

FORSVARET VED KORSVEJEN

**NYE TIDER
NYE OPGAVER
NYT FORSVAR**

Udgivet af
Centralforeningen for Stampersonel

+43/1995

FORORD

Den forsvarspolitiske debat har i de senere år været præget af talrige rapporter med uklare udmeldinger, af mangfoldige politiske kontroverser og af en udvikling, der har forvirret mange.

Samtidig har vi et forsvar, der får pålagt nye opgaver men som har en fortidig struktur og et materiel, hvoraf store dele er forældet eller hurtigt bliver det.

Vi har også et personel i forsvaret, der loyalt lever op til de beslutninger, der tages af politikere og af forsvarets ledelse. Det er yderligere et personel, der for langt de flestes vedkommende er glade for deres arbejde. Men det er også et personel, hvor forvirringen i større og større grad breder sig om, hvad der sker og skal ske med deres arbejdsplads.

I Centralforeningen for Stampersonel er vi ikke i tvivl om, at det danske forsvar skal omstruktureres for at kunne leve op til de nye krav og de ændrede opgaver.

Men for samfundet, for forsvaret og for forsvarets personel håber vi, at denne omstrukturering vil foregå velovervejet og efter en nøje vurdering af de nye udfordringer, de nye krav og af de opgaver, der fra politisk hold allerede er opstillet.

Vi håber også, at denne vurdering ikke må præges af krav om hurtige »fredsdividender« eller af gammeldags ideologisk tankegods. »Fredsdividender« bør tidligst indløses efter en fornuftig omstrukturering af forsvaret.

Det er derfor, Centralforeningen for

Stampersonel udgiver dette skrift, der fører frem til en skitse for, hvordan fremtidens danske forsvar bør se ud. En model, vi mener, der er visioner i og som alle bør kunne leve med.

Samtidig holder vi med dette skrift den klare linie i den forsvarspolitiske debat, som vi har vist gennem vor medvirken til at udgive debatoplægget »Et forsvar, der er brug for«, ved tillægget i CS-bladet september 1994 om de faktorer, der bestemmer dansk forsvars fremtidige udvikling, og i vor deltagelse i den almindelige debat om forsvaret.

Vi regner ikke med, at man allerede ved de aktuelle forhandlinger om et nyt forsvarsforlig får stablet en model for forsvaret år 2010 på benene. Men politikere må gerne starte ad denne vej og hurtigt nå frem til et resultat, der gerne må være i stil med de tanker og forudsætninger, vi fremlægger på de kommende sider.

Som konklusion vil jeg understrege, at det vigtigste motiv for dette skrift er, at det er medlemmerne af Centralforeningen for Stampersonel, der primært skal betale med deres liv eller velfærd ved forsvarspolitiske fejltagelser eller ved mangel på beslutninger. For det er jo dem, der i deres virke udsættes for yderligere fare, hvis samarbejde, uddannelse og/eller materiel ikke er i orden. Det forsøger vi at være med til at forhindre gennem vor aktive deltagelse i forsvarsdebatten, blandt andet med dette skrift.

Finn Busse Jensen

INDHOLDSFORTEGNELSE

A. ET FORSVAR UNDER FORANDRING	4
Nutidens usikre planlægning skaber utryghed	4
B. SAMFUNDSSTRUKTURER OG TRUSLER I FLYDENDE FORANDRING	5
De økonomiske »supermagter«	5
Er nye verdenskrige eller storkrige mulige?	7
Den fælles globale trussel	8
FN's tunge byrde	9
FN i krise	10
Udviklingslande og ultimative magtmidler	11
De internationale organisationer i europæisk sammenhæng	12
C. DANSK FORSVAR I EN OPBRUDSTID	16
Hvad kræver politikerne af forsvaret?	16
Dansk politik og forsvaret	16
De hidtidige ændringer for dansk forsvar	18
D. FORHOLD, DER KAN PÅVIRKE FORSVARETS STRUKTUR	22
Den politiske påvirkning	22
Påvirkninger fra samfundet, herunder teknologiske og strukturelle faktorer	22
Forsvarets opgaver	24
Et forsøg på at finde en prioritering	25
Et forsvars udvikling i allianceregie	26
Fælles europæisk militær styrke?	28
Kvalitetsbegrebet får stadig større betydning	28
Andre NATO-landes militære reduktioner og materielplaner	29
Udviklingslande indkøber også avanceret materiel	31
Materielarvens dystre perspektiver	33
En regning, der skal betales	34
Konkurrencen om de unge kan ændre forsvarets struktur	40
E. DANSK FORSVAR VED ET SPORSKIFTE	41
Vil værnepligtssystemet overleve?	41
F. EN FREMTIDSVISION FOR ET DANSK FORSVAR	42
To strukturelle ændringsprocesser inden år 2010	42
Forsvarets fremtidige opdeling	42
Betingelser for værnepligtssystemets overlevelse	43
Hærens uddannelsessystem er »skræddersyet« til udviklingen	44
Forsvarets stående styrke	44
De tre værns grundstrukturer	46
G. AFSLUTTENDE KOMMENTARER	47

Marinens Bibliotek

000000573353

A. ET FORSVAR UNDER FORANDRING

»Den kolde Krig« er afsluttet og en ny sikkerhedspolitisk situation er opstået.

Dermed står dansk forsvar over for at skulle indrette sig efter nye udfordringer og opgaver. Det kræver en ny struktur, så vi over de kommende 15 år får et effektivt og moderne forsvar.

Det danske forsvar efter år 2000 skal kunne løse de mest sandsynlige og vigtigste opgaver bedst muligt og med størst mulige hensyn til opgavens udførelse, personellet sikkerhed og samfundets forbrug af ressourcer.

Det betyder, at vi skal have et forsvar, der er fleksibelt i struktur, udrustning, uddannelse og personel. Derved kan forsvaret hurtigt indrette sig efter de af dets opgaver, der aktuelt er mest påtrængende, mens det samtidig har en kapacitet til hurtigt at skifte over til andre opgavemønstre. Alt dette kræver et anderledes forsvar end det, vi kender herhjemme i dag.

To vigtige forudsætninger for at nå dette mål er, at Danmark i fremtiden lægger megen vægt på et højtuddannet, velmotiveret og professionelt personel i forsvaret, og at forsvarets materielmæssige efterslæb udlignes snarest muligt.

For kun på den måde kan vi få et forsvar, der inden for de sandsynlige økonomiske rammer kan udføre de pålagte opgaver effektivt og hensigtsmæssigt, og med størst mulige hensyn til de danske soldater, der skal udføre opgaverne.

Det er ud fra disse forudsætninger,

Centralforeningen for Stampersonel fremlægger dette forslag om fremtidens danske forsvar.

Ud fra både nationale og internationale forudsætninger og udviklingsmønstre mener vi, at dansk forsvar i fremtiden bør baseres på

- et hjemligt forsvar med især værnepligtige
- et forsvar med primært internationale opgaver og med professionelt personel

De to dele er selvfølgelig ikke adskilte, og hvis Danmark kommer ud for en alvorlig trussel mod vor nationale sikkerhed, har vi i de internationale styrker nogle enheder af høj kvalitet, der også kan indsættes herhjemme. Samtidig har de professionelle soldater en vigtig opgave ved uddannelse og videreuddannelse af de værnepligtige enheder, der derved kan gøres fuldt operationsdygtige inden for den varslingsperiode, man påregner.

Forsvaret vil fortsat have de tre værn. Fredstidsstyrken i det hjemlige værnepligtsbaserede forsvar vil bestå af færre værnepligtige med væsentligt kortere tjenestetid, og politikerne kan ud fra økonomiske og politiske hensyn hvert år vedtage, hvor mange værnepligtige, der skal indkaldes. De værnepligtige vil primært være knyttet til hærens mobiliseringsstyrker.

Den internationale del af forsvaret vil være forsvarets bærende del og vil være bemandet med fast personel. Antalmæssigt vil dette personel ved et lavt in-

ternationalt aktivitetsniveau være nogenlunde det samme som nu, mens antallet vil stige med aktivitetsniveauet.

Hæren vil omkring år 2010 bestå af:

- Første danske Division med to internationale brigader og en uddannelsesbrigade
- et regimentsbaseret uddannelsessystem for værnepligtige
- to værnepligtige mobiliseringsbrigader, der danner Anden danske Division
- lokalforsvar
- mere moderne materiel

Søværnet vil have stort set samme struktur som nu, men med en forbedret kapacitet til internationale operationer, for eksempel med et antal store STAN-FLEX-fartøjer.

Flyvevåbnet vil også have stort set samme struktur som nu, men med forbedret evne til internationale aktioner - blandt andet større transportkapacitet.

Det er denne struktur, vi gennem en nøje vurdering af sikkerhedspolitiske, befolkningsmæssige, teknologiske og ideologiske udviklingsmønstre er kommet frem til at være den, der vil være den mest hensigtsmæssige for fremtidens danske forsvar. Og det er denne struktur og dens forudsætninger, læserne på de kommende sider vil få præsenteret mere detaljeret.

Nutidens usikre planlægning skaber utryghed

På CS's delegeretmøde i Odense i november 1994 understregede formanden for CS, Finn Busse Jensen, den usikkerhed og utryghed, der er i forsvaret på grund af de kortsigtede politiske beslutninger om forsvaret.

Situationen bliver ikke bedre af, at de talrige rapporter om forsvaret heller ikke viser, hvor forsvaret er på vej hen, fortsatte han.

Den tilstand, med mere eller mindre tilfældige beslutninger og beskæringer, er dybt utilfredsstillende for især forsvarets personel. Derfor efterlyste Finn Busse Jensen en åben debat om de store beslutninger om forsvaret - beslutninger, der skal give Danmark et stærkt forsvar, der er tilpasset fremtidens samfund.

B. SAMFUNDSSTRUKTURER OG TRUSLER I FLYDENDE FORANDRING

Det er tilsyneladende således, at der efter en fredsslutning altid er den opfattelse, at nu kommer der ikke flere storkrige. Og således ser det også altid ud - i hvert fald lige efter krigen.

Denne gang er det selvfølgelig afslutningen af en anden slags krig, der er anledningen, nemlig »den kolde krigs« ophør. Reaktionen har imidlertid været nøjagtig de samme som efter andre storkrige - at en ny storkrig ikke vil kunne opstå igen! Og det begrundes sædvanligvis med en lang række argumenter, der i sig selv alle er fornuftige og plausible.

Historien og erfaringerne viser imidlertid det uholdbare i dette argument. Man kan hævde, at krigen og måden at føre krig på forandrer sig. »Den kolde krig« var en anderledes krig. Den brød aldrig ud, men ikke desto mindre stod to store militære alliancer overfor hinanden i ca. 40 år med alle de samfundsmæssige omkostninger, det førte med sig. Men det var en nødvendig investering, fordi uden den ville krigen sand-

synligvis være brudt ud med langt større samfundsomkostninger og tab til følge.

Det eneste, der formentlig kan hindre en ny storkrig, er at være forberedt på, at den kan opstå. Det gøres ved at fastholde et militært beredskab, der altid er tilstrækkeligt til at kunne forsvare de samfundsværdier, der anses for essentielle i ethvert demokratisk samfundssystem.

Nu er det imidlertid således, at krige sjældent ligner hinanden. Det samme gælder deres oprindelse. Og i den industrialiserede verden har man erkendt, at verden ser meget anderledes ud end før 1989. »Den kolde krig« skyggede for en anden virkelighed.

De industrialiserede lande oplever for øjeblikket store ændringer af strukturen i deres samfundssystemer. Overgangen fra »industrialsamfund« til »informations-samfund« er en mere og mere betydningsfuld proces.

Sideløbende hermed er der taget hul på ændringerne i Europa. En ny, anderledes og samlet struktur synes langsomt at træde tydeligere frem gennem bestræ-

belserne for at skabe den Europæiske Union (EU).

Samtidig vil de multinationale virksomheder blive endnu større og befri sig endnu mere fra enkeltstaters kontrol.

Selvfølgelig er der tale om en forenklet og unuanceret beskrivelse af »verdensbilledet«. De gamle økonomiske og politiske magtstrukturer vil fortsat gøre sig gældende i mange år fremover, men vil ændre sig i takt med udviklingen. Nuancerne i magtfordelingsprocessen og i de ændringer, der løbende vil finde sted, er meget omfattende og forskellige efter det tidsperspektiv og de omgivelser, de betragtes i.

Men uanset om man kan lide det eller ej, synes tendensen mod internationalisering og samtidig omstrukturering af samfundenes teknisk-økonomiske grundlag at være uafvendelig. Derfor vil det også være nødvendigt at tage hensyn til disse forhold, når det drejer sig om etablering af nye forsvarsstrukturer.

De økonomiske »supermagter«

Forudsætningen for at kunne opretholde en militær styrke, der kan udgøre en magtfaktor på verdensplan, er økonomisk styrke og teknologisk formåen. Skal man derfor søge efter militære magtfaktorer, der kan danne basis for en ny verdenskrig eller har magt til at sikre, at en storkrig ikke bryder ud, må det være indenfor økonomisk stærke stater eller sammenslutninger af stater. Af økonomiske magtcentre eller områder er der tre, nemlig

- det nordamerikanske område,
- det østasiatiske område og
- det europæiske område.

Naturligvis er det sandsynligt, at andre som SNG med tiden placerer sig på niveau med disse tre centre. Indenfor en 15-årig horisont er det imidlertid de tre ovennævnte områder, der har betydning.

De tre økonomiske magtcentre.

DET NORDAMERIKANSKE FASTLAND

USA er fortsat ubestridt verdens førende magt i politisk, økonomisk og teknologisk henseende, men dele af denne magtposition er i det seneste tiår kommet under pres fra det østasiatiske område med Japan i spidsen. Samtidig er også europæisk økonomi og industri stærkt på vej og ikke længere helt tilfreds med at skulle indtage den evige andenplads i forhold til amerikanerne med hensyn til højteknologiske produkter.

Her få år før årtusindskiftet synes USA yderligere at være kommet i tvivl om sig selv. USA's militære strategi skal nytænkes efter »den kolde krigs« afslutning, underskuddet på statsbudgettet skal tilsyneladende fjernes, det sociale mønster undergår forandringer under stor indre politisk opmærksomhed, det indre nordamerikanske marked er udvidet gennem aftaler med Mexico og Canada, FN udsættes mere eller mindre berettiget for angreb og den amerikanske støtte til FN ønskes nedsat kraftigt og omlagt.

Holdningen fra perioden mellem 1. og 2. Verdenskrig kan være ved at gentage sig. USA lægger tilsyneladende større vægt på egne interesser, tidligere byrder fra koldkrigsperioden afvises og militære allierede synes nu at kunne blive økonomiske modstandere.

USA kan være på vej til at vende sig indad mod egen selvtilstrækkelighed og verdens førende magt vakler i fastholdelsen af det globale lederskab. Samtidigt må USA imidlertid også sikre sig tilførsler af råstoffer og energi samt forsvare sine store investeringer i udlandet.

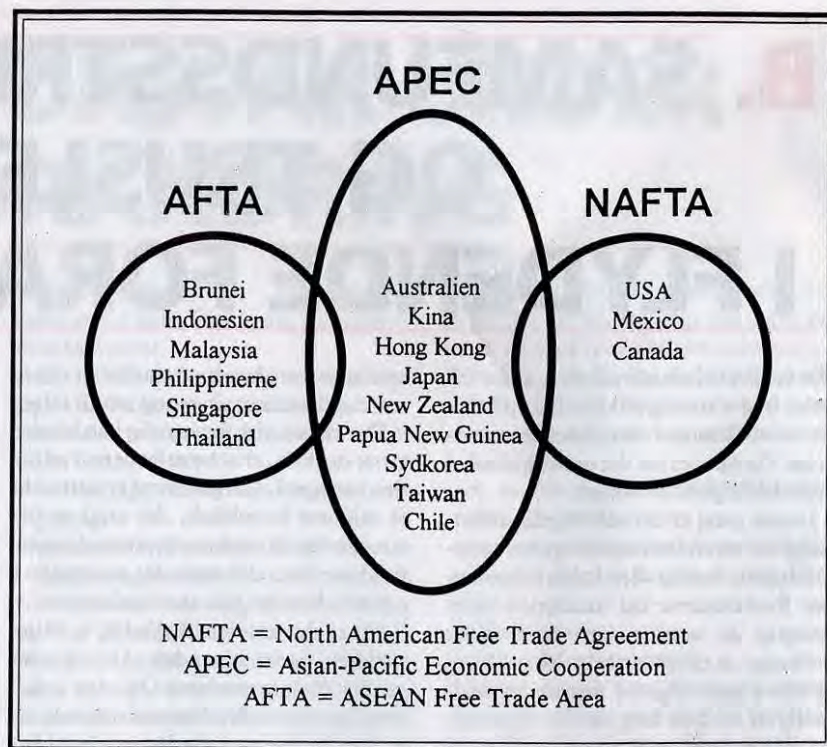
Ingen kan dog vide, om USA vil genoptage ledelsen efter at have fundet sig selv, eller om førertrøjen vil blive overladt til en af de to resterende økonomiske magtcentre. Spørgsmålet er, om Japan eller Europa er i stand til at påtage sig rollen.

DET ØSTASIATISKE OMRÅDE

I det østasiatiske område sidder Japan med nøglen til den økonomiske magt. Det østasiatiske område er i økonomisk henseende i rivende vækst.

Japan var oprindeligt et industriområde, der beskæftigede sig med lavprisprodukter. Det er dog mange år siden. Nu er der tale om højteknologiske produkter af omtrent enhver art.

I første omgang blev lavprisprodukterne overtaget af Singapore, Hong Kong og Taiwan, men efterhånden som højteknologiske produkter vandt indpas i også disse områders industri blev lavprisprodukterne skubbet videre ud

Økonomiske samarbejdsorganisationer

mod Indonesien, Thailand, Malaysia og Kina.

Bølgen af lavprisprodukter vil så efterhånden, som højteknologiske produkter også vinder indpas her, blive skubbet længere ud i kredsen og mod det indre af Kina. D.v.s. at lavprisprodukterne på et tidspunkt vil nå til Indien, Bangladesh og Pakistan.

Der er tale om en utrolig kraftig udvikling og Japan sidder centralt som primus motor. Japan har imidlertid et problem, nemlig afhængighed af råstofressourcer, en problemstilling, der kun kan løses tilfredsstillende gennem internationalt samarbejde.

Forholdet til Kina kan her få stor betydning. Et stærkt økonomisk samarbejde mellem Japan og Kina i tilknytning til samarbejdet med de øvrige fjernøstlige stater vil være en af vejene til en utrolig stærk økonomisk og politisk position, som i høj grad og på flere måder kunne blive en magtfaktor i relation til Europa og USA.

Ganske vist breder bølgen af industriel udvikling sig i Asien, men den synes kun at vise betydningen af investeringer og dannelsen af et økonomisk og industrielt forbillede. Set i et længere tidsperspektiv lurer splittelsen.

Kina kan yderligere vise sig at være en kolos på lerfodder på grund af indre forskelle og spændinger - eller kan måske ønske at gå egne veje.

Endelig består det østasiatiske område af en række selvstændige stater, hvor frygten for naboens militære kapacitet og mulige hensigter stadig er en afgørende faktor. I takt med forøget velstand er våbenindkøbene til netop dette område stærkt stigende.

Sker der en opdeling mellem de to stormagter i området, Kina og Japan, kan der måske med tiden opstå vanskelige og måske endog sprængfarlige forhold i hele det østasiatiske område. Det vil hindre enhver form for en østasiatisk global ledelsesstruktur og verdensarenaen vil dermed ubetinget være overladt til USA og Europa.

Desuden vil Japan og de øvrige lande i østasien næppe på nuværende tidspunkt være i stand til at overtage en ledende politisk rolle i global henseende og har formentlig heller ikke noget ønske om at gøre det. Det er imidlertid et faktum, at det østasiatiske område får en stadig stærkere økonomisk position, der fuldt ud vil kunne måle sig med USA's og Europa's økonomiske position.

EUROPA

Ligesom i østasien er de fremtidige vilkår for Europa langt fra så afklarede, at der kan blive tale om en politisk ledende position på globalt niveau. Der er ingen tvivl om, at EU har potentialet til en økonomisk og teknologisk position, men meget afhænger af de kommende

års udvikling. Man kan nok vurdere Europas situation som lidt stærkere end det østasiatiske område i relation til dannelsen af en sammenhængende samfundsstruktur. Men EU har samtidigt vanskeligheder med at nå til klarhed i forholdet til Rusland.

En betingelse for et stabilt Europa er et økonomisk stærkere Rusland, men også et Rusland, der ikke er i stand til og heller ikke ønsker at udfordre NATO i militær henseende. SNG-landene og EU skal opnå en rimelig grad af fodslag, hvis Europa skal have mulighed for større politisk, økonomisk og teknologisk indflydelse på det globale plan. Det er bl.a. også betingelsen for en stabil udvikling i de mindre lande i østeuropa. Instabile politiske forhold i Rusland vil altid blive en politisk belastning for de øvrige europæiske lande og hermed også for EU.

Et andet afgørende problem, der belaster den europæiske udvikling og EU's politiske, økonomiske og teknologiske magtsfære, er forholdene i de arabiske lande i Mellemøsten og i Nordafrika. Fundamentalismens fremmarch skal ses som et udslag af tiltagende overbefolkning, arbejdsløshed og fattigdom, som den »importerede« delvise vestlige industrielle model kun har været i stand til at udligne i helt utilstrækkelig grad. En anden faktor, der fremmer fundamentalismen er, at regimerne i mange arabiske lande har mistet deres opbakning fra befolkningen.

Fundamentalismens »spøgelse« bider for øjeblikket til at skabe tilhængere og modstandere også langt udenfor egne grænser. Det er næppe utænkeligt, at de politiske muligheder for at yde

massiv økonomisk opbygningsstøtte til disse områder kan være forpasset i løbet af få år, hvis støtten kun tjener til at fastholde de regimer, som araberne selv har mistillid til. Den anti-fundamentalistiske bevægelse er under kraftig udvikling i Europa og hvis fundamentalistiske grupper får magten i nogle af de nordafrikanske eller mellemøstlige områder kan resultatet i bedste fald blive konstant uro på Europas sydflanke.

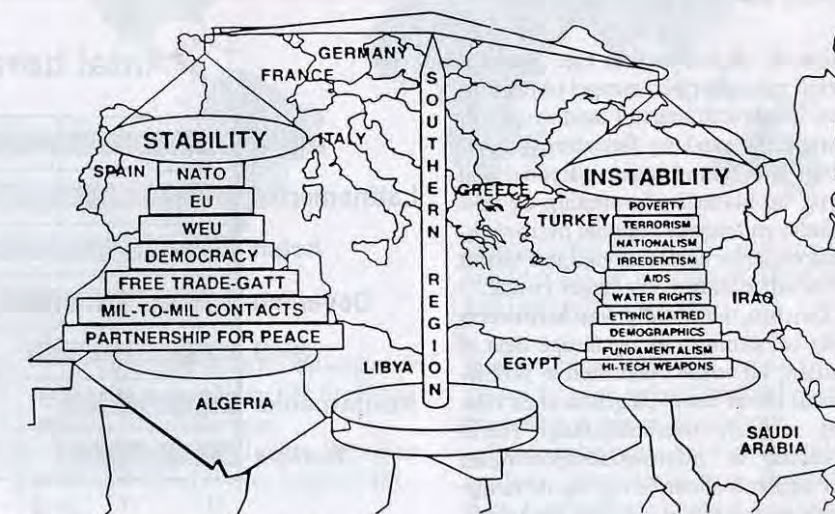
EU er derfor indkapslet i en sikkerhedspolitisk spændetrøje mod øst og mod syd, som det vil kræve stor beslutsomhed, stor behændighed, store investeringer og mange år at komme ud af.

Hertil kommer, at EU endnu ikke er tilstrækkelig beslutningsdygtig i politisk og økonomisk henseende, fordi ombyrden af den gamle struktur tager tid at tilendebringe. Yderligere er om-

brydningen afhængig af - og måske endda betinget af - den videre indførelse af informationssamfundet.

Det synes indlysende, at EU ikke på nuværende tidspunkt vil være i stand til at påtage sig en ledende politisk rolle på global plan. Ikke engang det militære system til en sådan rolle eksisterer. WEU er i sin allerførste del af opbygningsfasen. På den anden side vil EU formentlig blive i stand til at spille en væsentlig økonomisk rolle på verdensplan, en rolle som vil være ligeværdig i forhold til USA og Østasien.

NATO er fortsat den dominerende militær-politiske alliance i Europa med USA som den dominerende partner.

En hårfin balancegang eller?

Er nye verdenskrige eller storkrige mulige?

Umiddelbart forekommer det mærkeligt at indføre de tre økonomiske magtcentre i et trusselsperspektiv. Der eksisterer jo ikke for øjeblikket en militær trussel mellem de tre områder og der ser heller ikke ud til at kunne opstå en militær trussel indenfor en overskuelig tids-horisont. Snarere tværtimod! Der foreligger fælles forsvarsaftaler områderne imellem, omend baseret på den afsluttede »kolde krig«, men alligevel af en karakter, der kan række mange år fremover. Naturligvis kan man tale om løbende tilpasning af det politisk-militære aftalemønster, men heri synes der ikke at være noget grundlag for tendenser, der kan tangere begreber som opladning til nye storkrige eller verdenskrige.

Men selv om storkrige mellem industrialiserede områder heldigvis ikke sy-

nes at kunne blive aktuelle, så er der ingen grund til naivitet. Andre former for magtkampe end de militære eksisterer i bedste velgående mellem de tre økonomiske centre eller områder. Der er derfor ingen grund til at tro på, at en fremtidig globalt udbredt næstekærlighed og andre humanistiske tankegange vil vinde større indpas end det hidtil har været tilfældet. Den menneskelige psyke ændrer sig ikke, og det gør en storpolitisk tankegang selvfølgelig heller ikke.

Men måske er det ikke helt forkert, som det ofte har været hævdet siden 1989, at konflikter i højere grad kunne være økonomisk, teknologisk og kulturelt betingede. D.v.s. at de kan være økonomiske i form af at »frarøve« konkurrerende grupper af nationer deres velstand gennem f.eks. handelskrige eller kan

være en teknologisk »krig« indenfor det videns- og forskningsmæssige område eller kan være en kamp om adgangen til global informationsformidling, der bl.a. er en betingelse for, at en afgørende »krig« på ideer, holdninger, etik, moral, kultur og vaner kan vindes. Alt ialt en tilsyneladende fredelig kappestrid, som dog i sig selv kan være omtrent lige så barsk som en rigtig krig.

Måske er det muligt at udkæmpe den slags »krige« ved hjælp af »fredelige« midler. Ideer, holdninger, kultur, etik, moral og vaner forekommer dog at være en utrolig farlig cocktail, hvis den blandes med økonomisk og politisk presion. Der er derfor ikke umiddelbart nogen rimelig begrundelse for, at den nye form for konflikter skulle skabe mere fredelige tilstande.

Enhver, der har levet under »den kolde krig« nukleare trusler, må stille sig selv det spørgsmål, om de nukleare arsener i de industrialiserede lande fortsat vil kunne hindre større konventionelle krige i at bryde ud. Det kan formentlig kun besvares positivt, dog med de samme forbehold som under »den kolde krig«. Logisk set skulle det stadig være muligt at hindre en større krig mellem fremtidens informationssamfund gennem fælles trusler om anvendelse af de nukleare arsener.

Nu er der selvfølgelig det problem, at det er USA og Rusland, der har de store nukleare arsener. I Europa har Frankrig og England nogle få nukleare våben, østasien har nukleare våben i kraft af Kina. Japan, der er den virkelige økonomiske magt i dette område, er uden

nukleare våben. Alle de nukleare arsener er fortsat opbygget i relation til magtspillet under »den kolde krig«.

Tilbage står spørgsmålet, om de tre økonomiske magtcentre på et tidspunkt vil kræve en ny nuklear balance og om den i så fald vil tage karakter af et våbenkapløb.

Generelt kan det formentlig hævdes, at magtkampe mellem økonomisk stærke stater eller sammenslutninger af stater vil få en væsentlig mere kompleks karakter. Det er imidlertid i sig selv ingen garanti for, at konventionelle militære sammenstød ikke skulle kunne opstå - omend det som nævnt nok vil være på længere sigt. Hvorvidt der kan blive tale om verdenskrigslignende situationer afhænger formentlig af, om der opstår en fælles aversion indenfor de enkelte øko-

nomiske områder, som kun kan udløses gennem ødelæggelse af den eller dem, der er genstand for aversionen. Hvem kan egentlig med stor sikkerhed udelukke den mulighed?

Større krige i lighed med tidligere verdenskrige eller erobringskrige vil dog næppe blive aktuelle mellem de tre økonomiske magtcentre. Der vil antagelig højest kunne blive tale om en »kold« eller en »halvkold« krig. Årsagen hertil vil kun til en vis grad være den ny verdensorden eller informationssamfundenes gensidige afhængighed. Den vil primært være den samme, som gjorde konfrontationen i Europa umulig under »den kolde krig«, nemlig de nukleare våbens altødelæggende virkning.

Den fælles globale trussel

Stigende ulighed mellem rige og fattige befolkningsgrupper, mangel på ressourcer, indskrænkninger i landbrugsjord, mangel på vand og fødevarer, globale klimatiske forandringer, udryddelse af dyre- og planteliv, forurening og ikke mindst en truende regional overbefolkning er derfor et stadigt vigtigere udsnit af de udfordringer, der ligger forude.

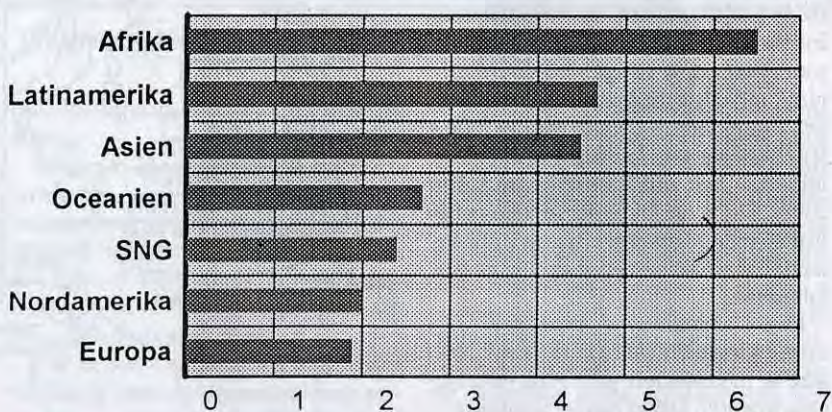
Den uro, der nutidigt kan konstateres i de befolkningsrige og fattige dele af verden, vil vokse i takt med at problemerne bliver større på grund af en relativt stigende overbefolkning. Hertil kommer, at informationsteknologien gør skellet mellem de rige og de fattige lande endnu større, og samtidig udstiller skellet via satellit-tv og andre medier. Mange af de fattige i udviklingslandene vil tro, at de kan få deres hurtige andel i rigdommene.

Disse tendenser forstærkes af, at informationsteknologien skaber et mindre behov for nogle af de råvarer og halvfabrikata, som udviklingslandene traditionelt kan levere. Der bliver ligeledes et mindre behov for arbejdskraft. Det er nemlig ikke længere den rå arbejdskraft, der er brug for, men primært uddannelse og viden indenfor en stabil samfundsstruktur. Det findes kun i begrænset omfang i udviklingslandene.

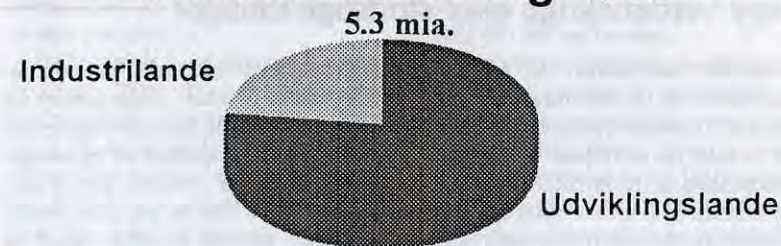
Det vil dog være individuelt i hvor høj grad overbefolkning m.v. vil destabilisere samfundene i udviklingslandene.

Udviklingslandenes befolkningstal øges i forhold til de industrialiserede landes befolkningstal.

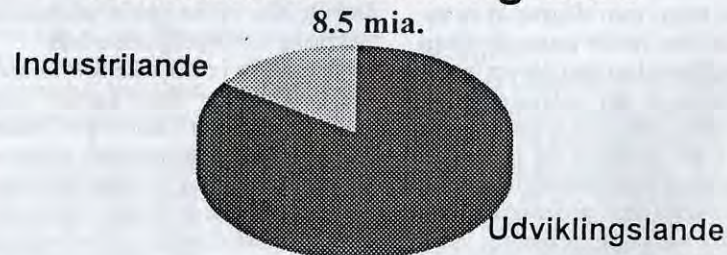
Antal børn pr. familie (gns.)

Verdens befolkning 1990

Verdens befolkning 2025

Ligesom storbyerne altid har tiltrukket landenes egne fattige, vil de rige samfund tiltrække fattige tilflyttere fra udviklingslandene. Alle vil de håbe på at få deres chance. Hertil kommer et stigende antal nødlidende og trængende flygtninge fra diktatoriske regimer, borgerkrige m.v.

Hvorvidt en egentlig integration af disse mennesker kan gennemføres i de

bestående samfund vil være afhængig af »tilførslen« af mennesker, af de ressourcer og den uddannelseskapacitet, der kan etableres i de industrialiserede lande, af tilflytternes vilje til integration samt delvis adoption af en fremmed kultur og endelig af borgernes vilje til at modtage tilflytterne i de bestående samfund.

Det sidste vil på mange måder afhæn-

FN's tunge byrde

Det bliver bl.a. FN, der skal forsøge at løse problemerne. Store internationale hjælpeprogrammer skal tage brodden af de værste problemer og teknologiske landvindinger, som f.eks. nye biotekniske metoder og andre hjælpemidler til bl.a. fremstilling af fødevarer, vil have stor betydning.

Slår FN's, statslige eller andre organisations hjælpe- og udviklingsprogrammer ikke til, vil det blive nødvendigt for større lande eller sammenslutninger af lande at forsøge at støtte eller hjælpe gennem særlige økonomiske foranstaltninger.

Hvis det heller ikke slår til, så er det ikke vanskeligt at forestille sig, at problemerne i en række tilfælde kan nå en kritisk sikkerhedspolitisk fase.

Meget afhænger formentlig af om de udviklingsprogrammer og -projekter, der etableres i udviklingslandene, har den effekt, der tilsigtes. Hertil kommer at afdrag og renter af udviklingslandenes gældsbyrder i visse områder udelukker udvikling.

FN har i stigende grad fået en position i forbindelse med opretholdelse af fred

og sikkerhed på den internationale arena. I relation hertil har FN fire hovedtyper af foranstaltninger.

Fredsbevarelse skal sikre bevarelsen af en opnået fred eller en indgået våbenhvile.

Fredsopbygning er en anden form for

Ørkenområderne og de ørkentruede områder breder sig hastigt. Hvor skal befolkningerne søge hen?

foranstaltning, der skal mindske risikoen for at en væbnet konflikt genoptages efter at den er tilendebragt.

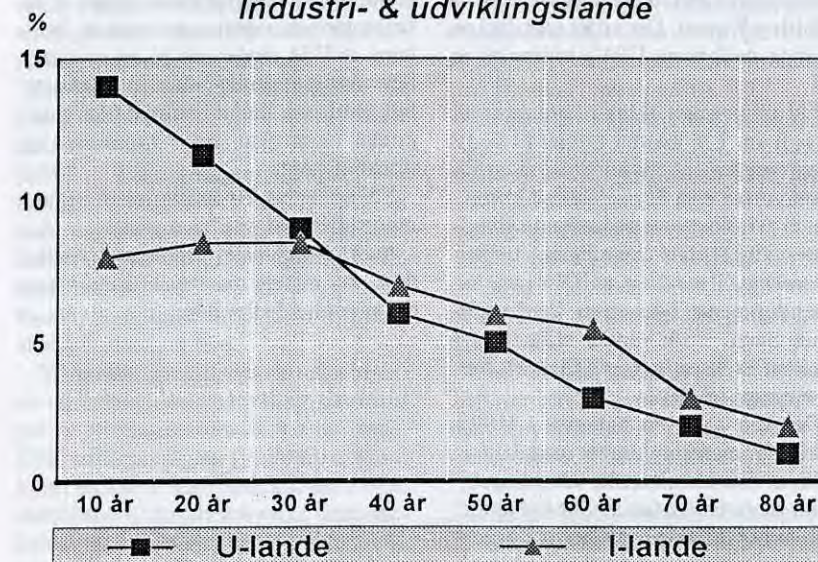
Fredsskabelse har det sigte at etablere en fred, hvor denne ikke eksisterer, d.v.s. hvor parterne kæmper mod hinanden. Der er her tale om frivillige og ikke-voldelige foranstaltninger, men også om økonomiske, politiske og militære foranstaltninger.

I den sidste ende af skalaen kan det blive nødvendigt at gennemtvinge fredelige tilstande ved anvendelse af militær magt. Begrebet fredshåndhævelse hører ind under begrebet fredsskabelse. Her er tale om fredsbevarende styrker, som dog kan indsættes i den fredsskabende rolle uden samtykke fra de involverede parter. Forebyggende diplomati er endnu en foranstaltning, der skal hindre at uenighed mellem to eller flere parter udarter sig til væbnet konflikt eller som et minimum sikre, at en konflikt spredes mindst muligt.

Opgavekomplekset for FN-styrker er ofte helt speciel og dækker på mange måder slet ikke det traditionelle formål med militære kampenheder.

Det kan muligvis på længere sigt betyde opstilling af en anderledes type enheder end dem, der udsendes på nuvæ-

Befolkningsfordeling på alder
Industri- & udviklingslande

rende tidspunkt med et fredsbevarende sigte.

Et problem er dog at i visse udviklingslande kan indsættelse af kampenheder fra den rige del af verden blive misopfattet, næsten uanset hvor velmenende og reelle deres hensigter end er. Tendensen vil blive mere udpræget, såfremt problemkomplekserne i udviklingslandene ikke kan løses med fredelige midler.

Yderligere har FN, til trods for årelange bestræbelser på at få stillet permanente styrker til rådighed, aldrig fået disse. Det skyldes såvel politiske som ressourcemæssige forhold. Overvejelser om etablering af nationale »UN Stand By Forces« er et udtryk for ønsket om oprettelse af militære styrker, der kan indsættes hurtigt i en indledende fase af en FN operation.

T-72 findes overalt i udviklingslandene - Det er tvivlsomt om Leopard 1 vil kunne stå sig i en ildkamp med T-72.

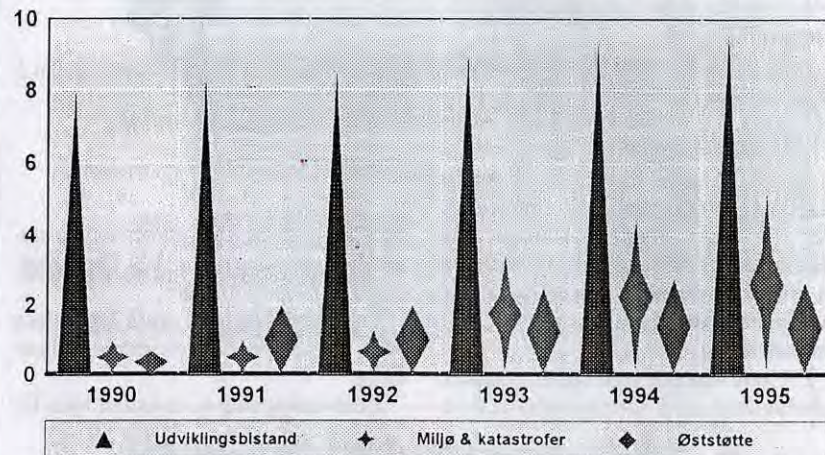
FN i krise

Spørgsmålet om organisationens fremtidige opgaver og den betydning, som FN i fremtiden skal tillægges på den internationale scene, afhænger af, om spørgsmålet om kompetence kan løses. Det er kun FN's Sikkerhedsråd, der kan træffe bindende beslutninger på medlemmernes vegne. Hensigtsmæssigheden i rådets sammensætning er derfor under pres på grund af den ændrede magtfordeling i verden, og en række lande, herunder Japan, Tyskland, Indien, Pakistan, Indonesien, Brasilien og Nigeria har vist interesse for at få sæde i rådet. Ændringer i FN's Sikkerhedsråd kan betyde svækkelser. Det har også betydning, at grænserne for definitionen af en stats indre anliggender er flyttet, men uden at FN samtidigt er sikret kapacitet til at håndtere de borgerkrige, som man dermed har fået mulighed for at gribe ind overfor.

Et fundamentalt problem for FN er, at de finansielle problemer er voksende og løbende forværres af stigende kontingentrestancer blandt medlemslandene. Specielt udgifterne til fredsbevarende operationer antager i disse år karakter af en himelflugt. Hertil kommer USA's kritiske holdning til FN og deraf følgende begrænsninger af USA's meget væsentlige bidrag til organisationen. Mistilliden overfor FN's fredsbevarende operationer er stigende i USA. Organisationen angribes for bureaukrati og ineffektivitet.

USA er indstillet på at nedskære bidraget til FN's fredsbevarende operationer fra knap 32% til ca. 25%. Yderligere skal USA's udgifter til operationer trækkes fra denne andel, herunder f.eks. om-

Danmarks internationale indsats (Mia. kr.)

kostningerne ved indsættelse af tropper i Haiti og Kuwait. Det vil formentlig i en periode nedbringe USA's bidrag til et nul.

FN vil dermed aktuelt komme til at mangle ca. 7 milliarder kroner til de 17 igangværende operationer, som årligt koster mere end 21 milliarder kroner. Det er tvivlsomt om andre lande vil udligne eller betale regningen, hvilket uvægerligt vil medføre, at FN's fredsbevarende opgaver begrænses. Verdens førende magt, USA, vender blikket mod sin egen navle og ingen vil tilsyneladende overtage byrderne.

Det kan være en parantes i USA's holdning, men kombineret med det forhold, at den amerikanske udviklingsbistand til de fattige lande vil blive skåret ned, at udviklingsbistanden til Rusland ligeledes er under pres, og at der er sti-

gende skepsis overfor beskyttelsen af de fælles globale ressourcer, synes at indikere, at USA drejer ind på en ny kurs. Selv om det skulle blive en kortvarig kursændring, finder den sted på et tidspunkt, som kan være overordentlig uheldigt valgt.

FN er i krise. Hvorvidt den er vedvarende eller midlertidig er uvist.

Men de globale problemer venter ikke, det gør de nye trusler mod vores del af verden heller ikke.

Udviklingslande og ultimative magtmidler

Nukleare, kemiske og biologiske våbentyper er væsentlige magtmidler.

Der er tvivl om, hvor mange udviklingslande, der har nukleare våben. Derimod er der ikke tvivl om, at interessen for at anskaffe sig nukleare våben er tilstede.

Statsdirigeret terrorisme med nukleare midler - eller mest sandsynligt trusler herom - kan vise sig at blive aktuell i en turbulent sikkerhedspolitisk situation. Fanatiske terrorgruppers anvendelse af nukleare våben kan heller ikke udelukkes. I sådanne ekstreme situationer vil det som oftest blive den industrialiserede verdens befolkninger, der kommer i søgelyset som gidsler.

Der er mulighed for en lang række modtræk. Der er opbygget et verdensomspændende kontrolsystem, hvor overvågning af aktuelle områder finder sted fra bl.a. satellitter, ligesom nukleare anlæg m.v. inspiceres. Kontrollen omfatter hele jorden.

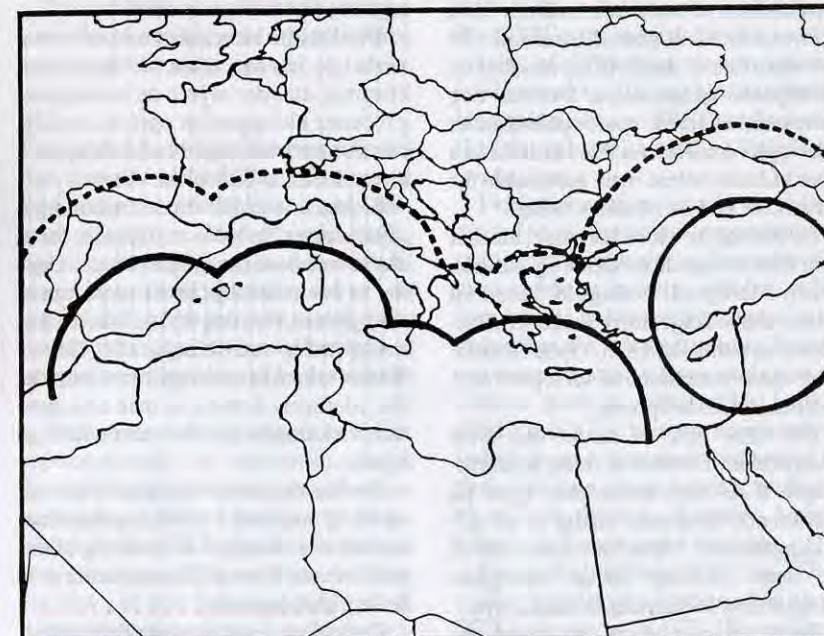
Trusler om brug af nukleare midler kan imødegås med sanktioner og måske gennem direkte militære angreb på de installationer, der er tale om. Bruges nukleare våben til terrorangreb vil ophavslandet eller ophavsmændene formentlig med meget kort varsel være kendt. Gengældelsen må antages at blive meget kontant og afstemt efter de ulykker, som terrorangrebet har medført.

Anvendelse af nukleare midler i terrorøjemed vil følgelig ikke være uden omkostninger. Der kan derfor rejses tvivl om, hvorvidt situationen nogensinde vil opstå. På den anden side har historien ofte vist, at eksempelvis religiøs fanatisme kan føre til irrationelle handlinger.

Nukleare våben kan også blive anvendt i krige mellem stater i f.eks. udviklingslande. Også i sådanne tilfælde vil hele verden være inddraget.

En speciel anvendelse af nukleare våben er eksplosioner i stor højde med det formål, at skabe en såkaldt EMP-effekt (EMP = Electromagnetic Pulse). Ved nukleare eksplosioner fra 35 km. til max. nogle få tusinde km. over jordoverfladen dannes en relativt kraftig EMP, som »belyser« hele den del af jordoverfladen, som ligger indenfor horisonten af eksplosionspunktet.

Et område som Europa kan eksempelvis omfattes af et enkelt våben, der bringes til eksplosion i ca. 500 km. højde. EMP-effekten skaber i brøkdelen af et sekund ekstremt høje spændinger i bl.a. metalkabler, metalkabinetter, antennekabler o.s.v. Det resulterer i, at alt elektronisk udstyr, der ikke er specielt be-

Dækningsdiagram for ballistiske missiler i Middelhavsområdet.

— 600 km rækkevidde. - - - 1000 km rækkevidde.

Kilde: Ian Lesser, Security in North Africa (Rand 1993).

skyttet eller har indbygget sikrings-systemer, vil ophøre med at fungere. (Fiberoptiske datalink forbindelser er eksempelvis immune overfor EMP-effekt). Skader vil ligeledes kunne opstå på f.eks. kommunikationssatellitter.

Denne form for terrorisme eller bevist krigsførelse skulle være relativt uskadelig for mennesker, men kan på den anden side indebære ganske alvorlige konsekvenser for informationssamfundet, der på brøkdelen af et sekund kan lammes. Det samme gælder militære forsvarssystemer, der anvender civil, ubeskyttet elektronisk udstyr.

Det kan derfor være en effektiv metode for en teknologisk underlegen modstander til at skabe forvirring og uro i det avancerede samfundssystem umiddelbart inden et angreb sættes ind.

Sådanne muligheder er bl.a. også årsagen til, at lavteknologisk udrustede militære styrker fortsat vil have deres berettigelse som en del af enhver nations samlede militære potentiel.

Eftersom kemiske fabrikker spredes til stadig flere lande spredes også potentialet til at fremstille farlige kemiske kampstoffer.

Skal kemiske kampmidler, f.eks. nervegasser, anvendes til terrormæssige formål, kan de kemiske stoffer relativt let transporteres til målområder som en by

i Europa, Asien eller USA. Her samles det kemiske våben og fjernudløses derpå af de pågældende terrorister.

I terrorlignende operationer er det ikke nødvendigt at besidde avancerede missiler og andre typer af våbenbærere for at bringe kemiske kampstoffer frem til et målområde.

Kemiske våben anses af mange for at være »fattigmandsvåben«. Den betegnelse skal nok tages med et gran salt, specielt når der er tale om de mere avancerede våbentyper.

Irakisk Al Hussein missil. Et eksempel på videreudvikling af et russiskbygget missil.

Brugen af kemiske kampstoffer til terror mod en civilbefolkning vil, ligesom anvendelsen af et nukleært våben, være et overgreb af så store dimensioner, at det naturligt vil medføre repressalier og en tilpasset gengældelse. Det kan dog blive vanskeligere at spore ophavslandet eller ophavsmændene. Det forhold kan gøre kemiske våben mere acceptable for terrorister end de nukleare våben.

De biologiske våben kommer i løbet af få år til at overgå de nukleare og kemiske våben i farlighed. Biologiske våben vil kunne skabe langt større skader end nukleare og kemiske våben. Ophavslandet eller ophavsmændene vil først på et sent tidspunkt kunne spores.

Der tales ikke så meget om disse kampstoffer. Det kan skyldes, at udviklingen af de mere avancerede typer på nuværende tidspunkt stadig er på udviklingsstadiet. I løbet af måske ti år vil de første virkeligt farlige biologiske kampmidler formentlig se dagens lys.

Bioteknologien giver mulighed for produktion i stor skala af toksiner samt konstruktion af nye toxinproducerende mikroorganismer. Fremstilling af spe-

cielle toxiner, der angriber særlige celler eller organer i det menneskelige legeme, kan blive en realitet.

De såkaldte bioregulatorer i det menneskelige legeme, d.v.s. de hormoner, enzymer etc. der styrer de biokemiske processer i kroppen, er også et område, der kan have interesse i forbindelse med anvendelsen af biologiske våben.

Biologisk modificerede mikroorganismer giver ligeledes muligheder for at skabe masseødelæggelsesvåben. Også her er der et utroligt bredt spektrum af muligheder, som dog endnu kun er på et meget tidligt udviklingsstade. Det er faktisk et særdeles kompliceret område, der yderligere kræver, at man nøje kender virkningen på det menneskelige legeme.

Det hævdes, at der nutidigt er tale om op til 12 nationer i udviklingslandene, der har eller forsøger at skaffe sig biologiske våben. Flere af disse nationer er at finde i Mellemøsten.

Der må sættes et spørgsmålstejn ved, om det overhovedet er muligt at kontrollere eksport eller import af mikroorganismer. Det er jo yderst små mængder der er tale om.

Terrorhandlinger med biologiske våbentyper er af en helt anden art end de terrorhandlinger, der kan gennemføres med kemiske og nukleare våben. Det er en mere raffineret form for terrorvirksomhed. Af samme grund kan de biologiske kampmidler blive meget populære i forbindelse med terrorhandlinger og statsdirigeret terrorisme. Biologiske kampmidler vil blive et magtmiddel på lige fod med nukleare våben. Men til forskel fra de nukleare våben vil det ikke være muligt at sikre sig mod udbredelse eller mængde. Biologiske kampmidler er hinsides al kontrol.

Det eneste effektive modmiddel synes at være en sideløbende opbygning af viden om de biologiske kampmidler, der er udviklet eller kan udvikles, og derigennem etablere den fornødne ekspertise i bekæmpelsesmetoder. Et nyt element i det integrerede forsvar, som burde tages lige så alvorligt, som den målbevidsthed visse lande lægger i investeringer i frembringelsen af kampstofferne.

De bærende elementer i den sikkerhedspolitiske konstruktion i Europa er bl.a. opbygget omkring OSCE, EU, WEU, NATO og FN. Disse institutioner udgør som helhed et netværk, der er gensidigt forpligtende. Fordelingen af opgaver imellem dem og deres endelige funktioner i det sikkerhedspolitiske billede er endnu ikke faldet på plads. Der vil i de kommende år løbende ske glidninger og forskydninger i institutionernes rolle.

OSCE

Som den eneste af de eksisterende europæiske institutioner omfatter OSCE's medlemskreds alle de europæiske stater foruden USA og Canada. Organisationen spiller en væsentlig rolle på menneskerettighedsområdet og i relation til konventionel nedrustning og tillidsskabende foranstaltninger.

Ved topmødet i Helsingfors i 1992 blev det besluttet, at OSCE kunne påtage sig fredsbevarende operationer efter principper, der er gældende for tilsvarende FN-operationer. Yderligere blev det folkeretlige grundlag tilvejebragt for, at FN kan benytte OSCE i forbindelse med fredsbevarende operationer i Europa. OSCE kan også påtage sig fredsbevarende operationer på opfordring fra medlemslande. En eventuel beslutning om indsættelse af fredsbevarende styrker skal imidlertid træffes i enighed. OSCE kan anmode f.eks. SNG, NATO, NACC eller WEU om at bistå sig ved operationerne.

Fordelene ved OSCE er den brede medlemskreds. Endnu en fordel er det brede antal emner, der kan drøftes, herunder militære og ikke-militære sikkerhedspolitiske aspekter, samarbejde omkring miljø, videnskab, teknologi og økonomi, samarbejde på kulturelle, uddannelsesmæssige og humanitære områder, herunder menneskerettighedsområdet.

OSCE's væsentligste svaghed er til gengæld arbejds- og beslutningsprocedurerne. Beslutninger skal træffes i enstemmighed, d.v.s. det såkaldte konsensusprincip.

Der er dog sket fremskridt, idet konsensus-minus-een-princippet blev besluttet i 1992. Dermed kan et enkelt medlemsland ikke længere blokere en sag ved f.eks. at henvise til indblanding i indre anliggender.

En anden ulempe ved OSCE er de mange interesser, der skal tilgodeses. De mange medlemmer vil uvægerligt fremkomme med modstridende udsagn i relation til deres interesser. Det giver ubehagelige mindelser om Folkeforbundet, der blev oprettet efter 1. Verdenskrig,

men af samme årsag aldrig kom til at fungere.

Der arbejdes energisk med at skabe procedurer, der kan gøre organisationen mere beslutningsdygtig.

EU

Den primære strategi til sikring af fredelige tilstande og stabilitet i Europa er ikke længere afskrækkelse, men derimod integration. Med det antal lande, der tilslutter sig EU og med de associerings- og samarbejdsaftaler, der er under udvikling i forhold til andre europæiske stater, kan det med rette siges, at integrationsprocessen er under udvikling.

Traktaten om den Europæiske Union repræsenterede et væsentligt skridt fremad i integrationsprocessen. Bestemmelser for en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik og EU's nye procedurer på det udenrigspolitiske område indebærer bl.a., at den fælles udenrigspolitik bliver mere operationel. I stedet for fælles udtalelser skal der nu skabes fælles handling/aktion.

Militært set ligger det interessante i det forhold, at en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik også på længere sigt omfatter udformningen af en fælles forsvarspolitik, som uvægerligt vil føre til et fælles forsvar. EU's forsvarspolitiske dimension indebærer medlemskab af WEU.

I erklæringen fra NATO-topmødet i Rom i november 1991 fik WEU en dobbelt sikkerhedspolitisk rolle som den europæiske integrationsproces' forsvarskomponent og som et middel til at styrke den europæiske søjle i NATO. Man valgte at gøre WEU til broen mellem EU og NATO.

Danmark har som medlem af EU fået tilbudt medlemskab eller observatørstatus af WEU. Indtil videre har Danmark observatørstatus i organisationen.

WEU

WEU har som nævnt rollen som EU's forsvarspolitiske komponent.

Medlemmerne af WEU's konsultationsforum omfatter udover WEU-landene, Polen, Ungarn, Tjekkiet, Slovakiet, Bulgarien, Rumænien, Estland, Letland og Litauen. Der er tendenser til, at konsultationspartnerne tilbydes en slags associeret status i forhold til WEU, der udover deltagelse i humanitære aktioner, fredsbevarende og krisestyringsoperationer måske også kan give mulighed for deltagelse i WEU's beslutningsprocesser. Danmarks observatørstatus i WEU kan dermed blive reduceret til en birolle.

Forbindelsen og forholdet mellem NATO og WEU skal formentlig være fuldt klarlagt, før Danmark vil deltage. På WEU's ministerrådsmøde i slutningen af 1993 blev organisationens forbindelser til EU og NATO drøftet. Man erklærede, at WEU skulle styrke NATO's europæiske søjle. USA akcepterede dette.

I virkeligheden er der tale om opbygning af en selvstændig europæisk identitet på det sikkerheds- og forsvarspolitiske område og indrettet således, at EU kan handle selvstændigt, d.v.s. uden deltagelse af USA og Canada. Tendensen synes dog også at pege mod en stadig tættere politisk tilknytning mellem WEU og NATO. Det nye Eurokorps vil indledningsvis komme til at bestå af tre divisioner, nemlig en belgisk, en fransk og en tysk division. Kernen i korpsset bliver den fransk-tyske brigade.

Det er aftalt mellem NATO og WEU, at Eurokorpsen kan operere såvel under WEU som under NATO. Og med hensyn til forsvar af det vesteuropæiske territorium vil Eurokorpsen blive stillet under NATO's kommando.

Overvågningskapacitet i rummet vil blive en nøglefaktor i fremtidens sikkerhedspolitik og krigsførelse. WEU anbefalede derfor, at Europa skulle klarlægge sine fremtidige aktiviteter i rummet.

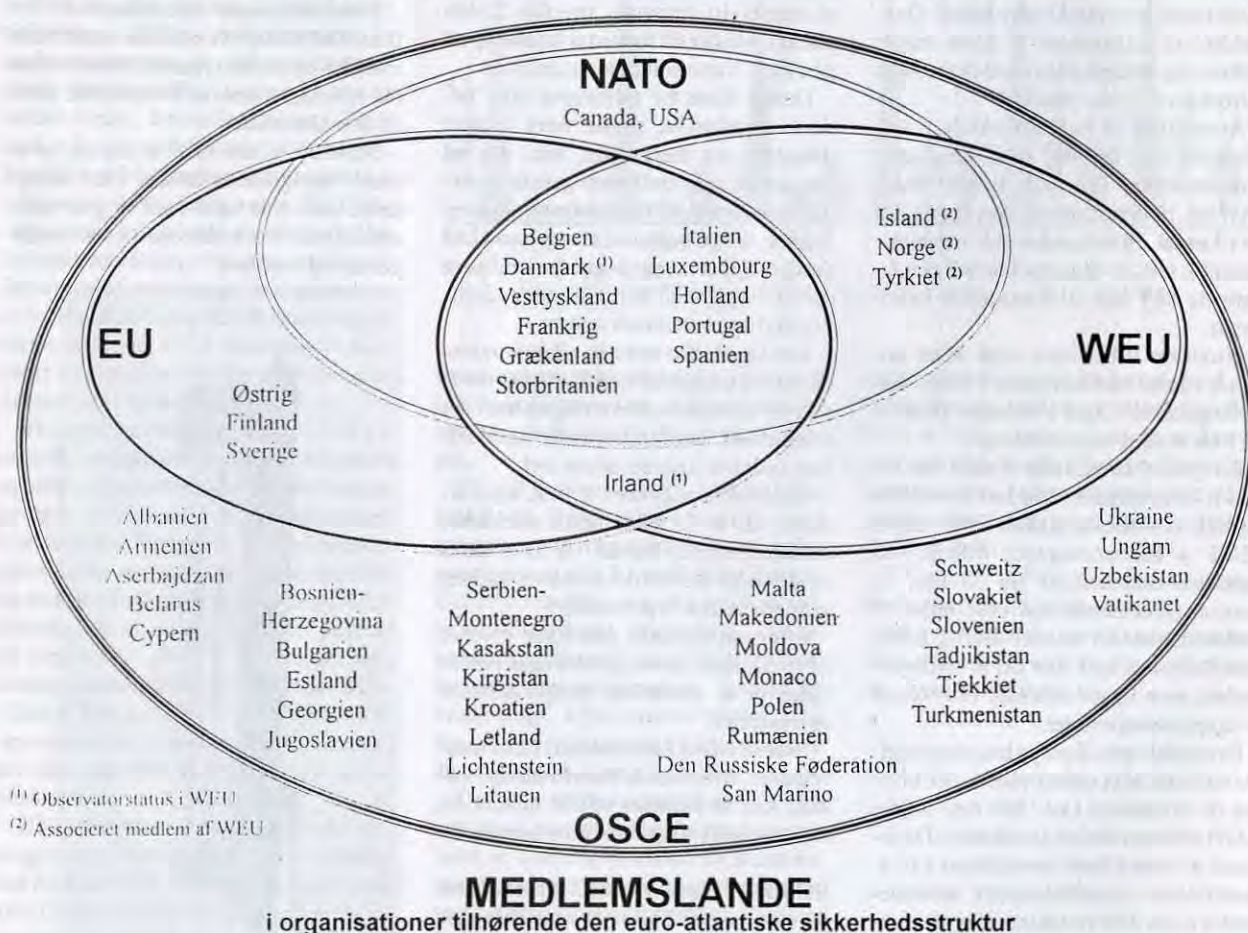
Argumentet om, at en europæisk satellitovervågningskapacitet skulle være unødvendig, fordi USA allerede havde denne kapacitet, er nok lidt urealistisk. Det skyldes til en vis grad, at USA ikke altid har været lige villig til at frigive data fra deres satellitter til deres europæiske allierede. Der kan måske også være noget om, at USA's sikkerhedsinteresser ikke nødvendigvis altid vil være sammenfaldende med de europæiske.

Det er opfattelsen i WEU, at et europæisk overvågningssatellitssystem i høj grad vil kunne bidrage til at styrke NATO, ligesom det ville være et bevis for en europæisk vilje til at leve op til sit medansvar i sikkerhedspolitisk henseende.

I 1991 gik man videre med ideen i WEU gennem beslutningen om at etablere et »Satellite Data Interpretation Centre«. Centret blev etableret i Spanien.

Det er væsentligt at mærke sig, at der er forskel mellem NATO og WEU med hensyn til forpligtelsen til at komme et medlemsland til hjælp. I NATO hedder det: bistå den eller de således angrebne deltagerlande ved straks, hver for sig og i forståelse med de øvrige deltagerlande, at tage sådanne skridt, derunder anvendelse af væbnet magt, som hver af dem anser for nødvendige, for at

De internationale organisationer i europæisk sammenhæng

⁽¹⁾ Observatørstatus i WEU

⁽²⁾ Associeret medlem af WEU

genoprette og opretholde det nordatlantiske områdes sikkerhed.

I WEU er der tale om en forpligtelse, d.v.s.: ... yde den angrebne part al den militære og anden hjælp og bistand, som står i deres magt.

NATO

NATO's nye strategiske koncept baserer sig på direktiver bl.a. fra Københavns-mødet i juni 1991. Man fastholder NATO's princip om, at et angreb på et medlemsland er et angreb på NATO som helhed. Man sammenkobler også Nordamerikas og Europas sikkerhed

gennem erklæring om, at disse er ubrydeligt forbundet.

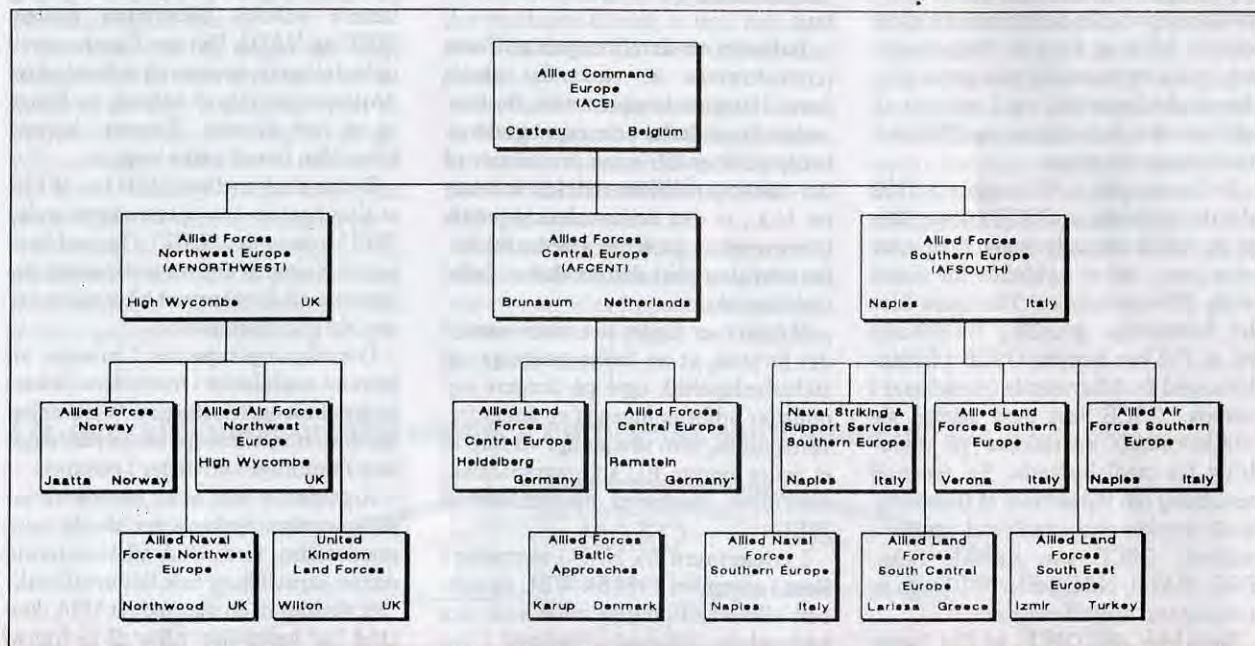
NATO skal udgøre grundlaget for en stabil sikkerhedspolitisk situation i Europa, være forum for allierede konsultationer, afskrække og forsvare imod trusler mod medlemslandenes territorium samt bevare den strategiske balance i Europa.

NATO's forstærkningskoncept har undergået væsentlige ændringer. I det tidligere koncept omfattede forstærkningerne styrker fra England, USA og Canada, medens der i det nuværende forstærkningskoncept indgår gensidige

forstærkninger med styrker baseret i Europa og naturligvis forstærkninger fra USA og Canada. Alle NATO-lande er opfordret til at yde bidrag til forstærkningsstyrker.

Alliancens nye styrkestruktur er kendt, hvorfor det ikke anses for nødvendigt at gå i detaljer. Hovedstrukturen skal dog lige opridses:

NATO's kommandostruktur i Europa.

Umiddelbare Reaktionsstyrker (IRF - Immediate Reaction Forces).

Hurtige Reaktionsstyrker (RRF - Rapid Reaction Forces).

Hovedforsvarsstyrker (MDF - Main Defense Forces).

Tillægsstyrker (AF - Augmentation Forces).

Endelig er det naturligvis væsentligt for Danmark, at BALTAP er overført fra Nordregionen til Centralregionen.

Samarbejdet mellem NATO og de central- og østeuropæiske lande finder hovedsagelig sted i Det Nordatlantiske Samarbejdsråd, også kaldet NACC (North Atlantic Cooperation Council). Samarbejdet blev indledt ved et udenrigsministermøde den 20. december 1991.

Samarbejdet omfatter ialt 39 lande, herunder 11 SNG-lande, Estland, Letland, Litauen, Georgien, Slovakiet, Tjekkiet, Ungarn, Rumænien, Bulgarien, Albanien, Polen og naturligvis NATO-landene. Finland er ligeledes med, men har observatørstatus. En særlig aktivitet indenfor NACC er NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping (NACC AHG). Gruppen beskæftiger sig med samarbejde omkring fredsbevarende operationer, herunder eksempelvis uddannelse af fredsbevarende styrker og øvelsesvirksomhed.

I NACC drøftes politiske og sikkerhedsmæssige problemer, herunder forsvarsplanlægning og militære spørgsmål, omstilling af militær produktion til civil produktion etc.

Partnerskab for Fred udvikles inden for rammerne af NACC samarbejdet. Alle NACC medlemmer og andre OSCE stater er inviteret til at tage del i dette initiativ, der i den sidste ende skal give mulighed for medlemskab af NATO. Udgangspunktet er militært samarbejde, men en væsentlig faktor i samarbejdet er fælles planlægning og også øvelsesvirksomhed i relation til eksempelvis fredsbevarende operationer. Deltagerlandene i Partnerskab for Fred får kendskab til NATO's forsvarsplanlægning, procedurer og strukturer. CJTF (Combined Joint Task Force) og CJTF HQ er bl.a. de led, som skal knytte partnerlandene tættere til NATO.

Et aktivt partnerland kan henvende sig til NATO, såfremt det føler sig truet.

Partnerskab for Fred initiativet blev vedtaget på et NATO-topmøde i januar 1994.

FN Der arbejdes for tiden i FN med styrkelse af organisationens ledelse af fredsbevarende operationer. Organisationens multinationale karakter gør det imidlertid tvivlsomt - også i fremtiden - om FN vil blive i stand til at varetage den operative ledelse af f.eks. fredsskabende ope-

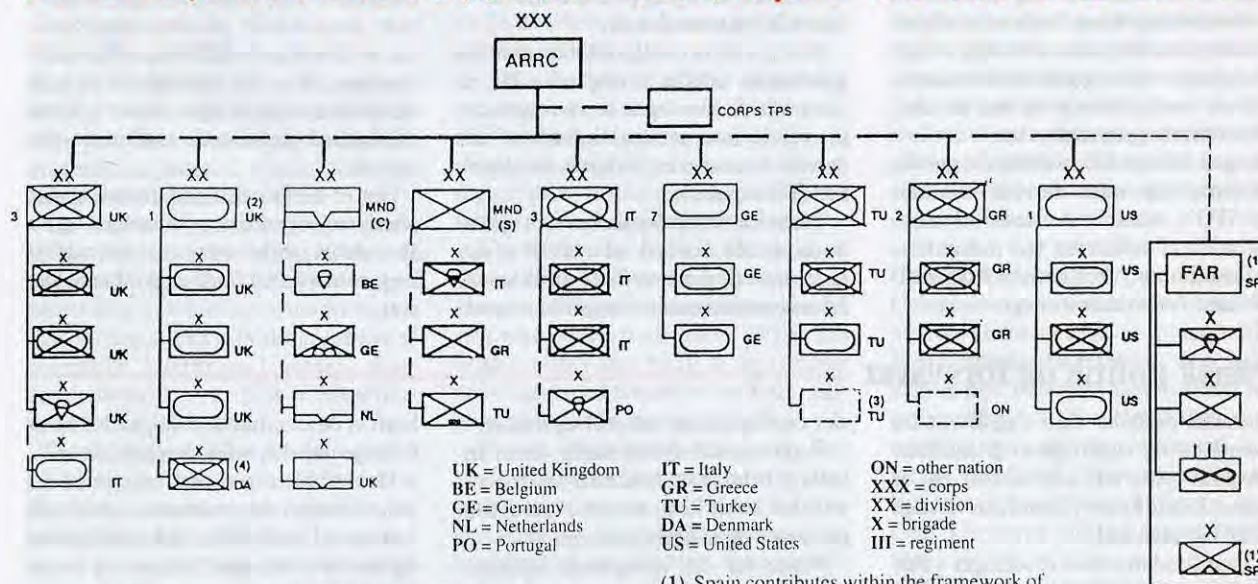
rationer. Det vil formentlig blive således, at FN vil fastholde den strategiske ledelse af disse operationer, medens sikkerhedsrådet vil bemyndige de medlemsstater, der deltager i den fredsskabende operation, til selv at etablere den operative ledelse.

Der er bestræbelser på, at FN i fremtiden får mulighed for at reagere mere direkte på økonomiske kriser end det hidtil har været tilfældet.

Selv om ophøret af supermagtskonfrontationen har forøget FN's betydning på den internationale scene, så har organisationen som helhed problemer:

- Det er kun FN's sikkerhedsråd, der kan træffe bindende beslutninger på medlemmernes vegne. Sammensætningen af sikkerhedsrådet er derfor under pres af en række stater, herunder Tyskland, Indien, Brasilien m.m.fl., der ønsker sæde i rådet.
- Manglende indbetalinger af kontingent til FN fra en række medlemsstater skaber problemer med finansiering af operationer. FN har heller ikke det fornødne materiel og personel til løsning af opgaverne.

KORPSSTRUKTUR FOR ACE HURTIGE REAKTIONSSTYRKER

- (1) Spain contributes within the framework of co-ordination agreements with NATO
- (2) Dual role in Central Region with German corps
- (3) Subject to contingency plans
- (4) Operational this year. Assignment to be confirmed

C. DANSK FORSVAR I EN OPBRUDSTID

Hvad kræver politikerne af forsvaret?

Politikernes krav til forsvaret fremgår bl.a. af »Lov om forsvarets formål, opgaver og organisation m.v.«

Heri hedder det i bl.a.:

Det militære forsvar skal bidrage til at fremme fred og sikkerhed.

Forsvaret udgør et væsentligt sikkerhedspolitisk middel og har til formål:

- At forebygge konflikter og krig.
- At hævde Danmarks suverænitet og sikre landets fortsatte eksistens og integritet og

- At fremme en fredelig udvikling i verden med respekt for menneskerettighederne.

Dansk forsvar skal på mandat af FN eller OSCE med militære midler, direkte eller stillet til rådighed gennem NATO, kunne bidrage til løsning af konfliktforebyggende, fredsbevarende, fredsskabende, humanitære og andre lignende opgaver.

Forsvaret skal som en integreret del af NATO:

- Kunne løse konfliktforebyggende opgaver og krisestyringsopgaver samt yde effektiv modstand mod angreb på dansk område og gennemføre egentlig forsvar af Danmark og tilstødende nærområder i samarbejde med allierede styrker, herunder rettidigt kunne modtage, støtte og gennemføre operationer med allierede styrker indsat i forstærkningsojemed, samt
- kunne deltage i konfliktforebyggelse, krisestyring samt forsvar indenfor NATO's område, herunder demonstration af solidaritet ved indsættelse af reaktionsstyrker, i overensstemmelse med Alliancens strategi.

Dansk politik og forsvaret

Danmark befinder sig i dag fjernt fra potentielle og egentlige krigsområder. Omvendt tyder alle solemærker på, at internationale kriser i fremtiden vil stige i antal og intensitet.

Disse fundamentale ændringer i den danske udenrigspolitiske situation har endnu ikke resulteret i en ny, sammenhængende forsvars- og sikkerhedspolitik. På en lang række overordnede punkter er borgerne og de politiske par-

Forsvaret skal råde over styrker af alle tre værn, hvis størrelse, kampkraft, udholdenhed, mobilitet og fleksibilitet gør det muligt at løse ovennævnte opgaver.

Yderligere fastslår loven bl.a. at:

Forsvarsministeren fastsætter størrelsen, sammensætningen og organisationen af hæren, Søværnet og flyvevåbnet, herunder styrker m.v. til løsning af internationale opgaver, samt af organer til støtte for forsvaret.

Denne lov, der trådte i kraft pr. 1. januar 1994, betød i realiteten en forøgelse af forsvarets hidtidige opgaver til også at omfatte et begreb, der betegnes som »de udvidede sikkerhedspolitiske mål«, d.v.s. at forsvaret af Danmark også skal varetages udenfor dansk territorium.

Den sikkerhedspolitiske situation efter afslutningen af den kolde krig nødvendiggjorde en forskydning af prioriteringen for at sikre, at konflikter udenfor landets grænser ikke udvikler sig på en sådan måde, at der kan opstå trusler mod Danmarks eksistens, integritet og suverænitet. Af legitimerings- såvel som ressourcemæssige årsager skal danske militære enheders deltagelse i sådanne operationer antagelig primært ske i multinationale sammenhæng.

Den nye sikkerhedspolitiske situation indeholder således muligheder for en mere aktiv, men også mere ressourcetrækkende international indsats af det danske forsvar som redskab for dansk sikkerhedspolitik.

Teoretisk set er dansk forsvars operationsområde dermed udvidet til at omfatte operationer over hele jordkloden. Af ressourcemæssige årsager kan områ-

det i praksis forventes at blive noget mere begrænset.

Dermed har man fra politisk side fastsat, hvorledes forsvaret skal anvendes i den nye sikkerhedspolitiske situation, d.v.s. at der er fastlagt et overordnet grundlag for en forsvarsplanlægning.

Man kan naturligvis ikke udlede af loven, hvilken størrelse det fremtidige forsvar skal have eller hvilke af prioriteringerne, d.v.s. hvilke af forsvarets opgaver, der i praksis skal tillægges størst betydning: Det »indre« territorialforsvar af Danmark, deltagelse i forsvar af nærområdet, deltagelse i NATO's reaktionsstyrker eller deltagelse i FN-, OSCE- eller andre lignende operationer. Man kan derfor sige, at selv om der er fastlagt et overordnet grundlag for forsvarsplanlægningen, så er forsvarets endelige struktur og fremtidige udrustningsmæssige status fortsat flydende.

Problemet er jo i virkeligheden, at der ikke længere eksisterer en klart defineret trussel, som forsvarets størrelse, struktur og udrustning kan baseres på. Heraf vanskelighederne med at fastlægge forsvarets fremtidige udformning. Det eneste faste holdepunkt, udover lovens overordnede planlægningsgrundlag, er de øvrige NATO-landes forsvarssystemer. Men her foregår der jo også omstruktureringer, ligesom der hersker usikkerhed omkring de ændringer, der skal ske.

Det er derfor med god grund, at der efterlyses en politisk stillingtagen og en åben debat i forbindelse med den udvikling, som nu skal finde sted i dansk forsvar.

kraft af de mindskede muligheder for at forfølge danske, udenrigspolitiske mål.

Hvis skuden igen skal bringes på ret køl, så kræves det, at debatten om dansk forsvar og dansk sikkerhedspolitik river sig løs fra småtingsafdelingen og kaster sig over de store spørgsmål: Hvor skal vi hen, og hvordan gør vi det?

Udvikling eller militært forsvar?

Hvad skaber størst sikkerhed, interna-

tional politisk og økonomisk udvikling, eller militært forsvar? Under den kolde krig var der et forholdsvis klart skel mellem de politiske partier i dette spørgsmål.

Højre side i Folketingssalen, især Det konservative Folkeparti og Venstre, støttede det militære forsvar, hvorimod venstrefløjen støttede økonomiske og politiske midler til fredsarbejdet. Højrefløjens holdning var begrundet i den militære trussel fra Warszawapagten, venstrefløjens i manglende tro på denne trussel samt en mere idealistisk holdning til udsigterne for international udvikling.

I dag er billedet langt mere komplekst. Øst-vest konflikten er afblæst og afløst af forsøg på at indlemme store dele af den tidligere Warszawapagt i vestlige organisationer og i vestlig økonomi. Dette skaber i første omgang problemer i forhold til udviklingsbistanden:

Hvem skal have hjælpen, ulandene eller Østeuropa? I anden række er det spørgsmålet, hvorvidt direkte økonomisk og politisk støtte til Østeuropa og Rusland på langt sigt har større sikkerhedsskabende effekt end direkte investeringer i dansk forsvar.

Disse spørgsmål er endnu ikke så gennemdiskuteret i befolkningen og så indarbejdet i de politiske partier, at der er opstået en ny balance mellem synspunkterne. Og langt mindre nogen politisk enighed. En af vanskelighederne er nemlig bl.a., at flere af de politiske mål synes at modarbejde hinanden: Ved at fremme det ene mål mindsker man samtidigt muligheden for at opnå det andet.

Nationalt eller internationalt?

Et af problem børnene er her spørgsmålet om, hvorvidt dansk forsvar skal forblive primært nationalt eller i stigende udstrækning gøres til et redskab for internationale organisationer.

De direkte argumenter for et dansk militært forsvar synes nemlig at være aftaget betydeligt - dansk område er som nævnt ikke umiddelbart truet fra nogen side. På den anden side er der masser af potentielle konflikter i verden, hvor dansk forsvar kunne spille en konstruktiv rolle.

Traditionelle fortalere for det militære forsvar synes altså at være trukket ud i et dilemma: Enten bør store dele af forsvaret lægges i mølpose (hvilket da også har været svaret fra visse traditionalisters side), eller det bør i stigende grad internationaliseres, dvs. anvendes i konflikter fjernt fra Danmark. Den sidste løsning har selvfølgelig især været et problem for dem, for hvem debatten om

forsvaret er nært knyttet til forsvaret af fædrelandet.

Også på den anden side af det politiske spektrum er der imidlertid problemer med at forene hidtidige politiske doktriner med nutidig praksis. Det var lettere at være imod krig og oprustning under den kolde krig, hvor krig kunne være ensbetydende med altings ødelæggelse.

Sværere er det i dag, når militær intervention og magtanvendelse kan være nødvendig for at undgå politisk kaos, brud på menneskerettigheder samt nød og elendighed. Der er ikke længere en afgrund mellem militære og andre politiske midler, og ofte kan de kombineres under den samme politik. Dilemmaet står her ikke mellem dansk eller internationalt forsvar, men mellem pacifisme og kampen for menneskerettighederne.

Samarbejdsorganisationerne

Dansk forsvar er selvfølgelig langt fra ukendt med internationalt samarbejde, og vi har været aktivt med i de væsentlige sikkerhedspolitiske og militære organisationer, vi har arvet fra den kolde krig. På de bredere sikkerhedspolitiske plan er vi med i FN og OSCE, på det snævrere militære felt er vi med i NATO, og vi har observatørstatus i Den vesteuropæiske Union (WEU).

Alle de nævnte organisationer er nu under kraftig udvikling i forsøget på at leve op til den nye verdens krav. FN forsøger at opbygge et egentligt militært beredskab og har, specielt med Golfkrigen, Somalia-aktionen og konflikten i det tidligere Jugoslavien, bevæget sig fra en fredsbevarende rolle over imod en direkte fredsskabende.

OSCE er på vej til at blive en egentlig overbygning på den bredere, europæiske sikkerhedspolitik, med fastere struktur og egentlig besluttende myndighed på en række områder. NATO har udvidet sit interesseområde udover forsvarspolitikken og har, specielt i kraft af Partnerskab for Fred-aftalen, formået at integrere de nye østeuropæiske stater i den europæiske fredsproces. WEU har opnået status som NATOs europæiske søjle og dermed formået at nedtone tidligere antiamerikanske tendenser.

På trods af denne udvikling er de danske politiske partier imidlertid stadigvæk uenige, når det gælder det fortsatte samarbejde i disse organisationer, samt spørgsmålet om hvordan dette samarbejde skal vægtes. Uenighederne om de generelle udenrigspolitiske mål spiller her ind, når organisationerne skal vurderes:

NATO og WEU scorer stadigvæk flest

point hos partierne til højre side i Folketingssalen, medens det bredere og mere politiske samarbejde gennem FN og OSCE er i højsædet blandt partierne til venstre i salen. Meget af denne polarisering vil givetvis forsvinde efterhånden som organisationerne yderligere ændres og ændringerne sætter sig igennem i folks bevidsthed. Andre tilsvarende spørgsmål er af mere grundlæggende, ideologisk karakter og vil formentlig tage længere tid at ændre.

Værnepligt eller professionelle

Størrelsen af Danmarks internationale engagement berører i høj grad også spørgsmålet omkring vægtningen mellem værnepligtige og fast ansat personel. Da værnepligtige i sagens natur er under uddannelse, er der grænser for, i hvor stor udstrækning de kan anvendes i styrker, der tænkes indsat internationalt. Som det fra flere sider er blevet slået fast politisk, så kan vi selvfølgelig ikke sende uuddannet personel ud i internationale kriser.

I samme udstrækning man accepterer, at der er sket et skred i dansk forsvar mod det internationale, i samme udstrækning synes man også at måtte acceptere en mindsket grad af værnepligtigt personel i forsvarets hovedstyrker. Dette er selvfølgelig ikke det samme som at sige, at værnepligtige ingen rolle kan have i forsvaret. De bør i så fald blot eksempelvis henvises til eventuelle uddannelsesenheder.

Diskussionen af dette spørgsmål rører imidlertid ved en række politiske holdninger, hvis indhold har mindre med forsvaret end med generel politisk ideologi at gøre. Værnepligten anses af tilhængere både til højre og venstre i det politiske spektrum for garant for demokratiet, selvom denne sammenhæng måske er sværere at forsvare i dag end under enevældens ophævelse, hvor værnepligtssystemet blev skabt.

Forsvarsbudgettet

Uenigheder om dansk forsvar har en tendens til fokusere på et enkelt punkt: Forsvarsbudgettet. Under den kolde krig gjorde polariseringen mellem forsvarsvenlige og forsvarskritikere sig selvfølgelig også gældende på det punkt, således at tilhængerne altid gik ind for en forøgelse af budgettet, medens kritikerne gik ind for en beskæring.

Næsten uanset hvad, kan man sige for begges vedkommende.

I dag er tendensen en anden. Skarpt trukket op kan man næsten sige, at hvad nytter et større forsvarsbudget, hvis det

ikke batter i forhold til de politiske mål, som befolkningen og politikerne har sat sig? Nej: Hvis man vil målet, må man også ville midlerne!

Hvad nytter eksempelvis øgede midler til det generelle forsvar, hvis målet er en effektiv, international brigade? Hvad

nytter en krigsstyrke på 60.000 mand, hvis målet er hurtig indsats i fredstid langt fra fædrelandet? Og hvad nytter store udgifter til drift og vedligeholdelse, hvis materiellet efterhånden er på vej til at blive overhalet af den teknologiske udvikling?

De hidtidige ændringer for dansk forsvar

Forsvaret har siden 1989 været underkastet tilpasnings- og rationaliseringsprocesser. Der er sket reduktioner og omlægninger indenfor hærens, søværnets og flyvevåbnets strukturer. De årlige forsvarsbudgetter er blevet reduceret og der er gennemført besparelser på drifts- og anlægsbudgetterne. Forsvarskommandoen er reduceret med tilhørende decentralisering og delegering af opgaver til underlagte myndigheder. Ligeledes er der gennemført ændringer af varigheden af den første samlede tjenestetid for værnepligtige og gennemført reformer i aflønningen.

Der er som nævnt en direkte sammenhæng mellem forsvarets struktur og de opgaver, som forsvarret skal løse. Denne tilpasning til nye opgaver vil langt fra være omkostningsfri, selv om det stadig fra politisk side synes at være opfattelsen, at der kan haves en klækkelig fredsdividende på baggrund af øst-vest konfrontationens bortfald.

Det må i den forbindelse ikke glemmes, at en række af forsvarets personel- og øvrige driftsudgifter er behæftet med betydelige bindinger. Det gælder ikke mindst bindinger, der har stor lokalpolitisk interesse i forbindelse med kaserner og andre militære etableringer. Kun en begrænset del af budgettet er til rådighed til materielanskaffelser og forbedringer og det gør forsvarret meget følsomt overfor såvel nedskæringer i budgettet som omstrukturingsbestrebelse.

Materielanskaffelsesbudgettet er en vigtig nøgle til det forsvar, som der politisk er udtrykt ønske om. Med grundlag i den række nye opgaver, som forsvarret dermed er blevet pålagt, må det vurderes, at der i årene fremover vil være behov for endog meget betydelige investeringer i materiel. I betragtning af, at Danmark igennem mange år ikke tilnærmelsesvis har anvendt den samme procentandel af budgettet til materielanskaffelser, som andre nationer, vi kan sammenligne os med, gør at situationen om få år vil være yderst kritisk for dansk forsvar.

Dansk pansret mandskabsvogn M-113. Den Internationale Brigade bør i stedet udrustes med moderne infanterikampkøretøjer.

Hertil kommer, at anskaffelser af materielle og driftssikkert materiel ville betyde meget væsentlige driftsbesparelser på længere sigt.

HÆREN

Der er siden 1989 sket reduktioner og omlægninger af hærens struktur, herunder reduktion af krigsstyrken, nedlæggelse af en sjællandsk brigade med oprettelse af Den Internationale Brigade på fundamentet af den gamle brigade, nedlæggelse af to kampgrupper, et antal bataljoner, underafdelinger og logistiske enheder, sammenlægning af regimenter, garnisonsændringer, reduktion af fredsstyrken og oprettelse af Hærens Operative Kommando.

For hærens vedkommende betyder loven af 8. december 1993, at prioriteringen flyttes fra evnen til at udvikle en krigsstruktur til evnen til at deltage i internationale opgaver uden at krigsstrukturen aktiveres. Den Internationale Brigade har fået en væsentlig rolle i den forbindelse.

Hæren skal kunne deltage i konfliktforebyggende, fredsbevarende, fredsskabende og humanitære opgaver. Yderligere skal hæren kunne bidrage til konfliktforebyggelse og krisestyring bl.a. gennem deltagelse i NATO's Umiddelbare og Hurtige Reaktionsstyrker. Ligesom under den kolde krig skal hæren kunne yde modstand mod angreb på Danmark og yderligere være i stand til at modtage, støtte og gennemføre opera-

Der er derfor behov for en debat, der fokuserer mere på langsigtede mål og midler end på kroner og øre. Kun herved kan vi hæve forsvarsdebatten udover den traditionelle skyttegravskrig og forhåbentlig igen forene mål og midler.

tioner i samarbejde med allierede forstærkningsenheder.

Hæren skal kunne deltage i suverænitetshævelse, forsvarrets efterretningsvirksomhed, verifikation af våbenkontrol- og nedrustningsaftaler, deltage i uddannelses- og øvelsessamarbejde indenfor NATO, OSCE, NACC og Partnerskab for Fred, skal bidrage i forbindelse med samarbejdsaftaler af forsvarsmæssig karakter, herunder udvekslingsbesøg, stabsdrøftelser, uddannelse og øvelsessamarbejde, med bl.a. Polen, Estland, Letland og Litauen.

Herudover skal hæren kunne deltage i mere civilt orienterede opgaver.

Hærens operative fredsstruktur består af Hærens Operative Kommando, Jyske Division med tre brigader, østre Landkommando med to brigader, hvoraf den ene omfatter Den Internationale Brigade, fire kampgrupper, herunder kampgruppen på Bornholm og endelig syv militærregioner.

Hærens logistiske støttestruktur omfatter Hærens Materielkommando med underliggende myndigheder.

Endelig er der hærens uddannende, opstillende og forvaltende struktur, der er bygget op omkring hærens regimenter og skoler, som alle er underlagt Hærens Operative Kommando.

Med udgangen af 1995 vil hærens fredsstyrke omfatte 19.500 årsværk, medens krigsstyrken vil omfatte ca. 64.500 mand.

Leopard 1A5 - Hæren bør anskaffe Leopard 2 til internationale operationer.

Foto: Preben Kirkholt.

Torpedomissilbåd under angreb.

SØVÆRNET

For søværnets vedkommende er der siden 1989 sket udflytning fra Holmen, udfasning af fregatterne, etablering af to kystmissilbatterier, reduktion af det oprindeligt planlagte antal Standard Flex-300 enheder, tilpasning og rationalisering af den logistiske støttestruktur, forenkling af skolestrukturen samt reduktion af freds- og krigsstyrken.

Også for søværnet er der tale om en forskydning af opgavekomplekset mod de internationale opgaver.

Søværnet skal kunne deltage i konfliktforebyggende, fredsbevarende, fredsskabende, humanitære eller andre lignende opgaver på mandat fra FN eller OSCE, enten direkte eller indirekte gennem NATO. Gennem deltagelse i NATO's Reaktionsstyrker skal søværnet kunne deltage i konfliktforebyggelse, krisestyring eller forsvar indenfor alliansens område. Søværnet skal kunne yde effektiv modstand i tilfælde af angreb mod dansk område, samt kunne deltage i konfliktforebyggende såvel som krisestyringsopgaver i forbindelse med samme område. Et egentligt forsvar af dansk område og tilstødende nærområder skal kunne gennemføres i samarbejde med øvrige værn og allierede styrker.

StanFlex 300 - Et fremtidsorienteret fartøj.

Yderligere skal søværnet kunne deltage i efterretningsindhentning, overvågning og varsling samt hævde Danmarks, Grønlands og Færøernes suverænitet og interesser til søs. Endvidere skal en lang række maritime opgaver til støtte for den civile del af samfundet kunne løses.

Går man dybere ned i »underskoven« af operative opgaver er der tale om et meget stort opgavespektrum.

I søværnet er der stor lighed mellem freds- og krigsstrukturen, d.v.s. at store dele af materiellet er i drift. Søværnet er et materielorienteret værn, der har et rimeligt højt teknologisk niveau. Uddannelsesniveauet er generelt højt og med forholdsvis lange uddannelser. Af egentlige kampenheder er der 41, heri medregnet et kystfort, kystmissilbatterier og minestrygere. Yderligere har søværnet 8 helikoptere og en række enheder med særlige opgaver (39 skibe), herunder inspektionsskibe og kuttere.

Enhederne er organiseret i fem eskadrer under Søværnets Operative Kommando. Helikopterne er organiseret i Søværnets Flyvetjeneste, der ligeledes er underlagt Søværnets Operative Kommando. Søværnets enheder kan til enhver tid grupperes meget fleksibelt på tværs af eskadrerne til løsning af aktuelle opgaver.

Udover den operative struktur findes de landbaserede støttestrukturer, opdelt i den operative, logistiske og uddannelsesmæssige støttestruktur.

Med udgangen af 1994 vil søværnets fredsstyrke omfatte 6.200 årsværk, medens krigsstyrken vil omfatte ca. 9.500 mand.

Lynx helikopter.

FLYVEVÅBNET

For flyvevåbnets vedkommende er i perioden siden 1989 gennemført udfasning af Draken flyene, reduktion af kampflystrukturen til fire eskadriller f-16 kampfly, ændring af status for Flyvestation Karup til deployeringsflyvestation, flytning af flyveskolen fra Avnø, tilpasning og rationalisering af den logistiske støttestruktur samt reduktion af freds- og krigsstyrken.

Også indenfor flyvevåbnet er der sket en ændring af opgaverne i forbindelse med tilgang af internationale opgaver.

Flyvevåbnet skal kunne deltage i konfliktforebyggende, fredsbevarende, fredsskabende, humanitære eller andre lignende opgaver på mandat fra FN eller OSCE, enten direkte eller indirekte gennem NATO. Endvidere skal flyvevåbnet kunne bidrage til NATO's konfliktforebyggelse og krisehåndtering bl.a. gen-

nem deltagelse i NATO's Reaktionsstyrker. Kriseforebyggende, fredsbevarende og humanitære opgaver kan omfatte luftrumsovervågning, luftrumskontrol, luftforsvar, flystøtteoperationer, rekognoscering, evakuering, katastroføjælp, nedkastning af forsyninger m.m. Fredsskabende opgaver kan omfatte luftkrigsoperationer.

Flyvevåbnet skal kunne bidrage til tilfids- og sikkerhedsskabende foranstaltninger, Open Skies Traktaten etc. I forbindelse med bilaterale aftaler med bl.a. Polen, Estland, Letland og Litauen skal flyvevåbnet deltage i udvekslingsbesøg, stabsarbejde, uddannelses- og øvelses-samarbejde.

F-16 kampfly. Behov for moderne våben, hvis flyet skal deltage i internationale operationer.

HAWK luftværnsmissiler. Et system, der kun i ringe omfang vil kunne nedskyde missiler.

Flyvevåbnet skal yderligere til hævde af suveræniteten konstant overvåge dansk luftrum og tilstødende nære luftrum, samarbejde med søværnet omkring overvågning af farvandene samt bidrage til indhentning af efterretningsinformationer. Endelig skal flyvevåbnet kunne imødegå angreb mod dansk territorium i samarbejde med det øvrige forsvaret og NATO-forstærkningsstyrker.

Flyvevåbnet skal medvirke til løsning af civilorienterede opgaver, herunder redningstjeneste, katastroføjælp, fiskeriinspektion, forureningsovervågning, lufttrafikkontrol, ambulanceflyvning, støtte til toldvæsen og politi m.m.

I flyvevåbnet er freds- og krigsstrukturen, specielt for den operative virksomhed, stort set sammenfaldende.

Flyvevåbnet er et materielorienteret værn, der er karakteriseret ved et rimeligt højt teknologiindhold, der betinger at materiellet er i kontinuerlig drift. Uddannelsesniveauet er generelt højt og med forholdsvis lange uddannelser. Dette gælder naturligvis i særlig grad det flyoperative område. Den operative struktur omfatter fire kampflyeskadriller med 60 kampfly, en transporteskadrille, en redningseskadrille, skole- og kurérfly, 8 HAWK-eskadriller, nærluftforsvarseskadriller og seks kontrol- og varslingseskadriller. Støttestrukturen omfatter Flyvertaktisk Kommando, flyoperative flyvestationer, Luftværnsgruppen, Kontrol- og Varslingsgruppen, Flyvematerielkommandoen og fem skoler.

Flyvevåbnets personelstyrke udgør i fredstid 8.300 årsværk. Den samlede krigsstyrke er på ca. 18.600 mand.

D. FORHOLD, DER KAN PÅVIRKE FORSVARETS STRUKTUR

Den politiske påvirkning

Der sker mange ændringer indenfor forsvaret i disse år. Der er løbende tale om reduktioner af såvel forsvarsbudgettet som af forsvarets størrelse. Spørgsmålet er, hvor ændringerne fører os hen, specielt hvis reduktionerne i forsvarets økonomiske grundlag fortsætter.

Hvis hensigten med reduktionerne i forsvarsbudgettet og reduktionerne i forsvarets struktur er at fjerne store dele af det gamle strukturgrundlag for herefter, på de rester der fortsat må blive anset for anvendelige, at investere i opbygningen af noget nyt, der i højere grad svarer

til fremtiden og de nye krav til forsvaret, så må fremgangsmåden vel anses for hensigtsmæssig for forsvaret. Den skjulte politiske fremgangsmåde er imidlertid langt fra hensigtsmæssig overfor forsvarets faste personel. Den skaber usikkerhed.

Hvis det derimod kun er hensigten med besparelserne og reduktionerne at hente en fredsdividende, samtidigt med at der stilles krav om tilfredsstillende løsning af et øget opgavekompleks, såvel nationalt som internationalt, så har både forsvaret og politikerne et problem. Det

er desværre nok denne situation, der aktuelt er gældende.

Det er bl.a. sådanne forhold, der kan skabe usikkerhed om, hvorledes forsvaret vil udvikle sig i fremtiden.

Uden en klar målsætning vil forsvarets udvikling antage en zig-zag kurs, der er afhængig af den vej de øjeblikkelige politiske vinde blæser. Det vil ikke alene være uheldigt for forsvaret, men også uforholdsmæssigt kostbart i det lange løb.

Påvirkninger fra samfundet, herunder teknologiske og strukturelle faktorer

Et militært system vil altid være struktureret og organiseret i overensstemmelse med det samfundssystem, der har opbygget det. Da forsvarssystemer på samme måde som virksomheder baserer sig på organisation, uddannelse og teknolo-

gi, må det ligeledes anses for selvfølgeligt, at et forsvarssystem følger den fremherskende teknologi i det pågældende samfund.

Hvis man derfor ser på de vestlige industrisamfund og de udviklingstenden-

Også det danske forsvar får behov for transporthelikoptere i internationale opgaver.

ser, der er gældende her, har man en del af grundlaget for at vurdere den udvikling, der tilsvarende vil påvirke og forme et forsvarssystem, herunder også det danske.

Overgangen fra industrisamfundet til informationssamfundet er en realitet også i Danmark. Det er en langsom og i visse henseender smertefuld proces, der lægger op til en ny teknologi og nye produkter, der på mange måder er væsensforskellige fra det gamle industrisamfunds teknik og produktionsmetoder.

Informationssamfundet betyder bl.a. også en stigende grad af internationalisering. Industrisamfundene står allerede med det ene ben langt inde i den nye udvikling. Med begrebet internationalisering er ikke sagt, at de hidtidige nationalstater forsvinder.

Internationaliseringen i samfundssystemerne vil helt naturligt få indflydelse på forsvarssystemerne. De indledende skridt mod internationaliseringen er som nævnt allerede taget, såvel indenfor NATO som i de enkelte nationalstater.

Også dansk forsvar er naturligvis påvirket og denne påvirkning manifesterer sig formentlig efterhånden i et endnu dybere internationalt tilknytningsforhold for dele af forsvaret. Selv om vi sædvanligvis opfatter det danske for-

svars udvikling og fremtid som et nationalt dansk anliggende, så er beslutningerne i virkeligheden bundet til de vestlige strukturelle rammer og påvirkes følgelig kun til en vis grad af nationalstatens egne ønsker og betingelser.

Sagt på rent dansk, så er vi også i Danmark nødt til at udvikle forsvaret således, at det passer til det samarbejde og den udvikling, der finder sted i resten af den vestlige verden.

Informationsteknologien har allerede frembragt meget store forbedringer af ledelsesredskaberne og strukturen indenfor organisationer og virksomheder, ligesom den på det industrielle niveau gør det muligt at automatisere industriprocesserne. Behovet for menneskelig arbejdskraft til disse arbejdsprocesser bliver stadigt mindre. Færre mennesker kan producere væsentligt mere på kortere tid.

Det kan også udtrykkes på den måde, at hvor mennesket og maskinen tidligere var de afgørende elementer i produktionsleddet, så overtager avancerede maskiner og computere stadig mere af

MLRS - Et moderne raketartillerisystem med stor rækkevidde og effekt i målet. Mandskabsbesparende. Anskaffes til hæren.

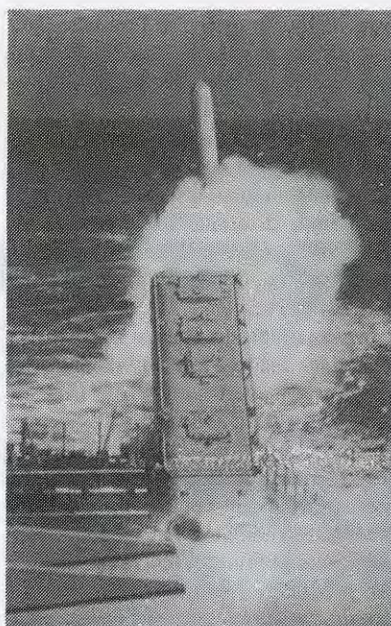

der i fremtiden vil blive afgørende for et militært systems kampeffekt. Ligesom i industrivirksomhederne vil det militære systems maskiner, d.v.s. våbenplatforme og våben- og ildledesystemer skulle præstere stadigt mere - med større effekt og præcision - og med langt færre mennesker involveret i de direkte kamp-handlinger.

Det betyder, at den enkelte, der betjener et våben, får et stadigt større ansvar i takt med våbenenes stigende effekt. Det betyder også højere uddannelse for at kunne betjene våbnene og ikke mindst det til de enkelte våben knyttede kommando og kommunikationssystem.

Sidstnævnte bliver en stadig mere afgørende faktor. Med øget våben effekt kan en uhensigtsmæssig måludvælgelse få uoverskuelige konsekvenser. Også indenfor terrændækning vil teknologien give stadig bedre muligheder.

Den tekniske kompleksitet vil altså øges på alle niveauer parallelt med det, der sker indenfor industrien. Men selv om betjeningen af de enkelte avancerede våben vil blive lettet gennem »computerstyring«, så vil den tilhørende kontrol med våbenenes anvendelse kræve bedre uddannelser. Våben, hard- og software, information og menneske indgår i en helhed. Yderligere skal kravene til fejlfrihjælpning eller vedligeholdelse af de pågældende våben udføres af personel med specialviden. Udviklingen medfører derfor, at mere personel overføres fra direkte deltagelse i kamphandlinger eller andre former for operationer til de

Tomahawk missilet er et typisk eksempel på de nye langtrækkende våben, der er i stand til at ramme deres mål med stor præcision.

ningssystemerne vil blive udbygget kraftigt i de kommende år for at kunne magte fordeling og behandling af det stigende informationsflow i forbindelse med forberedelse og gennemførelse af især større militære operationer.

Forsvarssystemer skal dermed omganske få år købe og holde materiel i drift, der bliver dyrere i anskaffelse, mere komplekst og med en større kampeffekt, der igen stiller voksende krav til personellet, den operative ledelse og de dertil knyttede elektroniske hjælpemidler.

Skal et forsvar med et svindende forsvarsbudget klare den situation, er der fire hovedudviklingsmuligheder:

- At hæve kvalitetsniveauet for materiel og nøjes med et væsentligt mindre forsvarssystem.
- At lade kvalitetsniveauet synke til et lavt teknologisk niveau og fastholde et relativt stort forsvarssystem.
- At hæve forsvarsbudgettet væsentligt og derigennem opnå et rimeligt kvalitetsniveau materielmæssigt og samtidigt fastholde et relativt stort forsvarssystem.
- At opdele forsvaret i en international styrke med et højtudviklet materielniveau og en national forsvarsstyrke med et lavere teknologisk niveau materielmæssigt.

operative og tekniske støtteelementer.

Ligesom i industrien har det en pris. Den enkelte militære arbejdsplads bliver stadig dyrere at etablere. Automatisering, forøget effektivitet og pris følges uhjælpeligt ad. Det sker i industrien og det vil ske på de militære arbejdspladser. Det betyder også, at forsvaret i langt større udstrækning end tidligere vil være nødt til at ansætte mere personel, der har eller skal gennemføre relativt lange uddannelser, d.v.s. primært stampersonel.

Også kommando-, kontrol-, kommunikations- og informations-/efterret-

Forsvarets opgaver

Der var et stort fremskridt, at forsvarsloven af 1993 fastlagde, hvad dansk forsvar grundlæggende skal beskæftige sig med. De fire hovedområder omfatter:

- Det »indre« forsvar af Danmark, indledningsvis selvstændigt, men senere i samarbejde med andre landes NATO-styrker.
- Det regionale forsvar, omfattende forsvaret af området umiddelbart omkring Danmark i samarbejde med andre landes NATO-styrker.
- Fælles forsvar af NATO's europæiske grænseområder gennem deltagelse i NATO's reaktionsstyrker.
- Dansk forsvar skal på mandat af FN eller OSCE kunne deltage udenfor NATO's område, såvel direkte som stillet til rådighed gennem NATO.

Styrkerne skal her bidrage til løsning af konfliktforebyggende, fredsbevarende, fredsskabende, humanitære og andre lignende opgaver.

Men det er ikke tilstrækkeligt til at fastlægge en forsvarsstruktur. For at kunne uddrage en sådan på baggrund af opgavekomplekset skal bl.a. behovet for styrkernes indsats indenfor de forskellige opgaver klarlægges. Der er behov for en prioritering.

Det primære formål med et dansk forsvar er naturligvis, at det skal kunne forsvare Danmark. Derom hersker der heller ikke tvivl i loven. Men det kan gøres på mange forskellige måder. Et forsvar, der yderligere skal kunne påtage sig et så bredt spektrum af opgaver, som der her er tale om, kan naturligvis struktureres

på mange forskellige måder.

For at nævne yderpunkterne i en sådan strukturering, kan man vælge en opdelt specialisering af forsvaret ud fra hver af de fire hovedopgaver. Man kan også vælge den vej, at hele forsvaret til enhver tid og med vilkårlige enheder skal kunne deltage i alle opgaver. Herimellem er der naturligvis igen et utal af mellem-løsninger.

Problemet med den nuværende omstrukturering af forsvaret er netop, at man tilsyneladende ikke kan vælge, hvor vægten skal lægges. Man beholder en alt for stor struktur, der uddannelses- og materielmæssigt snart vil blive en tom skal.

Et forsøg på at finde en prioritering

Danmark ligger i en afstand af mere end 1000 km. fra det nærmeste område, hvorfra en direkte aggression af betydning kan tænkes at forekomme. Som et levn fra den kolde krig sikrer nedrustningsforhandlingerne for Europa (CFE), at et angreb mod dele af NATO's territorium i stigende grad bliver usandsynligt. Andre initiativer, herunder økonomisk integration, Partnerskab for Fred etc., sikrer, at sandsynligheden for fjendtligheder stater imellem på det europæiske kontinent langsomt nedgades.

Danmarks medlemskab af NATO og et muligt senere medlemskab af WEU tjener til sikring af de nationale territoriale områder mod en svindende angrebstrussel.

I det europæiske perspektiv vil sikkerheden generelt være afhængig af, at de østeuropæiske lande samt SNG-landene - herunder især Rusland - får en passende økonomisk fremgang og at der kan etableres et fredeligt forhold mellem Europa og de arabiske lande, trods de derværende fundamentalistiske strømninger.

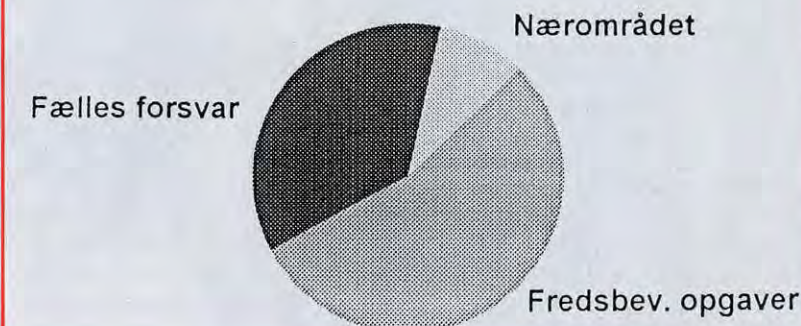
Set i et vesteuropæisk perspektiv vil det følgelig primært være en beskyttelse af de østlige og sydlige NATO-grænser, der har interesse.

Med efterdønninger fra koldkrigs-epoken og den usikkerhed, som nutidens Europa trods alt stadig byder på, synes prioriteringen af dansk forsvars indsats i første omgang at være lagt nogenlunde således:

Uanset denne fordeling, tjener danske styrker primært til forsvar af dansk territorium, skulle dette være truet. D.v.s. at styrkerne kaldes hjem fra evt. internationale missioner, såfremt en trussel mod Danmark skulle opstå.

På lidt længere sigt er det overvejende sandsynligt, at prioriteringen vil ændre sig på følgende måde:

Dansk forsvar Mulig fremtidig operativ vægtning

Også denne prioritering kan naturligvis diskuteres, men generelt vil det nok holde stik, at allianceforpligtelserne og de internationale forpligtelser iøvrigt vil få en primær sikkerhedsmæssig betydning.

Et fortsat nært samarbejde indenfor alliancerege nødvendiggøres i særlig

grad af det forhold, at ingen ved, hvorledes et muligt fremtidigt angreb mod det enkelte NATO-land vil kunne udforme sig.

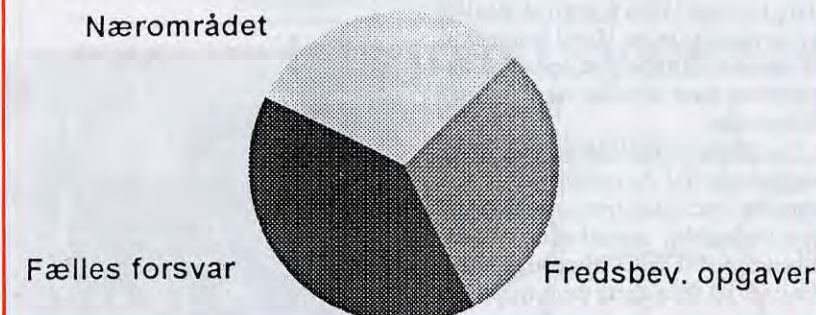
Vil det blive en angrebsform, der svarer til den forestillingsverden, man havde under den kolde krig? Eller vil det blive noget helt andet?

Det er væsentlige spørgsmål at få besvaret. Der er blot den hage ved spørgsmålene, at ingen kan besvare dem!

D.v.s. at sikring af det danske områdes ikke længere kan baseres på en veldefineret militær trussel og at der ikke længere er nogen garanti for, at et klassisk konventionelt territorialforsvar er det rigtige. Der kan eksempelvis i stedet blive tale om et angreb med ballistiske missiler eller andre former for angreb, som territorialforsvaret slet ikke er udrustet til at imødegå.

Sikkerheden skal derfor søges indenfor NATO-alliancen. Dermed er dansk forsvars struktur i væsentligt omfang underlagt de betingelser, der er gældende for Alliancen.

Dansk forsvar Nuværende operativ vægtning

Et forsvars udvikling i allianceregie

Hvis vægtningen af de operative opgaver bliver som anført, så synes det indlysende, at en enkelt dansk international brigade næppe vil være tilstrækkelig, ligesom både søværnet og flyvevåbnet vil være nødsaget til at have større dele af deres styrker klargjort til internationale operationer.

De dele af hæren, søværnet og flyvevåbnet, der kan være udsendt i humanitære, fredsbevarende eller fredsskabende opgaver på mandat fra FN/OSCE vil nemlig ikke i alle tilfælde umiddelbart kunne frigøres og vil følgelig ikke samtidigt kunne forudsættes at yde støtte til NATO's reaktionsstyrker indenfor de fastsatte tidsrammer. Behovet for øremærkning af større dele af forsvaret til internationale opgaver og dermed sikring af, at også NATO's reaktionsstyrker i påkommende tilfælde kan tilgodeses, synes derfor indlysende.

Meget væsentlige dele af forsvaret synes derfor at skulle tilpasses NATO's reaktionsstyrker.

Et andet forhold, der griber ind i udviklingen af forsvarssystemer er, at det ikke længere er økonomisk muligt for et enkelt land, og slet ikke for et lille land,

at besidde de større militære materiel-systemer.

Det drejer sig i den forbindelse hverken om fly, skibe, kampvogne eller andre mindre våbenplatforme og hovedvåbensystemer. Det kan der nok blive råd til, hvis den politiske vilje er tilstede.

Derimod drejer det sig f.eks. om satellitovervågningssystemer, større luftbårne varslings- og kontrolsystemer (AWACS), varslings- og luftforsvarssystemer mod langtrækkende raketangreb, herunder også angreb af såkaldte cruise-missiler m.m. Hertil kommer på en fjernere tidshorisont specielle forsvartiltag mod kemiske og biologiske kampstoffer.

Der kommer følgelig nogle væsentlige forandringer for de nationale forsvarssystemer i perioden frem mod år 2010. Den strategiske, operative og taktiske afhængighed af fælles alliancebetingede systemer vil ikke alene være voksende, men også nødvendig for at kunne gen-

Viden om modstandernes styrker og bevægelser er afgørende for rationel udnyttelse af egne våben.

Også danske militære enheder bliver mere afhængige af satellitbaserede systemer.

nemføre en effektiv fælles forsvarskamp til beskyttelse af alliancens område.

Hvorvidt man kan tale om en egentlig revolution af krigsførelsen i perioden frem mod år 2010 er vanskeligt at sige. Selv om dele af pressen eksempelvis be-

tegnede Golfkrigen som revolutionerende, så var den vel nok grundlæggende ret traditionel. Det er derimod rigtigt, at netop denne krig blotlagde nogle tendenser, der kan pege mod en fremtidig krigsførelse, som på mange måder vil blive anderledes.

Satellitovervågningens betydning som informationskilde var en af faktorerne. Det opbyggede kommunikations-, kommando- og kontrolsystem var endnu en del af helheden, ligesom de nyere våbens præcision gav stof til eftertanke. Betydningen af evnen til nedskydning af ballistiske missiler i passende afstand fra deres nedslagsområde blev også indlysende, ikke mindst fordi der tilsyneladende ikke var stor succes med at ødelægge de mobile missilaffyringsramper på jorden, trods allieret luftherredømme i hele området.

Krigen - og specielt luftkrigen - var en succes for de allierede, men det berettiger bestemt ikke til at trække de store sammenlignende linier mod fremtidige krige. Derimod kan der som nævnt nok med nogen forsigtighed aflæses nogle tendenser.

Et effektivt samspil mellem stadig mere avancerede og præcise våbensystemer med det formål at optimere deres samlede effekt kommer til at stille store krav til den hurtighed og sikkerhed, hvorunder beslutningerne skal træffes i kampsituationer. Kravene til de opera-

tive ledelsesfunktioners arbejdsområde på alle niveauer vil indenfor den givne tidshorisont (2010) blive så store, at en automatisering af beslutningsprocessens støttefunktioner bliver nødvendig.

Den digitaliserede signal- og databehandlingskapacitet tillægges derfor med god grund stigende betydning. Indsamling, automatiseret bearbejdning og integreret præsentation af information fra mange forskellige typer af sensorer (i rummet, i luften, fra jord-/havoverfladen og under havoverfladen) bliver afgørende for gennemførelsen af militære operationer. Et »real-time« billedet af situationen langt ind i en modstanders bagland vil være afgørende for anvendelsen af langtrækkende og præcise våben indenfor alle tre værn. Opbygning af databaser med et væld af aktuelle informationer omkring modstandens positioner, udrustning, materielstatus, kommunikationsudstyr, elektroniske signaler af enhver art o.s.v. samt egne styrkers positioner, status og kapacitet bliver et nødvendigt led i operative systemer på alle niveauer.

Et væsentligt teknologisk krav til systemerne bliver bl.a. en automatisk »intelligent« filtrering af det væld af informationer, der i stadig større omfang bliver til rådighed ved militære operationer, samt at gennemføre en rettidig bearbejdning af de væsentligste informationer, således at den optimale beslut-

ning umiddelbart kan træffes og iværksættes i den givne situation.

Fremtidens meget store krav til kontrol og hastighed indenfor det militære operationsmønster gør det nødvendigt at samarbejde omkring anskaffelsen af materiel og midler indenfor alliance-regie. Det er helt typisk for udviklingen, at kun supermagter hidtil har været i stand til at anskaffe sig det store spektrum af systemer, der skal til for at sikre en avanceret og effektiv anvendelse af de militære våben. Den enkelte nation har ikke en chance for at leve op til sådanne krav, medmindre alliancerne kan tilbyde at løfte byrderne i fællesskab.

Hvorvidt den europæiske del af NATO vil være i stand til at skabe sin egen identitet på dette område afhænger ikke så meget af teknologisk formåen som af den politiske vilje til bevilge midlerne. WEU synes at være på vej, selv om den politiske vilje til at bevilge de meget store beløb, der kan blive tale om, indtil videre virker begrænset. Der kan dog næppe være tvivl om, at det europæiske WEU-satellitovervågningssystem er under etablering.

Men det er naturligvis ikke det eneste, der skal til. Indenfor NATO har man erkendt, at det bliver nødvendigt at skabe en struktur, der kan sikre etableringen af et fælles overvågnings- og måludpegningssystem m.v. til brug for krisestyring og til direkte brug for gennemførel-

På fremtidens slagmark er det ikke alene våbensystemet, der er nøglen til succes. Det vigtige er integrationen mellem personellet og alle forsvarssystemets avancerede komponenter.

sen af militære operationer. Fire NATO-medlemmer stræber teknologisk efter udvikling på dette område. USA og England foreslår overvågning af store områder med flybårne sensorer og Frankrig og Italien foreslår helikopter-bårne systemer, der kan dække områder af interesse i relation til brigade- og divisionsniveauet. Andre lande indenfor alliancen har tilbudt supplerende støtte eller andre typer af sensorer. Man er bl.a. enige om at gennemføre en række tekniske studier af, hvorledes alliancens kapacitet på dette område skal udvikles.

Yderligere har USA, Tyskland, Frankrig og Italien indgået aftale om fælles udvikling af en udvidet luftforsvarskapacitet (Extended Air Defence Capability) mod den ballistiske missiltrussel. USA

står for 50% af udviklingsomkostningerne, medens Tyskland og Frankrig hver står for 20% og Italien for 10%. Helt typisk er det også her nødvendigt med et fælles projekt for at kunne gennemføre udviklingen.

Vælger man at se bort fra et sådant overvågnings- og luftforsvarssystem, vil det blive uomtvistelig nødvendigt i stedet at kunne gennemføre præventive offensive angreb på fremmede landes missilbaser eller andre installationer udenfor NATO's grænser eller i tilfælde, hvor et missil er blevet affyret og har ramt sit mål indenfor NATO's territorium, at kunne gennemføre en offensiv operation mod det land, der har affyret missilet, d.v.s. en militær gengældelsesaktion, der mindst modsvarer de skader,

som det pågældende missil har påført en NATO partner.

Det kan forventes, at der vil blive udviklet og etableret et luftforsvar mod begrænsede missiltrusler, og at der skabes en avanceret offensiv kapacitet til at gennemføre præventive angreb eller egentlige gengældelsesangreb.

Den internationale harmonisering og integration af dele af de forskellige NATO-landes nationale styrker vil øges. Det betyder, at strukturen indenfor de nationale styrker vil være bundet til fælles udvikling og fælles materiel indenfor NATO og WEU.

Fælles europæisk militær styrke?

Det er interessant, at udviklingstenden- sen i såvel den civile som den militære udvikling peger mod stadig mindre og samtidigt mere effektive »produktions- enheder«, der stiller større krav til såvel investeringer som til personellet uddannelse.

Teknologifordyrelsen og det øgede antal teknologisk avancerede militære materielsystemer gør det stadigt vanskeligere for den enkelte nation at leve op til de materielmæssige krav. Det kan på meget langt sigt betyde en delvis specialisering i relation til alliancepartnere eller muligvis et fælles forsvarssystem, fordi det vil være den eneste mulighed for at nå det fornødne kvalitetsniveau i materielmæssig henseende.

Umiddelbart set er det måske endnu en alt for vidtgående tankegang, men tendensen synes med rimelig sikkerhed

at pege i den retning. De danske materielproblemer og begrænsningerne i den politiske forståelse af problemstillingen er bl.a. en typisk indikator på den retning, som udviklingen vil tage.

Opbygning af fælles forsvarsstyrker er så småt indledt indenfor WEU og erfaringerne herfra vil formentlig resultere i en videregående integrationsproces.

Et fælles forsvarssystem kunne også tænkes opbygget ved at forskellige nationer indenfor Alliancen stiller med personellet til de enheder, der skal oprettes. Personellet udstyres med Alliancens materiel og udrustning samt videreud- dannes i fælles træningsområder. De økonomiske fordele synes indlysende. Derfor kan det også tænkes at blive gennemført, men på meget langt sigt.

Det forhold afgøres i realiteten på det tidspunkt, hvor de nationale styrker

indenfor en alliance ikke længere kan antages at kunne skabe den forsvarsmæssige kapacitet, der alliancemæssigt opfattes som nødvendig.

Tilbage står de nationale ønsker om en passende forsvarsstruktur, der fortsat kan sikre nationens eksistens mod ude- fra kommende militære trusler. Vægten vil i så fald her blive lagt på suverænitets- hævende nationale enheder samt måske fastholdelse af værnepligtssystemet som en faktor, der har nær tilknytning til det nationale element.

Det synes folgelig hensigtsmæssigt at nationale styrker allerede nutidigt på- begyndes »opdelt« i internationale enheder og nationale enheder. Det vil skabe en roligere rytme i de strukturændrin- ger, der alligevel vil skulle finde sted på længere sigt.

ne tidssvarende materiel. Forsvarsbud- gettet størrelse vil herefter afgøre, om det kun er de styrker, der har internatio- nale opgaver, der skal have det avancerede materiel.

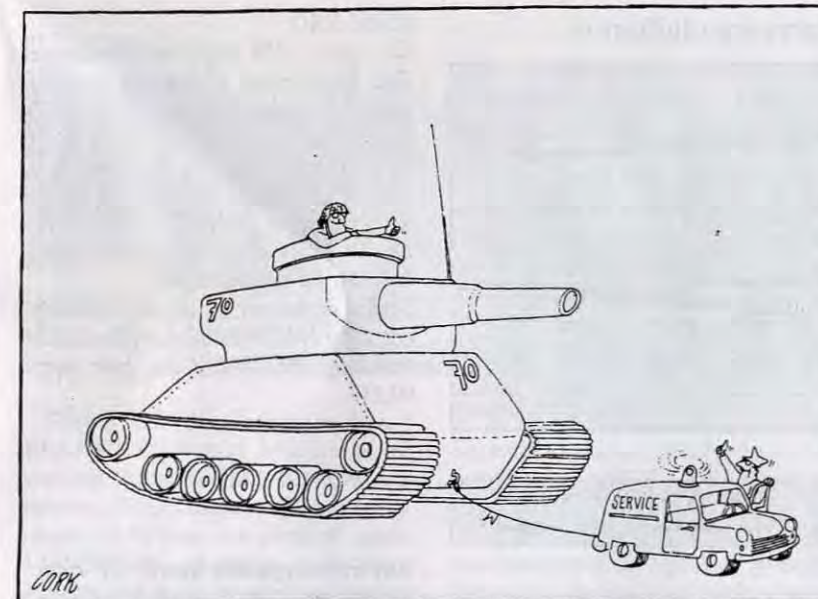
fra deres eget land. Her vil det være af- gående, at det udsendte personel ikke mister livet på grund af mangler ved ma- teriellet eller uddannelsen. Det at træde på en fodfolksmine kan være sort uheld, som ingen kan lastes for, men skyldes uheldet, at det udsendte personel ikke besidder det tilstrækkelige og mest mo- derne minerydningsmateriel, der kan købes for penge, så er sagen en helt an- den - og langt alvorligere.

En forsvarspolitik prioritering i over- ensstemmelse med den sikkerhedspoli- tiske situation vil som nævnt uvægerligt betyde flere internationale opgaver. For- svaret bliver dermed nødt til at lægge vægten til fordel for kvalitet, d.v.s. over- gå fra delvis indkøb af »second-hand« materiel til erhvervelse af nyt og moder-

Kvalitetsbegrebet får stadig større betydning

Der er mange årsager til at forsvaret, og herunder ikke mindst hæren, tvinges frem mod kvalitetsbegrebet. Kvantitets- eller massebegrebet, d.v.s. mange men- nesker med mange våbensystemer, op- stod i en periode, hvor våbnene var enkle og relativt billige.

Anvendelsen af massebegrebet, altså anvendelse af mange mennesker med re- lativt lavteknologiske våben og våbensys- temer vil være ensbetydende med store menneskelige tab overfor en modstander med moderne avancerede våbentyper. I en national eksistenskamp kan det må- ske til en vis grad akcepteres, at en for- svarskamp kan medføre store menne- skelige tab, men det vil aldrig kunne godkendes, såfremt en nation skal sende personel til et fremmed område fjernet

»Vi fik den sgu billigt. Og så er den kun fra 1960!«

Andre NATO-landes militære reduktioner og materielplaner

Generelt er der tale om personelreduktioner og omstrukturering næsten overalt i NATO-landene. Der er tydeligvis meget forskellige opfattelser af, hvor- ledes omstruktureringsprocessen skal gribes an. Mange har valgt at øge andelen af kontraktansat personel og nogen lande synes at foretrække afskaffelse af værnepligtsordninger.

Helt naturligt er der midlertidigt en afventende holdning med hensyn til større ændringer i materielanskaffelserne, indtil omstruktureringen af for- svarssystemerne er på plads. Dog er der en helt klar tendens til at udruste de en-

heder, der har tilknytning til NATO's reaktionsstyrker med nyt og moderne materiel. Hovedvægten lægges på disse enheder.

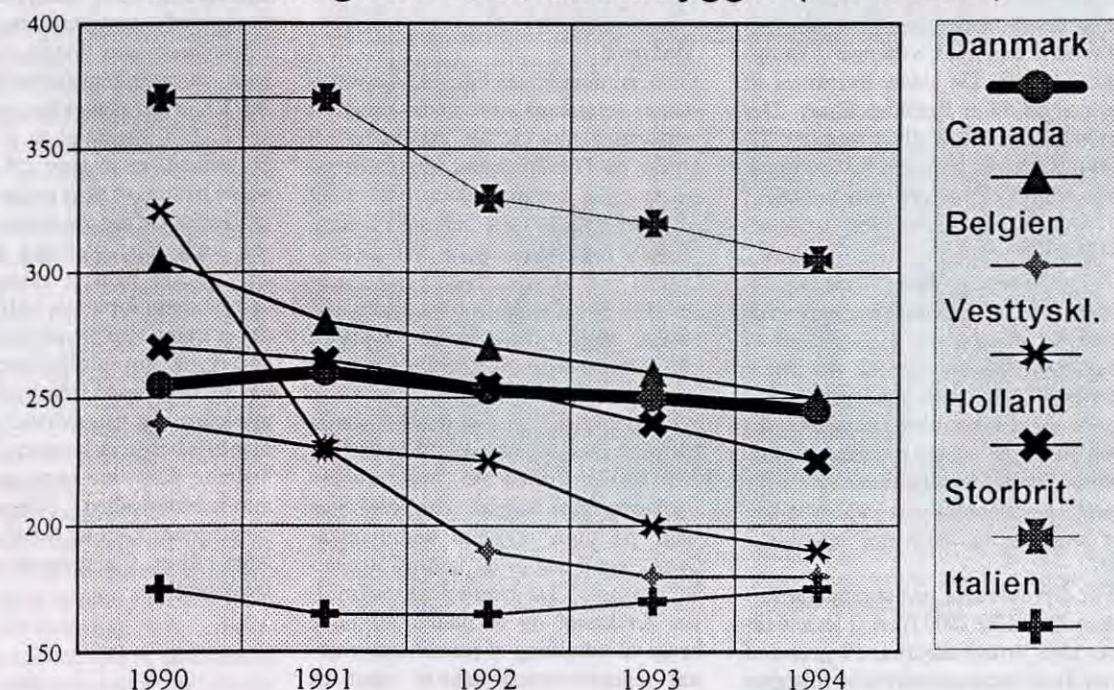
Generelt set er der ikke tvivl om, at hovedsigtet bliver forbedringer af kvali- tetsniveauet på materielsiden til gen- gæld for reduktionerne i styrketallene.

Det vil føre alt for vidt at gennemgå alle NATO-landes nedskæringer i for- svarsystemerne og yderligere tilføje de omstruktureringsprocesser og nyind- køb af materiel, der tilsigtes. I stedet er valgt at give et overordnet indtryk af de ændringer der finder sted i de to største

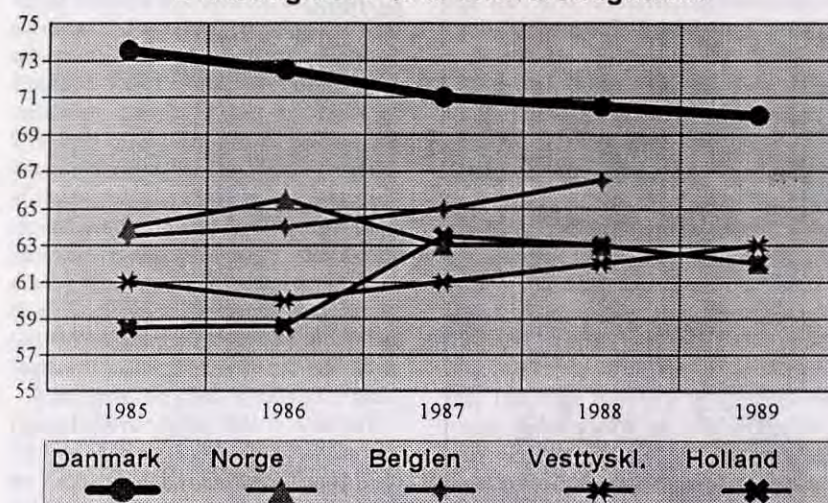
europæiske NATO-lande.

Kilde: NATO og Forsvarsministeriet. Et eksempel på en grafisk sammenligning, der kan friste til besparelser på for- svarsbudgettet. Havde sammenlignin- gen i stedet vist andelen af BNP (brutto- nationalproduktet) ville Danmark have ligget under gennemsnittet. Men det er ikke det, det drejer sig om. Dansk forsvars store problem er misfor- holdet mellem drifts- og investerings- budgettet. Enhver besparelse, der ikke tager hensyn til det forhold, vil være uhensigtsmæssig.

Forsvarsudgifter i US\$/år/indbygger (-85 kurser)

Driftsudgifter i % af forsvarsudgifterne

England

England gennemfører meget væsentlige reduktioner af deres styrker i alle tre værn. Fra 1990 er hæren blevet reduceret fra ca. 190.000 mand til ca. 120.000 i 1994 og reduktionerne vil fortsætte, således at antallet omkring år 2000 vil være ca. 115.000 mand. For marinens vedkommende er tallene henholdsvis ca. 63.000 (1990), 54.000 (1994) og 44.000 (2000). I flyvevåbnet er tallene henholdsvis ca. 90.000 (1990), 73.000 (1994) og 57.000 (2000).

Der tilføres en del nyt materiel til alle tre værn og de britiske styrker har generelt fået et kvalitativt løft. Det er baggrunden for, at den engelske regering kan hævde, at forsvaret i realiteten har forbedret sin kapacitet og som følge deraf vil være i stand til at gennemføre alle hidtidige såvel som nye opgaver.

For hærens vedkommende er den første serie af den nye Challenger 2 kampvogn overført. De sidste leverancer af haubits AS-90 er ligeledes tilført. Det første Rapier Mk 2 (field standard C) luftværnssystem blev overført i begyndelsen af 1995. Beslutning om indkøb af 91 nye angrebshelikoptere forventes truffet i 1995.

For søværnets vedkommende skal der bygges tre type 23 fregatter, som er de sidste tre af en serie. I slutningen af 90'erne vil flådens type 42 destroyere blive erstattet af en ny type fregatter, der bl.a. kan yde lokal luftforsvarsstøtte. Et antal på 35 destroyere og fregatter fastholdes tilsyneladende på det nuværende niveau. En ny helikopter-carrier er under bygning og forventes operativ i 1997.

For flyvevåbnets vedkommende forventes 250 af EF2000 flyet at kunne tilføres efter årtusindskiftet. På grund af de ændrede strategiske forhold tillægges

Det nye europæiske jagerfly EF-2000.

transportfly og helikoptere større vægt end hidtil og der er truffet beslutning om væsentlige indkøb. To nye typer avancerede flybårne våbentyper foreslås udviklet, nemlig et stand-off missil og et panserværnsmissil.

Tyskland

Siden genforeningen har »Bundeswehr« måttet gennemgå store nedskæringer i personelantallet. Målet var en samlet styrke på 370.000 mand, men allerede nu er tallet lavere, nemlig lidt under 340.000. 233.400 gør tjeneste i hæren, 77.400 i flyvevåbnet og 27.200 i flåden. Planen er et forsvar med 39.700 officerer, 133.300 fra mellemledergruppen, 38.000 andre professionelle soldater, 155.000 værnepligtige og endelig 4000 reservister under genindkaldelse.

Udrustningen af reaktionsstyrkerne har prioritet og enhederne får bedre materiel og udrustning end hovedforsvarsstyrkerne. Der lægges yderligere stor vægt på disse styrkers kommunikations-, kommando- og kontrol kapacitet. Op mod 1/3 af investeringerne i militær forskning og teknologi vil blive brugt til udvikling af reaktionsstyrkeres rekognosceringsmateriel samt til

Kilde: RAG.

Ca. siden 1979 har forsvarsbudgettet ikke levnet plads til rimelige materielindkøb. Driftsomkostningerne blev dermed uforholdsmæssigt store i forhold til materielinvesteringerne, bl.a. fordi styrkemålene skulle overholdes på lige fod med andre NATO-lande. Det er mindst 15 års efterslæb på materielindkøb, der nu skal indhentes.

Grafen er baseret på danske definitioner. Efter NATO-defination ville danske driftsudgifter i 1989 f.eks. have været 80,5%.

forbedring af kommunikations-, kommando-, kontrol- og informationssystemers kapacitet.

For Tysklands vedkommende skal omkring 225 af ialt 2.125 Leopard 2 kampvogne moderniseres. Der bliver tale om forbedret beskyttelse i forbindelse med frontpansringen og forbedring af de optiske systemer. Af de pansrede infanterikampkøretøjer, Marder A1/A2, er der planer for modernisering af ca. 2000 køretøjer til A3 modellen. Forsøg med en ny type 155 mm selvkørende haubits er stort set gennemført og indførelsen af det nye system gennemføres sandsynligt omkring årtusindskiftet. Et nyt pansret rekognosceringskampkøretøj forventes indført, ligesom der er fremtidige planer for indførelse af en ny type pansrede hjulkøretøjer (8x8) i samarbejde med Frankrig. Yderligere nye kamp- og transporthelikoptere. Til mandskabet en ny let aramid hjelm, forbedrede skudsikre veste og et nyt 5,56 mm infanterivåben. (Danmark skal tilsyneladende købe en del af de gamle infanterivåben, som tyskerne opfatter som forældede).

To prototyper af den nye tyske 155 mm/52 cal. selvkørende haubits 2000. 185 af denne type skal tilgå tysk forsvar efter 1998.

Flåden vil modtage nye skibe, bl.a. 4 BRANDENBURG-kl fregatter til erstatning for ældre HAMBURG-kl destroyere. Det er ligeledes planen i slutningen af 90'erne at erstatte de gamle LÜTJENS-kl destroyere med klasse 124 fregatter, som skal udvikles gennem et fælles internationalt våbenudviklingsprogram. En ny type ubåde, klasse 212 vil erstatte 206 og 206A. Søværnet ønsker desuden en ny type korvetter og står overfor at modtage en flådeversion

af NH-90 helikopteren. Man ser sig også om efter en erstatning for det maritime patrulje- og ASW-fly BREGUET ATLANTIQUE.

For flyvevåbnets vedkommende har reaktionsstyrkerne ligeledes prioritet. Hovedområderne, hvor modernisering anses for nødvendig, er indenfor luftforsvar, præcisionsvåben og langtrækkende kommunikations-, kommando- og kontrolsystemer. Indtil den nye EF2000 kommer i operativ tjeneste vil F-4F

Phantom og en enkelt eskadrille MIG-29 danne hovedstyrken i det tyske flyvevåben. Modernisering af F-4F flyene forventes gennemført i 1996 og samtidig mener man, at det er nødvendigt med en erstatning for HAWK-luftværnssystemet. Tyskerne ønsker i stedet et højmobilt luftværnssystem, der skal være i stand til at engagere både fly og taktiske missiler. Der foreligger planer for udvidelse af flytransportkapaciteten.

Udviklingslande indkøber også avanceret materiel

I Mellemøsten er våbensalget steget væsentligt siden operation »ørkenstorm«. Mellemøsten tegnede sig eksempelvis i 1993 for ca. 22% af det totale globale salg af konventionelle våben og ca. for 50% af det totale salg til udviklingslande. Det var især Saudiarabien, Kuwait, Ægypten, De Arabiske Emirater og Iran, der foretog de pågældende indkøb. Der er dog en vis sandsynlighed for, at salget atter går ned efterhånden som Kuwait-krisen kommer tidsmæssigt på afstand.

Men også det asiatiske marked aftager en væsentlig procentdel af det årlige salg af våben. Ca. 40% af salget til udviklingslandene i 1993 gik hertil. I modsætning til Mellemøsten forventes det, at salget til det asiatiske marked vil stige væsentligt i årene fremover.

En del af anledningen er den reducerede amerikanske tilstedeværelse i området. Nordkorea er en destabiliserende trussel, ligesom Kinas voksende betydning og militære potentiel giver anledning til bekymring i nabolandene. Men også en lang række af uafklarede problemer »hænger i luften«. Adskillige øgrupper har tvivlsomme tilhørsforhold. Grænseområder i det Sydkinesiske Hav er uafklarede o.s.v.

Der har igennem lang tid været en klar tendens i våbensalgene til Østasien. Det er det øgede teknologiske niveau af de våben, der indkøbes. Kunderne er meget ofte nationer, der er nået langt i industrialiseringsprocessen og derfor

M48H kampvognen er et led i moderniseringen af hæren i Taiwan.

Pakistan har indkøbt mere end 150 kampvogne af typen 85-IIAP fra Kina. Kampvognen har en 125 mm kanon.

Pakistan producerer i øvrigt selv kampvogne med støtte fra bl.a. den europæiske våbenindustri.

ikke kan være tilfredse med forældet teknologi. Det er købers marked, hvilket betyder at sælgerne må være i stand til at konkurrere både med priserne og med hensyn til »afkast« som f.eks. produktionsaftaler m.v., d.v.s. at der ofte kræves direkte overførsel af teknologi og produktionsfaciliteter til fremstilling af avancerede våben, samtidigt med våbenleverancer.

Og der er faktisk tale om leverancer af meget avancerede konventionelle våben, som er fuldt på højde med de våben, som de fleste NATO-lande besidder.

USA tegnede sig for 72% af salget til udviklingslandene i 1993, medens de større europæiske nationer stod for 13% og Rusland for kun ca. 9%.

Adskillige stater i Asien er efterhånden selv i stand til at udvikle og fremstille avancerede våben, omend støttet af virksomheder i USA, Tyskland, Frankrig, England, Israel m.fl.

Og der er virkelig gang i sagerne derude. Sydkorea er eksempelvis stort set selvforsynende med pansrede køretøjer. Deres kampvogn type 88 er nu produceret i et antal på 600 og en nyudviklet

Ny 155 mm selvkørende haubits fremstillet i Kina. Med standardammunition har den en rækkevidde på ca. 28 km og med specialammunition en rækkevidde på omkring 40 km. Internationalt må den tekniske standard betragtes som middel.

kampvogn type K1A1 med en 120 mm kanon kan forventes snart at gå i produktion. Chin Kuo jagerfly fra Taiwan, Sydkoreas KTX-2 jagerfly og Kinas nye ja-

Jagerfly fremstillet i Taiwan. I Østasien er der indenfor flyindustrien seks lande, der kan gøre sig gældende på et avanceret teknisk niveau, nemlig Japan, Kina, Taiwan, Indonesien, Sydkorea og Singapore.

gerflyprogram er kun eksempler på udviklingen. Men der kunne nævnes en lang række af andre eksempler på produktion og modifikationsprocesser dækkende Pakistan, Indien, Indonesien m.fl. Hertil kommer, at de østasiatiske lande i forvejen besidder »know-how« i relation til de elektroniske systemer, der er en betingelse for effektivisering af våbnene.

Spredningen af avancerede konventionelle våbensystemer medvirker naturligvis til instabilitet. Det er den ene side af sagen.

Men at mange lande besidder avancerede våben kan i høj grad have indflydelse på, om f.eks. FN vil være i stand til at gennemføre fredsbevarende eller freds-skabende missioner. Det vil nemlig influere på den politiske beslutningspro-

ces, når der skal tages stilling til at sende egne styrker i ildlinien.

Så enten siger man »nej« til at deltage i internationale operationer p.g.a. mangel på tidssvarende militært materiel eller også udrustes egne militære enheder således, at der er rimelig sikkerhed for, at de bliver respekteret i forbindelse med de pågældende FN/OSCE-opgaver.

Materielarvens dystre perspektiver

Det danske forsvars materielsammensætning er karakteriseret ved, at tiden fra det erkendte behov for anskaffelse af nyt materiel til implementering, specielt af større systemer, oftest har været for lang. Den operative anvendelse af materiellet er yderligere forsøgt opretholdt, indtil modifikation ikke længere var mulig. Forholdet mellem størrelsen af forsvarets materielanskaffelsesbudget, forsvarets struktur samt materiellets tekniske og operative levetid bevirker, at materielsammensætningen kun kan ændres langsomt. Forsvarets samlede materielbeholdning består således af en kombination af noget moderne og velegnet materiel, store dele ældre, men sta-

digt anvendeligt materiel, samt en del gammelt og tildels forældet materiel.

Sagt meget kort, så har der igennem alt for mange år været afsat alt for små beløb til indkøb af materiel. Dansk deltagelse i internationale operationer sætter fokus på problemet.

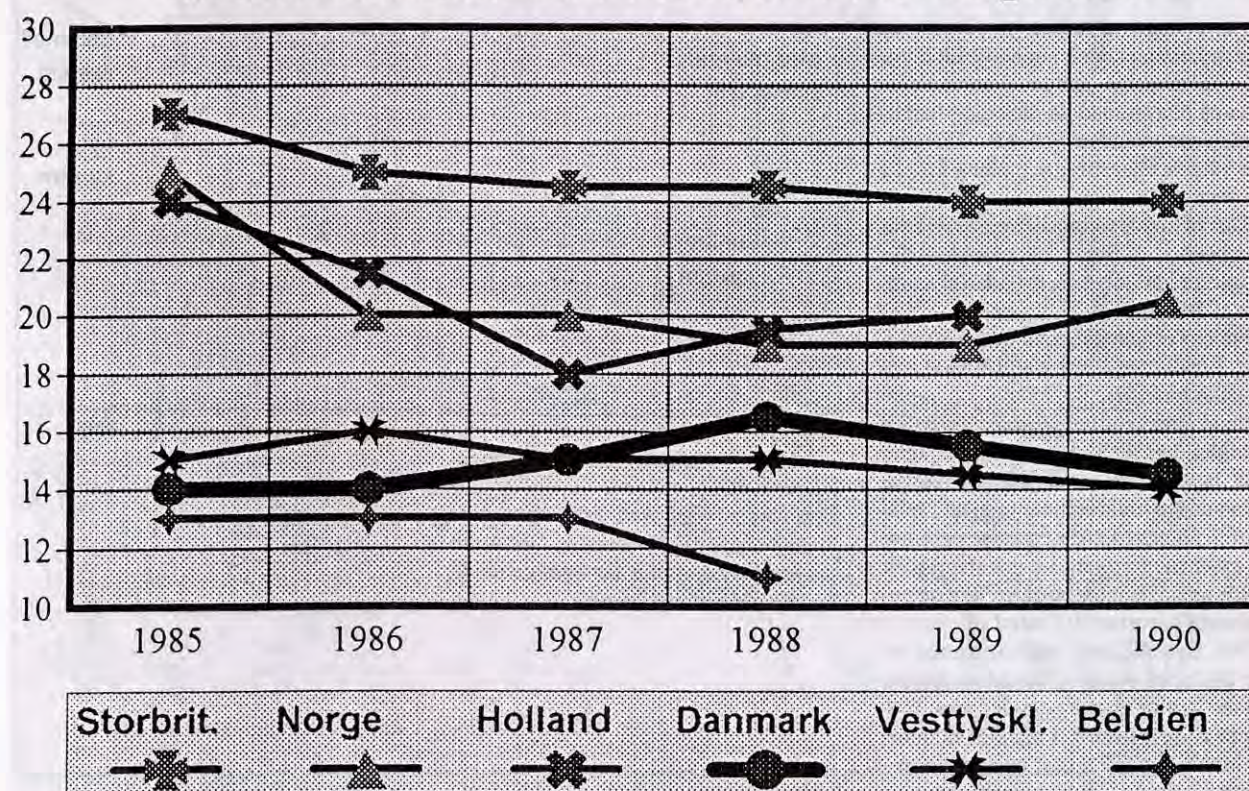
Ingen tvivl om, at forsvarets personel kan klare omtrent enhver problemstilling, som de kan blive udsat for under løsningen af internationale opgaver. Det skyldes generelt personellet høje standard og uddannelse. Men det må i samme forbindelse fremhæves, at uanset personellet uddannelse og tro på, at enhver opgave kan klares, så er materiellets kvalitet afgørende for, om det samme

personel overlever i en eventuel vanskelig kampsituation.

Kilde: RAG.

Et udsnit af den 15-årige efterslæbsperiode (1979-1995) for materielindkøb i dansk forsvar. Grafen er interessant, fordi Tyskland synes at have været på niveau med Danmark. Det er ikke rigtigt. De definerede opgørelsesmetoder medinddrager f.eks. ikke tysk udviklingsstøtte til industrien og deraf følgende lavere indkøbspriser for materiellet. Graferne viser derfor kun tendenser, uanset at de oprindelige tal stammer fra NATO.

Materielanskaffelser i % af forsvarsudgifterne

Det internationale opgavespektrum for de tyske styrker gør det nødvendigt at gennemføre en ny modifikation (trin III) af Leopard 2 kampvognen. Forbedringerne omfatter bl.a. en 140 mm kanon, forbedrede ildledelsessystemer. Billedet viser den modificerede (trin II) Leopard 2 kampvogn.

Den seneste russiske kampvogn T-80U med 125 mm kanon. Kun T-72 og T-80 er fortsat i produktion i Rusland.

En regning, der skal betales

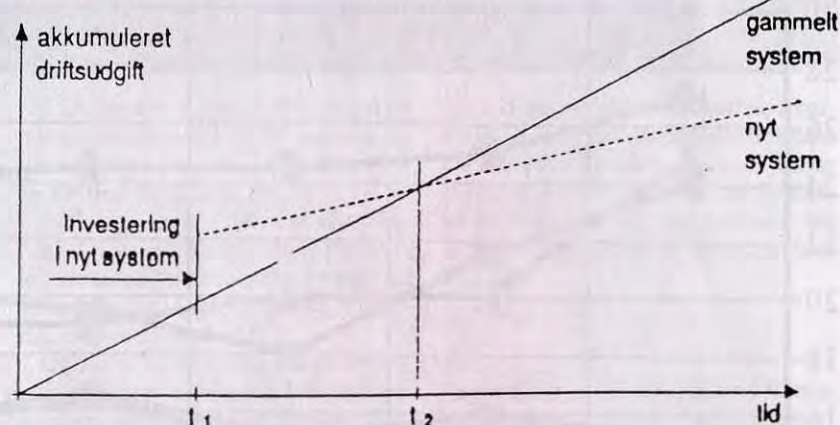
Et af de mere alvorlige problemer for dansk forsvar er derfor den øjeblikkelige materielmæssige status. Forsvaret er ikke på niveau med de naturlige samarbejdspartnere indenfor NATO. Det gælder i større eller mindre omfang for alle tre værn.

Det vil kræve væsentlige materielinvesteringer at udligne de mangler, der langsomt har hobet sig op siden slutningen af 70'erne.

Hæren er hårdest ramt materielmæssigt. I realiteten er mere end 50% af materiellet forældet.

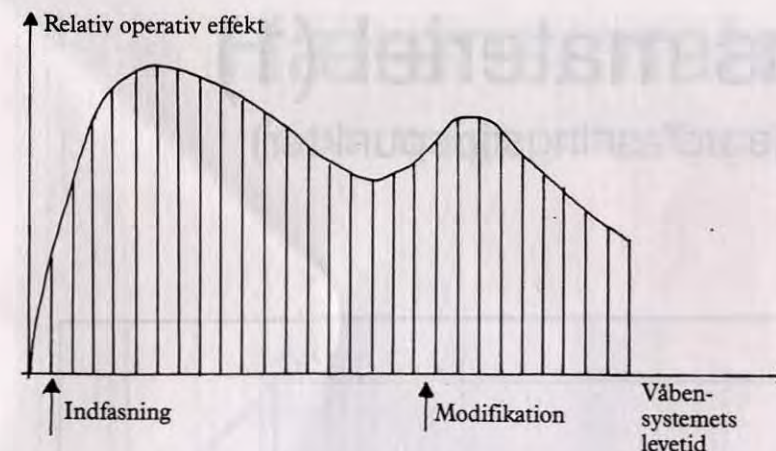
Også søværnet har ganske væsentlige mangler, uanset at værnet må betragtes som langt mere moderne end hæren. Den største umiddelbare mangel i relation til internationale opgaver er større og moderne fartøjer, der er i stand til at holde søen i længere perioder end de nuværende korvetter er i stand til.

For flyvevåbnets vedkommende er der ligeledes mangler, uanset at værnet måske kan betragtes som det mest moderne af de tre værn. I relation til internationale opgaver er det primært transportkapaciteten, der trænger sig på. Den nuværende transportkapacitet er mildest talt underdimensioneret.

Kilde: RAG.

Driftsbesparelser kan ofte hentes på indkøb af nye våbensystemer. Det betinger imidlertid, at der bevilges penge til de fornødne investeringer.

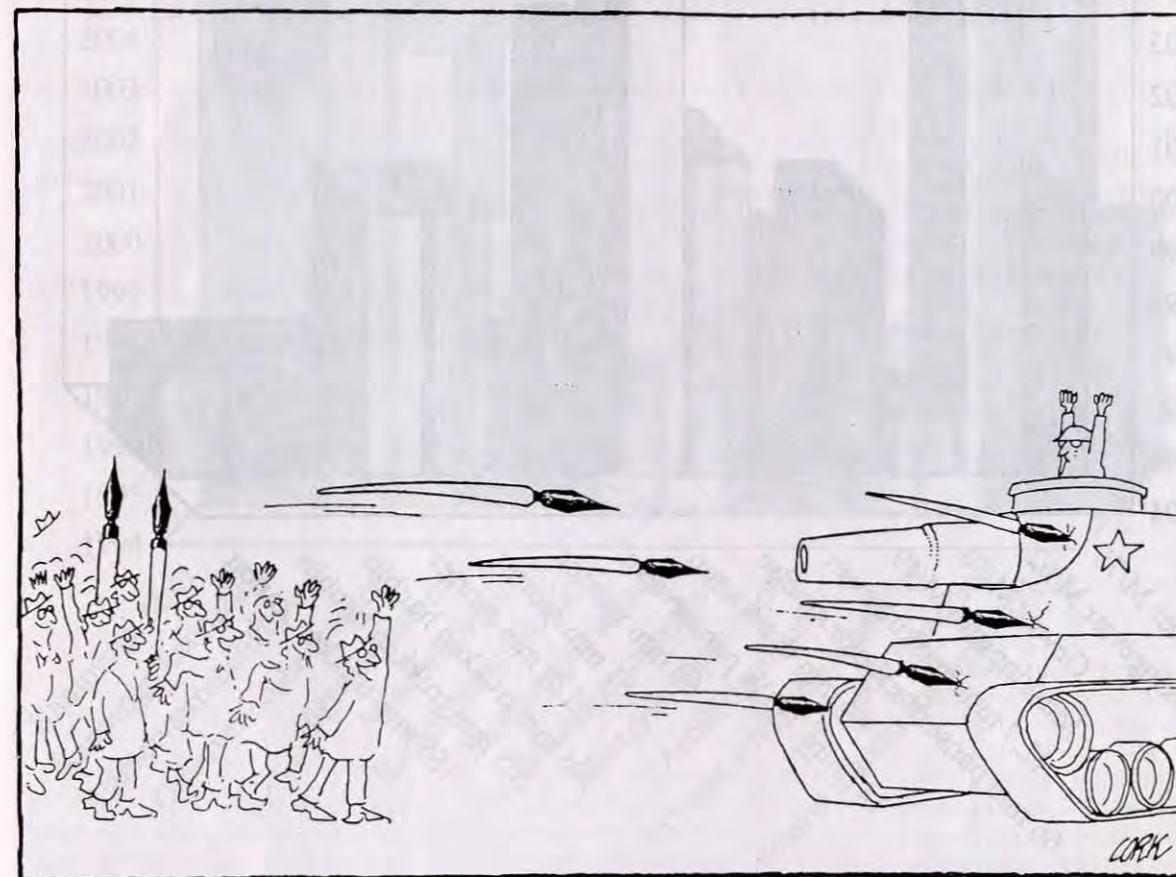
I internationale opgaver er utidssvarende eller manglende materiel et sikkerhedsmæssigt problem for det mandskab, der skal udføre de pålagte opgaver. Det må eksempelvis for nærværende vurderes som yderst betænkeligt at indsatte danske hærenheder på fredsskabende missioner, såfremt det kan medføre direkte kamp mod moderne udrustede styrker. Det samme vil gælde

kampopgaver sammen med NATO's reaktionsstyrker. For søværnets og flyvevåbnets vedkommende er situationen noget bedre, omend langt fra tilfredsstillende.

Omkostningerne ved anskaffelse af tidssvarende materiel til alle tre værn vil blive meget store. Manglende materielbevillinger vil derfor uvægerligt influere på forsvarrets størrelse, hvis personellet

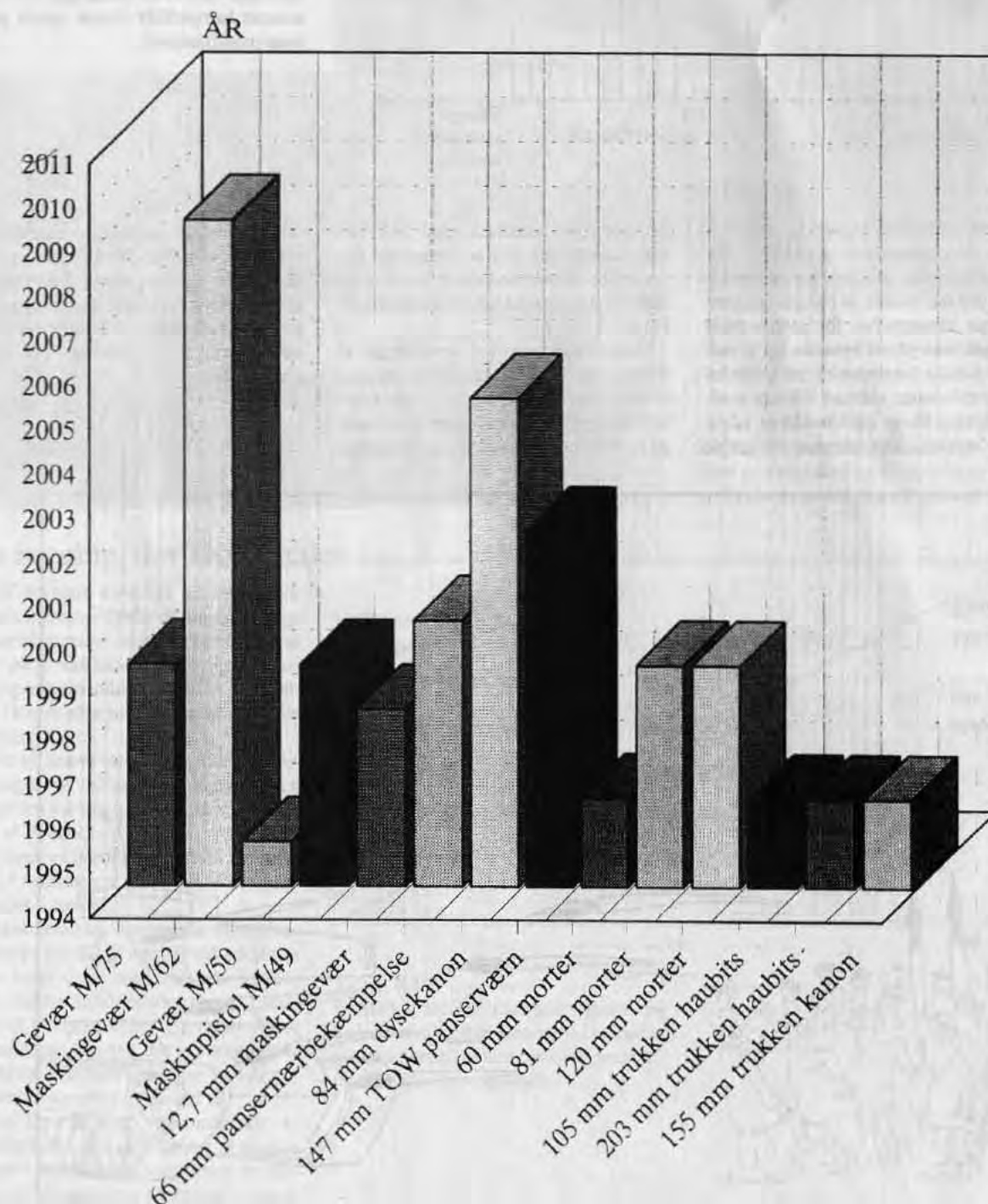
Grafen viser effektföröringelsen af et tilfældigt våbensystem. Modifikation af et våbensystem kræver normalt en mindre investering end indkøb af et nyt våbensystem. Til gengæld giver modifikationen ikke de samme driftsøkonomiske fordele, som et nyt system kan give og heller ikke den samme kampeffekt (nye systemer ville være usælgelige, hvis den samme kampeffekt kunne opnås gennem modifikation).

sikkerhed i internationale operationer skal tages alvorligt. Med de nuværende forhold og nedskæringer i forsvarsbudgettet synes forsvaret at skulle reduceres ganske væsentligt inden livremmen kan nå hele vejen rundt i relation til de bevilgede midler.

Hærens materiel (1)

(dets mulige udfasningstidspunkter)

Ovennævnte oversigt skal give et generelt indtryk af materielsituationen. De vurderede »faste« årstal for udfasning kan naturligvis diskuteres, men vil for de fleste materieltypers vedkommende formentlig kun svinge et år eller to i po-

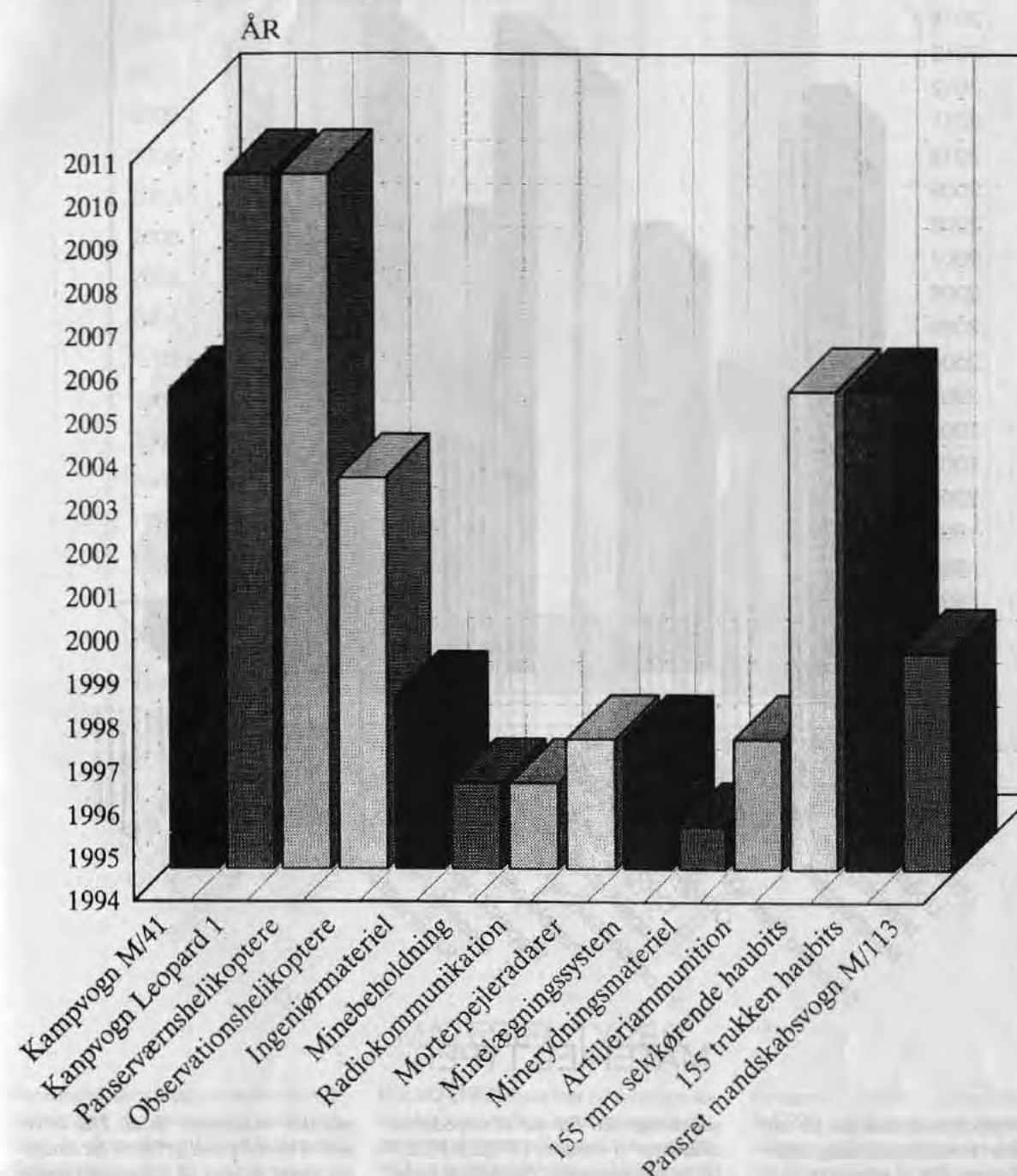
sitiv eller negativ retning.

Af særlige forhold i oversigten kan nævnes, at Gevær M/75 burde udfases, men næppe bliver det. Der er planlagt leje/køb af »kasserede« tyske M/75. For 155 mm selvkørende og trukken haubits

er det tvivlsomt om international standard kan fastholdes i ret mange år trods modifikation (rækkevidde utilstrækkelig). Kun 10-20% af artilleriammunitionen er rimeligt moderne. Leopard 1A5 kampvognen er utilstrækkelig til inter-

Hærens materiel (2)

(dets mulige udfasningstidspunkter)

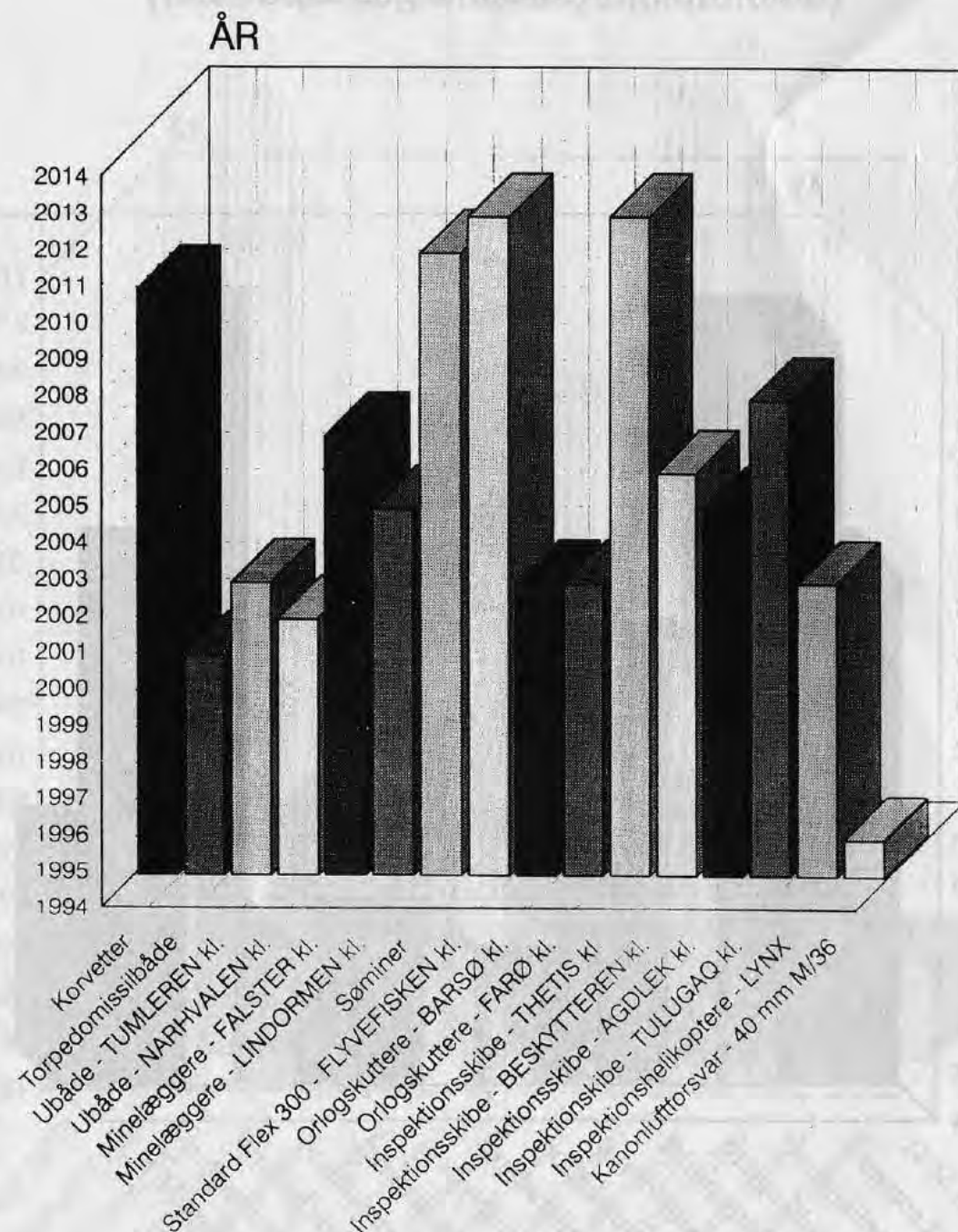
nationale opgaver. Ingeniørmaskiner er forældede. Væsentlige dele af minebeholdningen er forældet. Dele af radio-materiellet bør udskiftes. Oversigten omfatter ikke de nye systemer, der nødvendigvis må anskaffes til

internationale operationer, herunder eksempelvis »automatiske« opklarings-systemer, mørkekampudstyr, infanteri-kampkøretøjer, Leopard 2 kampvogne, satellitnavigationsudstyr, moderne føringscentre, artilleripejleradarer m.

m.m. Yderligere vil der blive behov for et antal transporthelikoptere.

Søværnets materiel

(dets mulige udfasningstidspunkter)

MATERIEL TYPER

Også for søværnets materiel kan de vurderede »faste« årstal for udfasning naturligvis diskuteres. Der er tale om en overordnet vurdering af materielsituationen.

Af særlige forhold i oversigten kan nævnes, at LYNX helikoptererne antagelig vil blive modificeret og dermed opnå en længere levetid end angivet. Iflg. RAG's

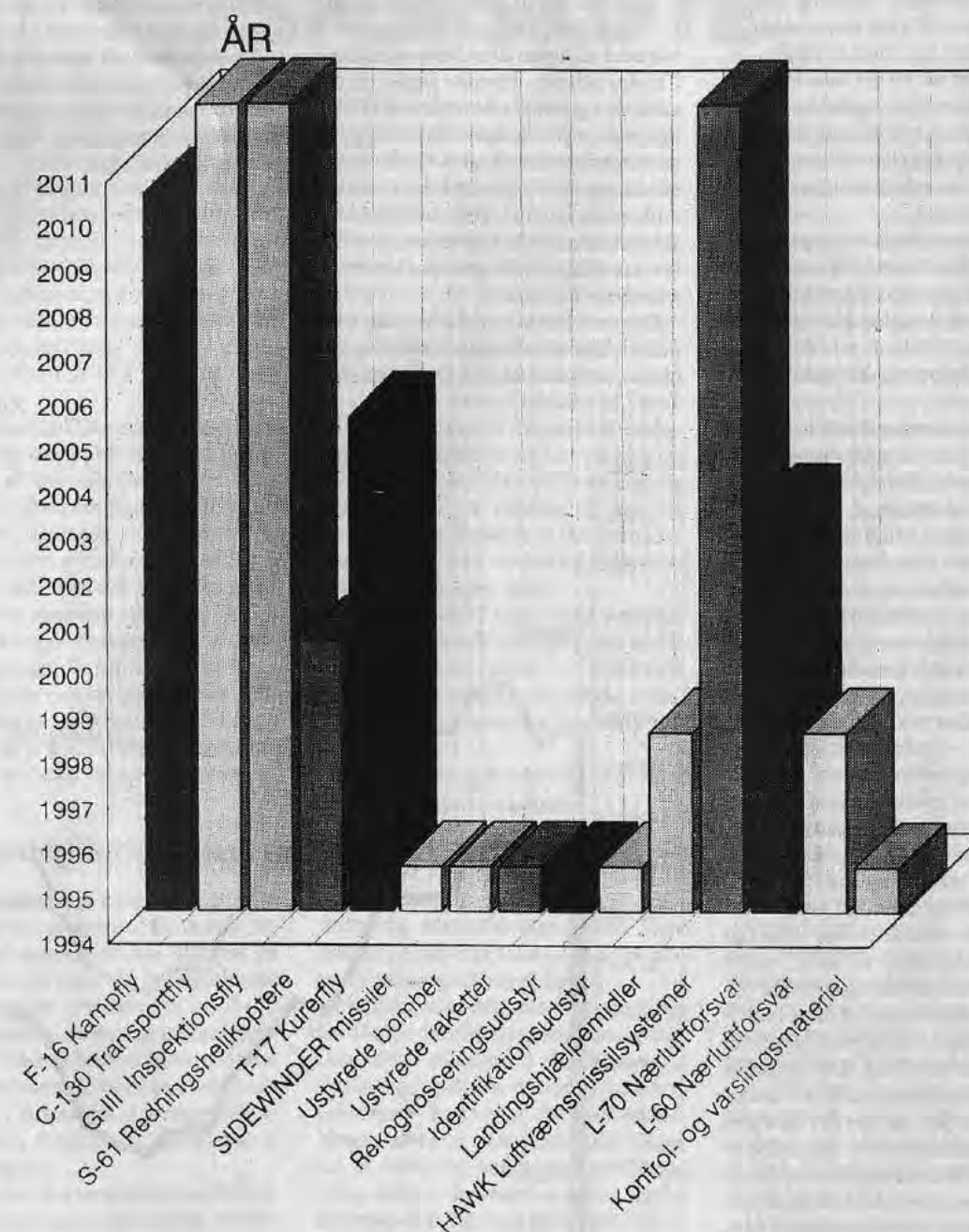
anbefaling skal fire ud af torpedomissilbådenes ti enheder (WILLEMOES-kl.) holdes operative. Resterende torpedomissilbåde foreslås henlagt i reserve eller oplagt (»mølpøse«).

Manglerne i søværnet omfatter eksempelvis moduler til StanFlex 300, sømålsmissiler, integrerede luftforsvarsmissilsystemer, moderne forsvar mod sømåls-

missiler, radioudstyr m.m. Der bliver især et stort fremtidigt behov for moderne, større fartøjer til deltagelse i operationer udenfor danske farvande. Det kunne eksempelvis blive StanFlex 500, StanFlex 1500 eller StanFlex 3000.

Flyvevåbnets materiel

(dets mulige udfasningstidspunkter)

MATERIEL TYPER

For flyvevåbnets materiel omfatter oversigten også en overordnet vurdering, hvor de »faste« årstal for udfasning kan diskuteres.

Af særlige forhold i oversigten kan nævnes, at hovedparten af SIDEWINDER missiler, ustyrede bomber og ustyrede raketter er forældede. En vis grad af opdatering kan finde sted, men det skaber ikke moderne systemer. En modifika-

tion af HAWK-systemet vil forlænge levetiden som anført, men systemets kapacitet mod væsentlige mål som missiler vil fortsat være tvivlsom. Udskiftning til moderne systemer vil formentlig komme i fokus omkring år 2005. Kontrol- og varslingsmateriellet (NADGE-systemet) må forventes delvis erstattet af nyt materiel til ACCS-systemet (Air Command and Control System). Det nye system

forventes delvist finansieret over NATO's infrastrukturbudget. Herudover omfatter manglerne i flyvevåbnet eksempelvis flere nye, moderne våbensystemer, såvel luft-til-luft som luft-til-jord systemer. Der bliver yderligere et stort fremtidigt behov for flere transportfly.

Konkurrencen om de unge kan ændre forsvarets struktur

Et forhold, der kommer til at påvirke forsvaret og forsvarets personelsituation ganske kraftigt, vil være de små fødselsårge fra perioden omkring begyndelsen af 80'erne. De når en passende alder for forsvaret lige efter år 2000.

Umiddelbart set vil det ikke få betydning for forsvaret. Der indkaldes kun en begrænset del af hver enkelt årgang af unge og der vil følgelig stadigvæk være et tilstrækkeligt rekrutteringsgrundlag for værnepligtige.

Selv om det måske ikke bliver et problem med indkaldelser af værnepligtige - det er trods alt kun et spørgsmål om lovgivning - så kan der derimod blive store problemer med at rekruttere fast personel til forsvaret, herunder stampersonel.

Forsvaret vil nemlig, ligesom alle andre arbejdsgivere, komme ud i en voldsom konkurrence for at tiltrække disse små ungdomsårgange. I en periode, hvor der konstant bejles til de unge fra arbejdsgivernes side, kan værnepligten blive opfattet på en langt mere negativ måde, end det er tilfældet i dag. De begrænsede indkaldelser af en årgang kan blive en belastning, fordi de i særlig grad vil føles uretfærdige, når et firma samtidigt står og vifter med et godt uddannelsstilbud eller et spændende job. De nuværende rådighedskontrakter i forbindelse med bl.a. rekruttering af personel til Den Internationale Brigade vil have endnu mindre tiltrækning til den tid. Tendenserne med hensyn til disse kontrakter ses iøvrigt allerede i dag.

De unge, der indkaldes i det første tiår efter årtusindskiftet, vil stille større krav om en interessant og givende uddannelse i forsvaret med en mere individuel hensyntagen til personlige evner end det er tilfældet i dag. Det hidtidige militære uddannelsessystem vil derfor komme under pres og kan det ikke leve op til forventningerne, vil værnepligtssystemet som helhed komme under politisk pres. Fredelige tilstande kombineret med et sådant pres vil resultere i nedsat værnepligtstid. Samtidig får forsvaret stadig mere avanceret materiel, der skal betjenes af fast personel med en grundig uddannelse og stor erfaring i våbensystemet. Dermed vil der blive færre interessante opgaver for de værnepligtige. Disse to modpoler kan risikere at nedbryde værnepligtssystemet.

Der er nemlig det samtidige dilemma, at det faste personel, og ikke mindst stampersonellet, også skal tilgodeses på en anden måde end hidtil. Hvis det ikke bliver tilfældet, vil det blive stadigt vanskeligere at rekruttere fast personel.

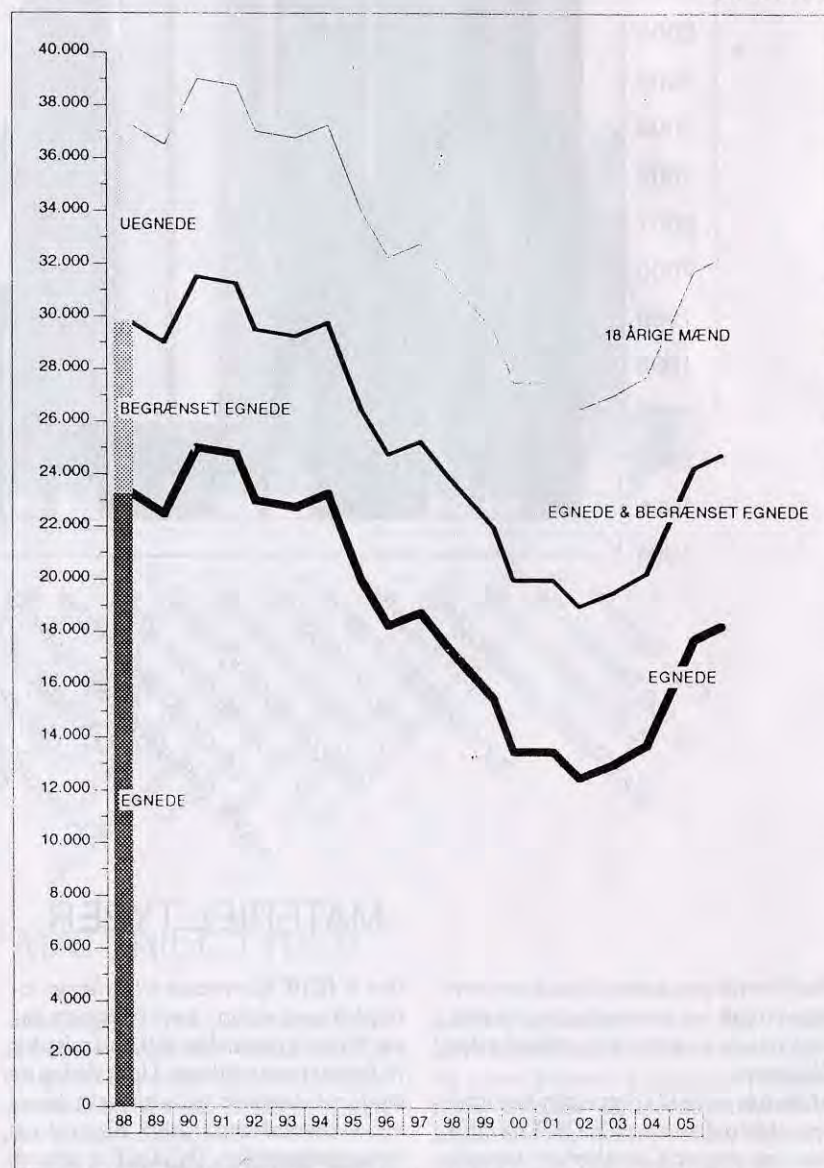
Forsvaret vil i så fald blive udkonkurreret af bl.a. erhvervslivet i »kampen« om de unge. Der hører ikke megen fantasi til at forestille sig, at den tids unge næppe vil bruge deres bedste ungdomsår på et job med udsigten til at blive »smidt ud« i 35-års alderen. Hvorfor skulle de dog udsætte sig selv for det, når der er rigeligt med nye og spændende opgaver andre steder i samfundet. Sådanne forhold kan tvinge forsvaret ud i en udvidet uddannelsescyklus, hvor der garanteres sideløbende civile højstatus-uddannelser samtidigt med gennemførelsen af tjenesten i forsvaret.

Denne situation vil formentlig blive indledt lige efter årtusindskiftet og kan tænkes at blive højaktuel omkring år 2005.

Det er kampen om de unge, der på mange områder bliver afgørende for forsvarets udvikling og fremtid. 80'ernes og 90'ernes overskud af unge ledige har ingen relevans i forsvaret i år 2005.

Disse forhold vil antagelig betyde, at de nuværende strukturelle ændringer af forsvaret kun er indledningen til mere vidtrækkende ændringer i det første tiår efter årtusindskiftet.

Kilde: RAG.

E. DANSK FORSVAR VED ET SPORSKIFTE

Der kan næppe være tvivl om, at de tendenser, som vi aktuelt ser i planlægningen, d.v.s. reduktioner af forsvarsbudgettet og samtidige forsøg på at bevare så meget af den bestående struktur som overhovedet muligt, er en uforholdsmæssig kostbar fremgangsmåde. Det betyder i realiteten, at der på mange områder bliver tale om lappeløsninger, herunder knopskydning på den gamle struktur i form af bl.a. internationale elementer.

En sådan udvikling uden de fornødne økonomiske midler vil betyde en fortsat udhuling af forsvaret. Denne udvikling kan måske til en vis grad og i en vis tid modvirkes gennem reduktioner af strukturen, d.v.s. nedlæggelse af flyvestationer, flådestationer, kaserer og enheder. Hvor smertetærsklen for yderligere reduktioner egentlig er, er vanskeligt at forudsige. Den synes imidlertid at være indenfor rækkevidde, såfremt forsvaret betragtes som helhed. Det skyldes bl.a., at den materiellmæssige udhuling, der har stået på i snart mange år,

uvilkårligt forstærkes gennem de krav, der vil være til materiellet i Den Internationale Brigade og de enheder af søværnet og flyvevåbnet, der skal operere internationalt.

Det betænkelige ved denne udvikling bunder i flere forhold. Der skabes en illusion om, at det samlede forsvar fortsat er særdeles effektivt i kraft af resultaterne fra de få enheder, der opererer internationalt. Disse enheders kampeffekt vil imidlertid være et resultat af, at alt det bedste materiel i forsvaret efterhånden vil blive samlet her. Der vil være en tendens til, at nyt materiel hovedsagelig skal tilgodeses de enheder af alle tre værn, der kan forvente at få internationale opgaver. Der vil nemlig ikke være midler til ret meget mere.

Forholdene vil i sidste ende resultere i, at kun en yderst begrænset del af det samlede forsvarssystem vil være tilstrækkeligt udrustet, nemlig de enheder, der skal repræsentere Danmark udtil.

Udviklingen vil formentlig på et tids-

punkt omkring årtusindskiftet blive anset for så betænkelig, at der må gøres noget. Der er blot det uheldige, at i årene efter årtusindskiftet skal væsentlige dele af forsvarets hovedmaterielgenstande også udskiftes. De vil til den tid være forældede. Der bliver derfor tale om noget i retning af dobbelte investeringer, d.v.s. der bliver tale om relativt store beløb.

Resultatet bliver, at der kun sker det, at forsvaret får delvis erstatning for dele af de hovedmaterielgenstande, der i forvejen var planlagt udfaset.

Den naturlige konsekvens af udviklingen vil på længere sigt være, at det kun er den del af forsvaret, der har direkte forbindelse med NATO eller andre internationale organisationer, herunder FN, der vil overleve som egentlige kampenheder på et tilstrækkeligt højt teknologisk niveau. Den resterende del af forsvaret vil få en relativ lav materiellmæssig status.

Vil værnepligtssystemet overleve?

Et værnepligtssystem vil naturligt være rent nationalt orienteret. Et sådant system ville kunne udrustes omtrent på samme niveau som de internationale dele af forsvaret, såfremt der er vilje til at ofre de meget væsentlige investeringsudgifter, der i så fald vil blive tale om. Det vil der næppe være politisk basis for, hvorfor denne del af forsvaret efterhånden kan forventes at blive relativt lavteknologisk.

Gennem en forsvarsmæssig »adskillelse« i internationalt orienterede professionelle styrker og værnepligtsstyrker, en »adskillelse«, der under alle omstændigheder alligevel vil opstå af økonomiske og materiellmæssige årsager, dannes der tilsyneladende samtidigt et naturligt grundlag for et tilknytningsforhold for Hjemmeværnet. At det kan betyde visse strukturændringer for hjemmeværnet skal ikke medinddrages her.

Alt ialt kan det være baggrunden for endnu en udviklingsmæssig mulighed for forsvaret, nemlig en model, der kunne gå i retning af det schweiziske forsvar. Det danske forsvar ville på den måde

kunne opretholdes indenfor et rimeligt drifts- og materielbudget, fordi store dele af personellet ville stille deres forsvarsindsats gratis til rådighed.

Naturligvis er det kættersk tale. Nogle vil kalde det en hårejsende mulighed. Ikke desto mindre vil der formentlig skulle tages politisk stilling til sådanne problemer kort efter årtusindskiftet. Mange såkaldte »kartofler« skal sluges for at fastholde befolkningens direkte tilknytning til forsvaret under de stærkt ændrede forhold, som fremtiden - og et fortsat reduceret forsvarsbudget - vil byde på.

En »sammensmeltning« af dele af det nuværende hjemmeværn og det nationale forsvar, baseret på et udbredt værnepligtssystem, vil formentlig ikke være en dårlig løsning. Værnepligtssystemet ville fortsat være i stand til at levere personel til de professionelle internationale enheder, ligesom stampersonel og officerer, der ikke længere har den rette alder til en international operativ indsats, ville kunne overføres til de nationale styrker som aflønnet personel og her bi-

drage med værdifulde erfaringer.

Sandsynligheden for en udvikling som beskrevet ovenstående kan ikke umiddelbart vurderes. Det er et spørgsmål om, hvornår - og om - en forsvarsmæssig »kartoffelkur« af den art kan sluges politisk. På den anden side er der den mulighed at undvære værnepligtselementet i forsvaret, idet de internationale enheder fuldt ud kan sættes i stand til også at forsvare Danmark i samarbejde med vore allierede.

Der er naturligvis tale om et politisk valg på en tidshorisont, hvor den sikkerhedspolitiske opfattelse kan være helt anderledes end nutidigt. Uforudsigeligheden er derfor indlysende.

F. EN FREMTIDSVERSION FOR ET DANSK FORSVAR

I enhver større organisation vil der altid være store problemer forbundet med at skulle ændre en kendt struktur til fordel for en ny, som på mange måder kan forekomme ukendt. Det er ikke alene et spørgsmål om et antal stillinger, der ændres, oprettes eller nedlægges, men også et spørgsmål om årelange traditioner, der delvist bliver revet op.

Specielt indenfor forsvaret er der tale om en »virksomhedskultur«, der siden 2. Verdenskrig har kunnet opbygges under stabile forhold og derfor er dybt forankret. Mange af de strukturelle ændringer, der skal finde sted, kan få karakter af »værnsskulturelle« ændringer og er derfor følelsesmæssigt omtålelige.

Et andet forhold, der også kan influere på modstanden mod ændringer er den psykologisk betingede opbygning af enhver militær enhed med visheden om, at netop de er de bedste. Det er en lige så naturlig foreteelse ved sportspræstationer

som for enheder, der skal præstere en indsats under krigslignende forhold. Den samme psykologiske faktor indbygges tildels også i relation til det materiel, der er til rådighed. Disse faktorer kan i personellet bevidsthed overskygge og dække over forældet materiels realistiske kapacitet i forhold til evt. modstanderes materiel.

Kombineres modstanden mod de »værnsskulturelle« ændringer med lokale politisk-økonomiske forhold, f.eks. i forbindelse med nedlæggelse af regimenter og kaserner, så kan der opstå handlingsmønstre, der får karakter af at være irrationelle.

Netop den følelseladede modstand mod ændringer kan friste til en politisk »skjult dagsorden«. Man mørklægger den egentlige planlægning for forsvarets fremtid og udleverer kun nøjagtigt så store »lunser« af de ændringer, der på forhånd er langtids-planlagt, som be-

folkningen, kommuner, amter og forsvarets personel vurderes at være i stand til at »sluge«.

Det er indlysende, at de ændringer, der skal finde sted, må ske langsomt. Det er ligeledes indlysende, at ændringerne skal ske i nogenlunde takt med andre NATO-lande. Men det er ikke indlysende, at et demokratisk samfund ikke får mulighed for at debattere de langsigtede fremtidsplaner, der foreligger.

Planlægningshorisonten for ethvert forsvarssystem er det tidspunkt, hvor »materielarven« mister sin betydning. Indenfor den vestlige verdens militære forsvarssystemer regner man sædvanligvis med en tidshorisont på 15-20 år. Uden et sådant perspektiv vil »materielarven« altid blive en hindring for et forsvarssystems udvikling.

To strukturelle ændringsprocesser inden år 2010

Det vil næppe blive således, at forsvaret får en jævn udviklingscyklus frem mod år 2010. Der vil formentlig blive tale om to væsentlige strukturelle ændringsprocesser.

»Den sikkerhedspolitiske ydre strukturelle omlægning« er den proces, der indledtes ved afslutningen af »den kolde krig« og iøvrigt fortsat finder sted. Den omfatter reduktioner i den bestående struktur og samtidig »knopskydning« af elementer på den samme struktur til gennemførelse af den sikkerhedspoliti-

ske målsætning. Den Internationale Brigade er et af disse knopskydnings-elementer.

»Den indre strukturelle omlægning« er den næste fase i omstruktureringsprocessen, som kan forventes kort efter år 2000. Denne omlægning vil bl.a. basere sig på en lang række af forhold, der omfatter tilpasning til forandringer i samfundet, i alliancestrukturer, i befolkningens holdning, på det sikkerhedspolitiske plan m.v.

De hurtige forandringer i de indu-

strielle samfund, internationaliseringen og det stigende behov for militær imødegåelse af kritiske situationer på den internationale arena kommer til at skabe nogle vilkår for forsvaret, som på mange måder er meget anderledes end den nuværende forestillingsverden tilsiger.

I den nedenstående beskrivelse har vi forsøgt at dække såvel den nutidigt påbegyndte »sikkerhedspolitiske ydre strukturelle omlægning« som den senere »indre strukturelle omlægning«.

Forsvarets fremtidige opdeling

Der vil fremtidigt blive et stort behov for internationalt anvendelige og samtidig hurtigt deployerbare styrker. Styrkerne må nødvendigvis være således sammensat, at de kan operere på lige fod med NATO's reaktionsstyrker og ligeledes på lige fod med andre landes styrker i forbindelse med FN- eller OSCE-operationer. Både indenfor NATO's reaktionsstyrker, som indenfor FN- eller OSCE-operationer, spændes over et meget bredt spektrum af operationstyper og samarbejds-mæssigt over et endnu bredere spektrum af nationalt sammensatte styrker.

Da risikoen for, at dansk territorium vil blive truet af traditionelle angrebstyper i lighed med koldkrigsperiodens trusler, er reduceret meget væsentligt og måske helt elimineret, må der nødvendigvis også her ske en afvejning af forsvarets fremtidige struktur og indsats i forhold hertil.

Ser man derfor på de sikkerhedspolitiske behov og kombinerer disse behov med de øvre økonomiske begrænsninger, der vil være med hensyn til materielinvesteringer og driftsbudgetternes størrelse, så vil det være endog meget sandsynligt, at det bliver nødvendigt at

»opdele« forsvarsstrukturen i Danmark på følgende måde:

- Et hjemligt værnepligtsbaseret forsvar.
- Et internationalt orienteret forsvar baseret på fast personel.

Forsvaret vil som nutidigt bestå af en hær, et søværn og et flyvevåben. Fredstidsstyrken i det hjemlige værnepligts-

baserede forsvar vil bestå af færre værnepligtige med væsentligt kortere tjenestetid, medens det faste personel ved et lavt internationalt aktivitetsniveau antalmæssigt vil være nogenlunde det samme som nutidigt, og ved et højt internationalt aktivitetsniveau antalmæs-

sigt væsentligt større end nutidigt. Værnepligtige vil primært været knyttet til hærens mobiliseringsstyrker.

De internationale enheder af alle tre værn vil være de bærende elementer i forsvaret. Enheder med fast personel indenfor de tre værn vil på tidshorison-

ten kunne deltage i internationale militære operationer, enten indenfor NATO/ (WEU) regi eller indenfor FN/OSCE regi. Disse enheder vil i fremtiden udelukkende blive bemandede med fast personel.

Betingelser for værnepligtssystemets overlevelse

Dansk forsvar vil efter al sandsynlighed også i fremtiden have en national grundstruktur, der er værnepligtsbetinget. De politiske strømpile peger generelt i den retning.

Det er imidlertid nødvendigt at se på denne nutidige politiske tendens i et mere langsigtet perspektiv. Befolkningens og især de unges opfattelse af situationen i f.eks. år 2005 vil sandsynligvis være ændret. Som anført i det tidligere afsnit, »Konkurrencen om de unge kan ændre forsvarets struktur«, vil der blive tale om en ny rollefordeling. Nutidens store ledighed blandt de aldersklasser, der har interesse værnepligtsmæssigt, ændres nemlig til noget i retning af kritisk mangel på de samme aldersgrupper indenfor såvel private som offentlige virksomheder efter år 2000. Et krav om f.eks. 9-12 måneders værnepligt vil derfor næppe blive det store politiske »trækplaster« blandt den yngre del af befolkningen. Især ikke hvis kun en begrænset del af hver årgang indkaldes og den direkte militære trussel mod Danmark er lige så fjern som i dag.

I år 2005 vil »Den kolde krig« være på 15 års afstand og de værnepligtige vil til den tid slet ikke være realistisk bevidste om, hvad »den kolde krig« indebar i praksis. Hertil kommer, at internationaliseringen af samfundet, såvel som informationsteknologien, på det tidspunkt vil være nået et langt skridt videre. Det betyder bl.a. også, at de politiske partiers struktur kan have forandret sig.

Selvfølgelig er det ikke sikkert, at det bliver således, men det er væsentligt at gøre sig klart, at tingene forandrer sig hurtigt i nutidens samfund. Politiske strømpile når aldrig længere ud i fremtiden end det oprindelige grundlag kan bære.

Skal værnepligtssystemet overleve, vil en tilpasning til samfundsudviklingen være nødvendig.

Meget taler derfor for, at løsningen i værnepligtsspørgsmålet på god demokratisk vis kommer til at ligge et sted mellem »alt« og »intet«.

Spørgsmålet er så, hvorledes en sådan »mellemvej« ser ud?

En fornuftig antagelse kunne være, at værnepligtstiden generelt vil blive skåret ned til 3-4 måneder, altså ca. halvde-

len af den nuværende gennemsnitlige værnepligtstid.

Muligvis skurrer det i nutidige ører og opfattelser, at værnepligtstiden bliver så kort, at stort set kun enkeltmandsud-dannelsen kan gennemføres, men dels hersker der som nævnt sandsynligvis dyb fred i området og dels vil der være et stort behov for de unges arbejdskraft i virksomhederne.

Udover den egentlige værnepligtstid vil der antagelig blive mulighed for en frivillig 6 måneders videregående uddannelse, således at de unge, der måtte have interesse herfor, vil kunne gennemføre en uddannelse, der berettiger dem til optagelse i det stående forsvar af fast personel indenfor de tre værn.

Det vil formentlig være den værnepligtsmodel, der er råd til - og politisk opbakning til - på det givne tidspunkt. Det forhold spiller nemlig også ind, at varslings-tiden for et muligt militært angreb mod Danmark antagelig på tidshorisonen vil være så lang, at det antal værnepligtige, der i den givne situation vil blive behov for, vil kunne nå at modtage den fornødne overbygning på deres uddannelse, herunder enhedsuddannelser m.v.

Og her er vi så nået frem til den argumentation, der anvendes ved de lejligheder, hvor nedsættelse af værnepligtstiden kommer på tale, nemlig at det ikke kan lade sig gøre at gennemføre en videregående masseuddannelse af værnepligtige p.g.a. »flaskehalsproblemer« i uddannelsessystemet, d.v.s. manglende befalingsmænd til uddannelsen, manglende uddannelsesområder m.v.

Et sådant udsagn er utvivlsomt rigtigt, men rigtigheden er naturligvis betinget af de forudsætninger, der er lagt til grund for argumentationen. Forudsætningerne baserer sig sædvanligvis primært på den varslings-tid, der kan påregnes, inden et fjendtligt militært angreb kan sættes ind, d.v.s. den tid det tager, inden en angriber politisk har motiveret sin befolkning og militært har opbygget den krigsstruktur, der er nødvendig til et angreb mod Danmark, og dermed i realiteten et angreb mod hele NATO.

Varslingstiden fastlægges af forsvaret ud fra en »worst case« betragtning.

En fastsat kort varslings-tid kan følge-lig skabe »flaskehalsproblemer« ved en videregående masseuddannelse af værnepligtige med en kort indledende tjenestetid, medens en længere varslings-tid ikke vil skabe de samme problemer.

Det kan også siges på en anden måde. Kort varslings-tid kræver et stort og kostbart uddannelsessystem og dermed stort set en umuliggørelse af nedsættelse af værnepligtstiden, medens en længere varslings-tid kræver et mindre uddannelsessystem og samtidig adgang til nedsættelse af værnepligtstiden.

Det afgørende problem er folgelig den varslings-tid, der er fastsat.

Men andre forhold kan også ændre problemstillingen. Internationale opgaver vil nemlig indirekte medføre et større beredskab i forsvaret i kraft af, at eksempelvis Den Internationale Brigade relativt hurtigt kan opstilles. Hertil kommer naturligvis, at de to øvrige værn, søværnet og flyvevåbnet, primært baserer sig på fast personel.

Efterhånden som internationale opgaver får større betydning, vil beredskabet være stigende, uden at det værnepligts-baserede system impliceres, som det vil fremgå af senere afsnit.

Hærens uddannelsessystem er »skræddersyet« til udviklingen

Ansvar for den første samlede uddannelse af værnepligtige er i hæren delt mellem de opstillende myndigheder, regimenterne, og de operative myndigheder. Regimenterne har ansvaret for uddannelsen af den enkelte soldat samt for uddannelsen af grupper og delinger, medens de operative myndigheder overtager ansvaret for uddannelsen på underafdelings- og højere niveau.

Det er et emne, der har været drøftet ofte og intenst og på mange måder er meget følelsesladet, måske fordi opdelingen i det nuværende uddannelsessystem kan virke stift. Det er dog ikke hensigten, at gå ind i den diskussion.

Forholdene omkring regimenterne er kun berørt, fordi netop regimenternes indledende uddannelsesansvar og øvrige opgaver med relativt få ændringer kan antages at blive indpasset i et fremtidigt værnepligtssystem med begrænset værnepligt.

Hærens regiment er opstillende myndigheder og har derfor ansvaret for:

- enkeltmandsuddannelsen samt uddannelsen af grupper og delinger.
- gennemførelsen af indkommandering af personel af reserven.
- planlægning og gennemførelse af mønstringer.
- den generelle forvaltning af det personel og materiel, der »tilhører« de operative myndigheder.

De værnepligtige, der på tidshorizonten skal gennemgå 3-4 måneders værnepligt vil udelukkende blive uddannet ved de regiment, de er indkaldt til.

Det kan også være sandsynligt på tidshorizonten, at værnepligtige til søværnet og flyvevåbnet af besparelseshensyn vil få deres allerførste indledende rekrutuddannelse hos størstebroderen, d.v.s. hæren.

De frivillige værnepligtige, der ønsker yderligere 6 måneders uddannelse, overgår til en uddannelsesbrigade, der varetager den videre enhedsuddannelse på underafdelingsniveau og højere. I uddannelsesbrigaden gennemføres tillige specialuddannelser i forbindelse med udsendelse på opgaver for FN, OSCE m.v.

Der bliver altså i realiteten tale om en fredstidsmæssig adskillelse mellem værnepligtsstyrkens grundlæggende uddannelse og de højere enhedsuddannelsesniveauer indenfor systemet. Samtidigt vil der være grundlag for en nærmere tilknytning mellem hjemmestyrket og de pågældende regiment i forbindelse med bl.a. videregående uddannelser indenfor Hjemmestyrket.

Regimenternes antal kan dog forventes reduceret i en vis udstrækning på tidshorizonten.

I tilfælde af mobilisering, vil det blive nødvendigt at etablere en meget væsentlig uddannelseskapacitet - dog afhængigt af varslingsperioden. Denne uddannelseskapacitet vil befinde sig i regimenterne og i uddannelsesbrigaden, ligesom reservepersonel i form af tidligere tjenstgørende fast personel i alle tre værn kan genindkaldes. Yderligere vil en del personel fra de internationale brigader kun-

ne bidrage til uddannelsen i kortere perioder.

Der skal altså foreligge en forberedt uddannelsesplanlægning sideløbende med mobiliseringsplanlægningen.

Det vil dermed fortsat være muligt at mobilisere betragtelige styrker til forsvaret af dansk territorium og allieredes territorier i umiddelbar nærhed af Danmark mod traditionelle angrebstyper, d.v.s. erobringslignende krige, som man forestillede sig dem under »den kolde krig«.

Teknologisk set vil mobiliseringsstyrkerne være på et lavere niveau end de enheder af alle tre værn, der tilsammen danner den stående forsvarsstyrke.

Forsvarets stående styrke

Nøgleordet for forsvarets stående styrke vil være »alsidighed«. Dette begreb vil få langt større betydning end selve størrelsen af strukturen.

Den nye sikkerhedspolitiske situation har efterladt forsvaret med det problem, at der for øjeblikket ikke eksisterer nogen dimensionerende faktor, der kan danne udgangspunkt for nøjagtige beregninger af forsvarets størrelse. At det kan fastslås, at der fortsat er et behov for et forsvar, er en anden sag, men det løser ikke dimensioneringsproblematikken.

Man kan selvfølgelig tilnærme sig et beregningsgrundlag ved at gennemgå de hovedforpligtelser, som dansk forsvar har i relation til NATO samt de opgaver, som forsvaret i øvrigt er pålagt.

For hærens vedkommende skal Danmark stille en division til NATO's hovedforsvarsstyrker. Men en division kan lige så godt bestå af to brigader som tre eller fire brigader plus divisionstruktu-

ren. Fra dansk side skal der ligeledes kunne opstilles et hovedkvarter på korpsniveau. Endvidere vil der være behov for styrker til territorialforsvaret samt sikring af modtagelse af assistance fra NATO's reaktionsstyrker. I territorialforsvaret vil der formentlig primært være behov for nøglepunktsforsvar og et let mobilt forsvar, der er i stand til at skabe forudsætningsgrundlag for indsættelse af f.eks. pansrede enheder. Men størrelsen og antallet af enheder er der ingen, der i realiteten kan udtale sig om, fordi modstanderen og angrebsmetoden er ukendt.

For søværnets vedkommende er det på samme måde vanskeligt at hævde, at behovet f.eks. er tre korvetter eller så og så mange nye STANFLEX-fartøjer.

Og hvem kan påstå, at flyvevåbnets behov er nøjagtigt 60 fly.

Der er naturligvis CFE-Aftalernes fastlæggelse af forsvarets størrelse i for-

bindelse med personel og materiel. Men her er talstørrelserne fastlagt efter fordeling mellem NATO-landene og beregningerne er i øvrigt baseret på det hidtidige invasionsforsvar. Den fremgangsmåde synes kun at kunne anvendes i begrænset udstrækning.

Der er faktisk ingen, der på en solid militærfaglig baggrund kan hævde at være i stand til at beregne, hvor stort forsvaret skal være. Man kan højst tale om, hvilken type forsvar, der er behov for. Endelig er der det forhold, at et forsvars størrelse og et forsvars kapacitet ikke længere behøver at være proportionale.

Den eneste dimensionerende faktor, der synes anvendelig, er, at dansk forsvar bør have en passende størrelse og være passende udrustet i forhold til de øvrige landes forsvar indenfor NATO-Alliancen, således at nationen kan overholde sine internationale forpligtelser. Altså stort set et spørgsmål om at være et

godkendt medlem af NATO. Hertil kommer faktorer som suverænitetsbevarelse etc.

Det er derfor generelt det udgangspunkt, der må tages i forbindelse med forsvarets fremtidige udvikling, naturligvis sammenholdt med alle de øvrige faktorer, der er optrådt i de forudgående afsnit.

På den baggrund kan det antages, at det danske forsvars fredstidsstruktur i år 2001 vil bestå af:

Hæren:

- Første Danske Division, bestående af to internationale brigader og en delvist bemannet uddannelsesbrigade.
- Et regimentsbaseret uddannelsessystem for værnepligtige.

- Krigsstrukturen vil bestå af ovennævnte brigader samt yderligere to mobiliseringsbrigader, der danner Anden Danske Division.

Søværnet:

- Samme struktur som nutidigt, men med en forbedret kapacitet til internationale operationer.
- Krigsstrukturen vil stort set svare til fredsstrukturen.

Flyvevåbnet:

- Samme struktur som nutidigt, men med en forbedret transportkapacitet og forbedret kapacitet til gennemførelse af internationale operationer.
- Krigsstrukturen vil stort set svare til fredsstrukturen.

Ser man på de opgaver, som Danmark allerede har påtaget sig i international henseende og de fremtidige opgaver, der uvægerligt vil dukke op, så vil der i de kommende år blive et stort behov for at forbedre værnenes kapacitet i materielmæssig henseende. Det gælder såvel deltagelsen i NATO's reaktionsstyrker som deltagelsen i operationer på mandat fra FN eller OSCE.

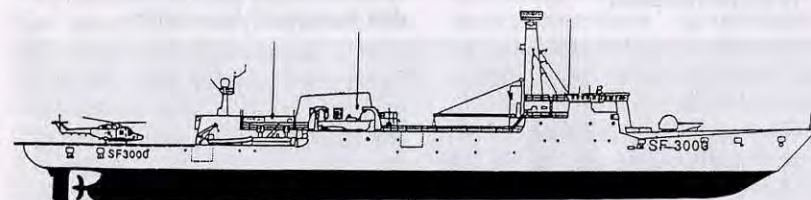
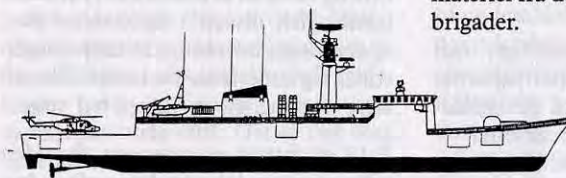
Både søværnet og flyvevåbnet har en rimelig basis for at kunne nå et passende teknologisk niveau i forbindelse med operationer i internationalt miljø. Sagen stiller sig anderledes for hæren. Det vil være utænkeligt, at hæren vil være i

F-16 er fortsat et avanceret fly. Men uden avancerede og moderne våben kan dets kapacitet ikke udnyttes.

stand til at nå en tilfredsstillende materielkvalitet, hvis den oprindelige store grundstruktur opretholdes. Kun ved at have færre enheder og dermed et mindre produktionsapparat vil der kunne skaffes midler til de nødvendige udskiftninger af materiel og dermed en rimelig materielstandard.

Der kan endda herske tvivl om, hvorvidt det er muligt indenfor et forsvarsbudget af den nuværende størrelse, at skabe og fastholde et tilfredsstillende teknologiniveau for ret meget mere end to brigader i hæren. Underforstået forudsættes det, at uddannelsesbrigaden og mobiliseringsbrigaderne vil være udrustet med ældre materiel eller aflagt materiel fra de to stående internationale brigader.

De tre værns grundstrukturer

HÆREN.

Krigsstruktur: 1. Danske Division.
2. Danske Division.
5 brigader.
Logistikkommando.
Lokalforsvar: Militærregioner.
9 bataljoner.

Fredsstruktur: Danske Landkommando.
1. Danske Division.
2 internationale brigader.
1 uddannelsesbrigade.
I fredstid vil uddannelsesbrigaden og en af de to internationale brigader udgøre den danske divisionsstruktur i det dansk/tyske korps.

Operativ støttestruktur: Hærens Operative Kommando.
Militærregioner.

Logistikstøttestruktur: Hærens Materielkommando
Forsyningstjeneste, teknisk tjeneste, hovedværksted, parkområde, ammunitionarsenal.

Uddannelsesstruktur: Et antal regimenter og skoler.

SØVÆRNET

Operativstruktur: 5 eskadrer med kampenheder.
Overvågnings-/inspektionenheder.
Øvrige enheder.
Inspektionshelikoptere.
Landbaserede kampenheder.
Frømandskorpset.

Operativ støttestruktur: 1 operativ kommando.
Marinedistrikter.
5 eskadrestabe.
Radarstationer.
Mobil base, flåde-radioer m.m.

Logistisk støttestruktur: Søværnets Materielkommando
Flådestation + Flådestation i »mølpose«.
Marinestation.

Uddannelsesstruktur: Et antal skoler.

Uanset omstrukturering skal det danske forsvar fortsat udgøre en smidig organisation, der i sit daglige virke kan støtte det civile samfund. Udover fiskeriinspektion yder forsvaret assistance ved katastrofer eller ulykker til søs, sø- og luftredningstjeneste, hjælp til eftersøgning, bekæmpelse af havforurening, assistance til miljøovervågning, uskadeliggørelse af ammunition, miner, terrorbomber og meget mere. Det må forudses, at det civile samfund vil få et stigende behov for støtte til løsning af særlige opgaver. En ny struktur må følgelig ikke begrænse forsvarets fleksibilitet på disse områder.

Danmark er stadig i front med fremstilling af moderne, avancerede orlogsfartøjer. StanFlex 500, StanFlex 1500 og StanFlex 3000, som er vist ovenstående, kunne danne søværnets grundstamme for overfladefartøjer sammen med StanFlex 300. Fælles modulsystemer vil skabe stor fleksibilitet i fartøjernes anvendelse til militære og civile formål.

Bemandingen af de internationale brigader og uddannelsesbrigaden med fast personel indrettes fleksibelt, således at den stående internationale styrke til enhver tid kan leve op til de fastlagte beredskabskrav uden nødvendigvis at være fuldt bemandede. Det vil bl.a. kræve rådighedskontrakter på et andet og langt mere funktionelt niveau end nutidigt.

Operative Enheder, der baserer sig på værnepligtig personel, vil i fredstid kun have en yderst begrænset bemanding. Det drejer sig bl.a. om de to brigader, der tilsammen danner 2. Danske Division (»skyggebri-gader«). Ved mobilisering nedlægges regimenterne og personellet overføres til 2. Danske Division og andre mobiliseringsenheder sammen med rådighedspligtigt uddannelsespersonel m.v.

FLYVEVÅBNET

Operativ struktur: 4 kampflyeskadriller.
Transporteskadrille.
Redningseskadrille.
Skole- og træningsfly.
Luftværnseskadriller (4 eskadriller i mølpose).
Nærluftforsvarseskadriller.

Operativ støttestruktur: Flyvertaktisk Kommando.
2 flyoperative flyvestationer + et antal deployeringspladser efter behov.
Luftværnsgruppen.
Kontrol- og Varslingsgruppen (CCIS).

Logistikstøttestruktur: Flyvevåbnets Materielkommando
Hovedværksteder, værkstedsdivision og forsyningsdepot.
Uddannelsesstruktur: Et antal skoler.

G. AFSLUTTENDE KOMMENTARER

Hvis nogen har fået opfattelsen af, at CS med dette indlæg i forsvarsdebatten har ønsket at provokere, så har de helt ret.

Men CS har også forsøgt at give et indtryk af de problemer, som forsvaret har, samt hvad de udviklingstendenser og mulige udviklingsforløb, der er beskrevet, kan resultere i. Generelt er styrkeopbygninger, strukturer, økonomi og materiel berørt på en rimelig langsigtet horisont og sat i relation til internationalisering og de internationale perspektiver.

Uanset at øst-vest konfrontationen

stort set er et overstået stadium, så tegner den sikkerhedspolitiske situation til at blive mere kompleks end nogensinde, som bl.a. beskrevet i CS-Bladets tillæg, »Fremtidens danske forsvar« fra september 1994. Situationen kommer til at stille store krav til de militære systemer, herunder specielt disses evne til at tilpasse sig flest mulige af de forventede udviklingsforløb. Det vil ikke mindst gælde dansk forsvar, der i forvejen halter langt bagefter i materielmæssig henseende.

Hensigten har naturligvis ikke alene været at provokere, men skal i lige så høj grad vække til eftertanke omkring den fremtidige udvikling af dansk forsvar. Der bliver tale om en række af helt nye roller, der i nogle tilfælde kan blive afgørende for dansk indflydelse på såvel europæiske som globale problemstillinger.

En fredelig global udvikling kommer ikke af sig selv. Der vil være et større behov end nogensinde tidligere for militære systemer, der er udrustet og uddannet til at bevare eller skabe fred.

CS er med ca. 10.000 medlemmer forsvarets største personelorganisation.
CS repræsenterer de fleste af forsvarets professionelle soldater og består af følgende grupper.
SFO-Hæren, der har hærens sergenter som medlemmer.
CS-Søværnet, hvor søværnets konstabler og sergenter hører til.
CS-Flyvevåbnet med flyvevåbnets konstabler og sergenter.
FP, der har en stor gruppe af forsvarets piloter som medlemmer.

Udgivet af
Centralforeningen for Stampersonel,
Trommesalen 3, 1614 København V

REDAKTION:

Finn Busse Jensen (ansvh.) og
Karl Vilhelm Christiansen

LAYOUT, MONTAGE:

Birger Severin

SATS:

Knud Christensen

TRYK:

Provinstrykkeriet, Vordingborg

Ønsker du et eller flere eksemplarer af hæftet, så henvend dig til
Centralforeningen for Stampersonel
Trommesalen 3, 1614 København V
Tlf. 31 31 40 40, Christa Gyurup.

